

Med framtiden i egna händer

– en pilotstudie om beslutsprocessen bakom abiturienternas val
av studieinriktning efter gymnasiet

Emma Fabricius
Pro gradu-avhandling
Allmän pedagogik och vuxenpedagogik
Institutionen för beteendevetenskaper
Helsingfors universitet
Februari 2015
Handledare: Nina Santavirta

HELSINGIN YLIOPISTO - HELSINGFORS UNIVERSITET - UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Beteendevetenskapliga fakulteten		Laitos - Institution – Department Institutionen för beteendevetenskaper	
Tekijä - Författare - Author Emma Fabricius			
Työn nimi - Arbetets titel - Title Med framtiden i egna händer – en pilotstudie om beslutsprocessen bakom abiturienternas val av studieinriktning efter gymnasiet			
Oppiaine - Läroämne - Subject Pedagogik (allmän- och vuxenpedagogik)			
Työn laji ja ohjaaja(t) - Arbetets art och handledare – Level and instructor Pro gradu-avhandling, Nina Santavirta		Aika - Datum - Month and year Februari 2015	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 72 + 19
<p>Tiivistelmä - Referat - Abstract</p> <p>Många ungdomar i dagens västerländska samhällen har märkbara svårigheter att göra varaktiga beslut gällande den egna utbildningen och karriären, något som statistiken över avbrutna studier, byte av bransch, dubbla examina och parallella utbildningar vittnar om. Valmöjligheterna är många och det verkar svårt att bilda sig en uppfattning om vad man kan arbeta med och hurdan utbildningsbakgrund olika yrken kräver. Samtidigt ökar pressen på att förkorta studietiden och komma snabbare ut i arbetslivet.</p> <p>Syftet med den här undersökningen är att kartlägga vilka faktorer som påverkar abiturienternas beslut gällande vad de vill göra efter gymnasiet. Jag vill ta reda på om abiturienterna har ett klart mål, och om de har en strategi för hur de ska nå den målsättningen. Jag vill även kartlägga vad som har påverkat abiturienternas målsättningar och deras tilltro till sina egna beslut. Samtidigt är syftet att undersöka om abiturienterna har resurser för att nå sina mål, samt att utreda hur man eventuellt kunde stöda gymnasieeleverna i sina beslut och hjälpa dem att hitta rätt studieinriktning och yrkesväg direkt efter gymnasiet.</p> <p>Undersökningen gjordes kvantitativt och analyserades med statistikprogrammet SPSS. Data samlades in med hjälp av ett elektroniskt frågeformulär, som skickades ut per e-post till abiturienterna i sammanlagt nio gymnasier i huvudstadsregionen. Undersökningen gjordes i maj 2014 och besvarades av sammanlagt 81 informanter.</p> <p>Resultatet visar att informanternas beslut i hög grad har styrts av det egna intresset för studierna som valts. En klar majoritet av informanterna ansöker om en studieplats direkt efter gymnasiet, och största delen anser det vara osannolikt att de skippar tanken på studier om de inte kommer in dit de vill direkt. Resultatet visar också att ju klarare målformulering abiturienterna har, desto högre är deras ambition och tilltro till beslutet, och desto mindre inverkan har ny information haft. Internet, studiehandledaren och vänner verkar stå för en stor del av informationen kring utbildningsalternativen. Samtidigt är det tydligt att det finns ett stort behov av både information om studier och information om arbetsplatser/arbetslivet via studiehandledningen. Majoriteten av informanterna ansåg sig känna till vad som krävs för att komma dit de vill och ha de kunskapsmässiga förutsättningar som krävs för att nå dit.</p>			
Avainsanat – Nyckelord - Keywords Studieval, studievägledning, abiturienter, beslutsfattande, yrkesval			
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingfors universitets beteendevetenskapliga fakultets bibliotek – Helda / E-thesis (avhandlingar) ethesis.helsinki.fi			
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information			

HELSINGIN YLIOPISTO - HELSINGFORS UNIVERSITET - UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Faculty of Behavioural Sciences	Laitos - Institution - Department Institute of Behavioural Sciences	
Tekijä - Författare - Author Emma Fabricius		
Työn nimi - Arbetets titel - Title Med framtiden i egna händer – en pilotstudie om beslutsprocessen bakom abiturienternas val av studieinriktning efter gymnasiet		
Oppiaine - Läroämne - Subject General Education and Adult Education		
Työn laji ja ohjaaja(t) - Arbetets art och handledare – Level and instructor Master's Thesis, Nina Santavirta	Aika - Datum - Month and year February 2015	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 72 + 19
<p> Tiivistelmä - Referat - Abstract </p> <p> Many young people in today's western society have considerable problems making sustainable decisions about their studies and career, which is clearly shown in statistics about interrupted studies, change of studies, double degrees and parallel education. There are many options and it seems difficult to form a conception of what different jobs withhold and the educational background needed for them. At the same time pressure to shorten the length of studies rises in order to get students faster into working life. </p> <p> The aim of this study is to survey factors which affect the secondary school graduate's decision about what to do after the upper secondary school. I want to find out if the graduates have a clear goal, and if they have a strategy to reach that goal. I also want to map out things that influence the goals and the graduate's confidence in their own decisions. At the same time this study aims to investigate if the graduates have the resources to reach their goals, and to examine how to possibly support the students with their decisions and help them find the right study orientation or career path after the upper secondary school. </p> <p> The data for the quantitative study was collected via an electronic questionnaire, which was sent by e-mail to the graduates in a total of nine upper secondary schools in the capital region of Finland. The data was then analysed with the statistics programme SPSS. The survey was executed in May 2014 and had a total of 81 respondents. </p> <p> The results of this study show that the decision is made much directed by interest in the field of studies. The majority of the respondents will apply for a place to study directly after upper secondary school, and most of them considered it unlikely that they drop the intention to study if they do not get a place at their first try. The result also shows that the more explicit the goal of the students is, the higher is their ambition and confidence in the decision, and the less effect did new information have. Internet, student counsellors and friends seemed to provide a great share of the amount of information about education options. Yet it is clear that there is a huge need for more information about studies and work. Most of the respondents were aware of the qualifications needed to succeed with their plans, and considered themselves to have the knowledge prerequisites required. </p>		
Avainsanat – Nyckelord - Keywords Educational choices, student counselling, secondary school graduates, decision-making, career choices		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited The University of Helsinki, The Faculty of Behavioural Sciences – Helda / E-thesis (Master's thesis) ethesis.helsinki.fi		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Teoretiska utgångspunkter.....	4
2.1. Millennium-generationen.....	4
2.2. Möjligheter på arbetsmarknaden.....	6
2.3. Förväntningar i förhållande till verkligheten	8
2.4. Den sociala bakgrundens inverkan	11
2.5. Valmöjligheternas problematik.....	13
2.6. Studiehandedningens roll.....	15
2.7. Strategiskt beslutsfattande	18
2.8. Sammanfattning av teoridel	22
3. Syfte och forskningsfrågor	24
4. Undersökningens empiriska utförande	25
4.1. Metodologi.....	25
4.2. Val av informanter och avgränsning.....	25
4.3. Insamling av material och frågeformulärets utformning	26
4.3.1. Frågeformuläret.....	26
4.3.2. Datainsamlingen.....	28
4.4. Beskrivning av informanter	29
4.5. Analysmetoder	35
4.6. Etiska aspekter	35
5. Resultatredovisning	37
5.1. Vilka faktorer upplevs viktiga då abiturienterna skall fatta beslut om studie-/yrkesval?.....	37
5.1.1. Källor till information om fortsatta studier	42
5.1.2. Studiehandedningens inverkan på beslutet om studie-/yrkesval.....	44

5.2. Har abiturienterna en klar målformulering och tilltro till det egna beslutet?	48
5.3. Har abiturienterna en strategi för hur de ska uppnå målet?	53
5.4. Vilka faktorer förklarar abiturienternas val?.....	56
6. Diskussion och slutsatser.....	57
6.1. Kritisk granskning av den empiriska undersökningen.....	62
6.2. Förslag på vidare forskning	66
7. Källförteckning.....	68
8. Bilagor	73

Figurer

<i>Figur 1 Informanternas könsfördelning (N = 81)</i>	<i>30</i>
<i>Figur 2 Medeltal på avgångsbetyg (N = 81)</i>	<i>31</i>
<i>Figur 3 Föräldrarnas högsta utbildningsnivå (N = 81)</i>	<i>31</i>
<i>Figur 4 Föräldrarnas yrkessituation (N = 81)</i>	<i>32</i>
<i>Figur 5 Mammas yrke enligt yrkesnivå (N = 81)</i>	<i>33</i>
<i>Figur 6 Pappas yrke enligt yrkesnivå (N = 81).....</i>	<i>33</i>
<i>Figur 7 Informanternas egen arbetserfarenhet (N = 81)</i>	<i>34</i>
<i>Figur 8 Könsskillnader i informanternas arbetserfarenhet (N = 81)</i>	<i>34</i>
<i>Figur 9 Hur mycket olika faktorer har påverkat valet gällande vad man gör efter gymnasiet (N = 81).....</i>	<i>38</i>
<i>Figur 10 Boxplot för informationens påverkan på valet enligt socioekonomisk bakgrund</i>	<i>41</i>
<i>Figur 11 Boxplot för ambitionens påverkan på valet enligt socioekonomisk bakgrund.....</i>	<i>41</i>
<i>Figur 12 Boxplot för passionens påverkan på valet enligt socioekonomisk bakgrund</i>	<i>42</i>
<i>Figur 13 Källor till information om fortsatta studier (N = 81).....</i>	<i>43</i>
<i>Figur 14 Upplevd nytta av studiehandledningen (N = 81)</i>	<i>45</i>
<i>Figur 15 Vad abiturienterna saknat information om under studiehandledningen (N = 81)</i>	<i>46</i>
<i>Figur 16 Abiturienternas tankar om att studera vidare efter gymnasiet (N = 81).....</i>	<i>48</i>
<i>Figur 17 Abiturienternas resurser och målsättningar (N = 81)</i>	<i>49</i>
<i>Figur 18 Boxplot för den socioekonomiska bakgrundens inverkan på klar målformulering</i>	<i>52</i>
<i>Figur 19 Metoder för att nå dit man vill efter gymnasiet (N = 81)</i>	<i>53</i>
<i>Figur 20 Alternativ sysselsättning om man inte kommer in dit man helst vill efter gymnasiet (N = 81)</i>	<i>54</i>
<i>Figur 21 Beslutsprocessens komplexitet.....</i>	<i>62</i>

Tabeller

<i>Tabell 1 Slutgiltig faktorlösning, påverkan på val</i>	<i>39</i>
<i>Tabell 2 Slutgiltig faktorlösning, målformulering och tilltro till beslutet.....</i>	<i>50</i>
<i>Tabell 3 Regressionsanalys med klar målformulering som beroende variabel för informanterna ($R^2=0.282$, $R^2_{adj}=0.214$).....</i>	<i>56</i>

1. Inledning

"Jag vet inte vart jag ska, men jag är på väg."

– CARL SAGAN –

Det är väldigt många unga i dag som har svårt att välja vad de vill sysselsätta sig med, möjligheterna verkar oändliga. Det heter att man ska våga göra det man drömmer om, utmana sig själv, inte nöja sig med för lite. Livet man bygger upp ska vara roligt och stimulerande, givande och lönsamt, både spännande och tryggt samtidigt, och det ska gärna vara socialt värdefullt samtidigt som de egna behoven ska uppfyllas. Ifall man är missnöjd med sin situation, eller misslyckas under sin väg, så är det bara sig själv man har att skylla, eftersom det bara är man själv som kan påverka sin egen situation. Eller är det riktigt så enkelt?

Min egen bakgrund är att jag inte riktigt visste vad jag skulle göra efter gymnasiet. Samtalen med studiehandledaren hjälpte mig ingenvart, och det kändes oändligt svårt att hitta det som kändes rätt för just mig, att våga välja en väg att gå. Jag är nu inne på min andra examen efter att ha gjort en helomvändning efter den första. Och jag känner att jag ännu inte riktigt vet vart jag är på väg, trots att jag har börjat lita på att denna väg nog kommer att leda mig någonstans där jag är nöjd. Det jag vet är att jag inte är ensam. Flera av mina vänner och bekanta har gjort precis som jag, studerat en sak för att sedan ändra riktning och fortsätta med någonting helt annat. Några har hållit ett mellanår för att arbeta eller resa och samtidigt fundera över vad man vill innan man studerar vidare. Det är helt klart inte lätt att hitta rätt i djungeln av valmöjligheter man har framför sig.

Övergången mellan skola och arbetsliv anses idag vara mycket mer komplex än vad den har varit för ungdomar i tidigare generationer. Unga människor idag står inför en stor mängd valmöjligheter och beslut att fatta då de ska välja sin väg i livet. (Hagström & Gamberale, 1995.) Det att ungdomarna i princip har möjlighet att studera precis vad de vill, för att senare kunna sysselsätta sig med precis vad de vill, kan leda till att det är svårt att välja ut bara ett mål att fokusera på och sträva efter då det finns så många fina möjligheter. Det kan kännas svårt att inse att man inte kan göra allting samtidigt, och gräset ser lätt grönare ut på andra sidan.

Det är inte enkelt att fatta stora beslut om sin framtid, då det kanske känns som att man inte har all nödvändig information om vart beslutet kommer att leda, och då man ändå inte med säkerhet kan förutspå hur framtiden sedan kommer att se ut. Jag tycker själv att det till exempel är mycket svårt att skapa en vision över hur vardagen kan se ut då man väl är i arbetslivet, att det är svårt att föreställa sig vad man *egentligen* kan arbeta med då man äntligen lyckats slutföra sin examen inom något område, det vill säga vart studierna i verkligheten leder. Det här inverkar också på känslan av att det är svårt att välja. Valet av studier påverkar vad man kan arbeta med i framtiden, och tvärtom så kan karriärdrämmarna också påverka det man väljer att studera.

Det här är orsakerna till att jag började intressera mig för att undersöka närmare hur beslutsprocessen bakom valet av studieinriktning efter gymnasiet ser ut. Jag vill försöka få en inblick i vad det är som påverkar det val man gör, och hur man eventuellt kunde stöda gymnasieelever att hitta sin grej och väg att gå i ett så tidigt skede som möjligt. De senaste årens diskussioner kring förkortade studietider och ökad press på att komma in i arbetslivet så fort som möjligt gör problemet med ungdomars osäkerhet kring sina studieval mycket aktuellt. Jag kommer inte att behandla arbetslivet och karriärvägar närmare, men eftersom arbetslivet är en naturlig fortsättning på studierna, så har detta en tillräckligt central inverkan för att lyftas fram i korthet.

Avhandlingens teoretiska utgångspunkter behandlar studerandenas tillgång till studiehandledning och information om fortsatta studier, situationen på arbetsmarknaden och yrkesmöjligheter, ungas förväntningar på sin framtid samt den sociala bakgrundens inverkan på möjligheterna, strategiskt beslutsfattande och valfrihetens problematik. Jag kommer att lyfta fram statistik gällande vart studerande söker sig efter gymnasiet och hur många som kommer in till olika typer av högskolor. Syftet med avhandlingens teoretiska del är att sätta in läsaren i ämnet genom att skapa en överblick av abiturienternas situation och lyfta fram centrala faktorer som kan inverka på valen de gör kring sina framtida studier.

Den empiriska undersökningen utförs bland abiturienter i svenskspråkiga gymnasier i huvudstadsregionen. Undersökningen görs med hjälp av ett elektroniskt frågeformulär som skickas ut via studiehandledarna i respektive gymnasier. Syftet med undersökningen är att ta reda på vilka faktorer som påverkar abiturienternas beslut gällande vad de vill göra efter gymnasiet, samt att utreda hur man eventuellt kunde stöda gymnasieeleverna att hitta rätt i det skedet. Jag vill ta reda på om abiturienterna har ett klart mål, och om de har en strategi

för hur de ska nå den målsättningen. Jag vill även kartlägga vad som har påverkat abiturienternas målsättningar och deras tilltro till sina egna beslut.

2. Teoretiska utgångspunkter

2.1. Millennium-generationen

Ungdomarna i dagens västerländska samhälle sägs vara livsstilsorienterade, otåliga och väldigt självsäkra (Oliver, 2006). De hör till en generation som är relativt välutbildad, bra på att hantera tekniska hjälpmedel, och de är toleranterare och mer öppna för exempelvis mångkulturalitet än tidigare generationer har varit. De har en global världssyn och är anslutna/upploggade dygnet runt. (Zemke, Raines, & Filipczak, 2000.) I deras värld har internet, datorer, telefoner, tv och dylikt alltid funnits, och multitasking med hjälp av denna teknologi är mera norm än undantag (Crumpacker & Crumpacker, 2007).

Ungdomarna har levt noggrant omhändertagna och beskyddade av sina föräldrar, och är vana att få mycket uppskattning och beröm. De är optimistiska gällande sin framtid, har nära förhållanden med sin familj och sina vänner, och förväntar sig att ständigt bli sedda och få omedelbar feedback på det de gör. De är inte lika vana att följa auktoriteter som tidigare generationer har varit, utan är mera grupporienterade och självstyrda än de äldre generationerna. (Crumpacker & Crumpacker, 2007.) Ungdomarna har höga förväntningar på det sociala och värdesätter sociala kontakter, nätverk och status högre än tidigare generationer (Cennamo & Gardner, 2008).

Dagens ungdomar är en ambitiös generation som förväntar sig att kunna göra karriär och motiveras av karriärmöjligheter på sin arbetsplats (Wong, Gardiner, Lang, & Coulon, 2008; PricewaterhouseCoopers, 2011). Ungdomarna föredrar meningsfulla och utmanande uppgifter som innefattar möjligheter att lära sig nya saker framför hög lön, men trots det värdesätts nog lönen högt (Dries, Pepermans, & De Kerpel, 2008; PricewaterhouseCoopers, 2011). Ungdomarna har också höga förväntningar på att få arbete och fritid att gå ihop. De värdesätter frihet och sina personliga målsättningar högre än tidigare generationer har gjort. (Cennamo & Gardner, 2008; Twenge, Campbell, Hoffman & Lance, 2010; PricewaterhouseCoopers, 2011.) Familjernas struktur har förändrats en hel del sedan tidigare generationer, och den traditionella kärnfamiljen är inte längre någon självklarhet. Var och en kan själv välja hur de arrangerar sin situation bäst. (Schwartz, 2000.) Många familjefäder väljer idag att ställa familjen framför arbetet för ett mer balanserat liv (Gratton, 2011).

Dagens ungdomar hör till en generation som har fått uppleva att lojalitet mot arbetsgivaren inte nödvändigtvis belönas eller ens tryggar framtiden där, på grund av de ekonomiska omständigheter som råder. Det här har gjort att många ständigt håller ögonen öppna för nya möjligheter, även om de inte direkt söker efter ett nytt jobb. (PricewaterhouseCoopers, 2011.) Fortbildning och utveckling på arbetsplatsen uppskattas högt, eftersom detta hjälper individen att hållas uppdaterad och därmed attraktiv i den hårda konkurrensen (Loughlin & Barling, 2001; PricewaterhouseCoopers, 2011). Ungdomarna hör till en rörlig generation, och många vill åka utomlands för att studera och arbeta. De flesta rör sig dock inom västerländska länder, och t.ex. Kina och Indien hör inte ännu till de populärare målen. (PricewaterhouseCoopers, 2011.)

2.2. Möjligheter på arbetsmarknaden

Den explosionsartade teknologiska utvecklingen och globaliseringen har lett till stora, grundläggande förändringar i arbetslivet. Arbetsmetoder som tidigare har tagits för givet håller på att försvinna, och förändringar har skett och kommer att ske gällande vad det finns för arbeten, var arbetet finns, hur arbetet ser ut och vilka som arbetar. I framtiden kommer antagligen också demografiska faktorer och förändringar i samhällets normer att ha en betydelsefull inverkan på hur arbetslivet utformas. Situationen på arbetsmarknaden påverkar i hög grad ungdomarnas utbildningsmöjligheter och deras framtida sysselsättningsläge. (Gratton, 2011.)

Ungdomarna i dagens västerländska samhälle behärskar och använder sig av teknologi i en helt annan utsträckning än tidigare generationer. Teknologins utveckling har öppnat nya möjligheter till kommunikation, då exempelvis olika sociala nätverk har gjort det möjligt att interagera med varandra både i realtid och icke samtidigt. Med hjälp av teknologin är det enkelt att hitta gemenskaper inom samma intresseområden som man själv har, oberoende av var i världen man befinner sig fysiskt. De yngsta generationerna kommer att bli mer grundläggande påverkade av den teknologiska utvecklingen än vad de äldre generationerna blir. (Deal, Altman & Rogelberg, 2010.) Med hjälp av den teknologiska utvecklingen har mycket arbete kunnat effektiviseras och göras kostnadseffektivare, och en del arbete har delvis eller helt och hållet kunnat ersättas av datateknologi och robotar. Kunskap har digitaliserats i snabb takt, och flera miljarder människor världen över är uppkopplade till Internet, med möjlighet att ta del av kunskapen och dela idéer sinsemellan. (Gratton, 2011.)

I och med globaliseringen kan kunniga och begåvade arbetstagare sökas över hela världen. Kina och Indien är snabbt växande länder, med mycket potentiell konkurrenskraft på världens arbetsmarknad. Var människor bosätter sig håller också på att förändras också nationellt, då allt fler flyttar in till städer från landsbygden. Samtidigt påverkar faktorer som priset på olja affärsverksamheten en del. Då priserna stiger måste företagen fundera på lönsamheten kring att transporterna både varor och människor. Då kan företagen försöka dra ner på kostnaderna genom att uppmuntra folk att arbeta hemifrån, och använda sig av virtuell kommunikation som exempelvis videokonferenser för att minska på långa affärsresor. (Gratton, 2011.)

Människors livslängd stiger världen över, och det här innebär att många är kapabla att vara aktiva inom arbetslivet mycket längre än förut. Det här leder till att företagen möter utmaningar i att hitta på passande arbete för människor i olika åldrar, och en förändring i attityden mot att anställa också äldre människor. (Gratton, 2011.) I Finland håller de efter krigstida stora åldersklasserna på att gå i pension, vilket leder till att finländarna står inför en situation med brist på arbetskraft då flera personer lämnar de arbetsföra åldrarna än det kommer in nya (Statistikcentralen, 2007).

Unga kan inte räkna med att ha samma arbetsplats genom hela livet, utan måste vara förberedda på att byta arbetsplatser, vidareutbilda sig och kanske till och med utbilda om sig. Många unga arbetar som deltidsanställda eller visstidsanställda. (Dwyer, Smith, Tyler & Wyn, 2003.) Generellt sett får högt utbildade intressantare, mer utmanande och bättre betalda arbeten än lågutbildade. Högre utbildade har också lägre arbetslöshet än lågutbildade. I Helsingforsregionen finns det arbete även åt de lägst utbildade vid ekonomiskt stabila tidsperioder, men vid lågkonjunkturer får de lägst utbildade ofta gå först. Unga och speciellt lågt utbildade unga drabbas därför hårdast av arbetslöshet vid lågkonjunkturer, vilket visar att utbildning är viktigt. (Keskinen & Nyholm, 2012.)

2.3. Förväntningar i förhållande till verkligheten

Då abiturienterna gör sitt val gällande fortsatta studier efter gymnasiet och eventuellt siktar på ett kommande yrke, har de skapat någon form av vision för sin framtid och har därmed antagligen också vissa förväntningar. I följande kapitel kommer jag att försöka bilda en uppfattning kring de förväntningar och föreställningar som dagens unga har på sin framtid överlag. Jag kommer också att lyfta fram aktuell forskning som visar på utmaningar i övergångsskedet från gymnasiet till studier och vidare till arbetslivet.

Keskinen och Nyholm (2012) skriver i sin forskningsrapport gällande en omfattande undersökning om ungdomar i Helsingfors att ungdomars planer för fortsatt utbildning är orealistiska i förhållande till hur de verkar uppfyllas i verkligheten. Planerna står i kontrast med den faktiska situationen när det gäller arbetskraftsbehoven och att komma in på arbetsmarknaden. Många unga kommer att bli besvikna och vara tvungna att nöja sig med andrahands alternativ. Statistiken över avbrutna studier, byte av bransch, dubbla examina och parallella utbildningar vittnar om att unga har märkbara svårigheter att göra varaktiga beslut gällande den egna utbildningen och karriären. Problemen sammanfattas till följande tre utmaningar: för det första har dagens ungdomar inte tillräckligt med möjligheter att finna sin egen identitet och vad de vill göra med sina liv i ett tillräckligt tidigt skede, för det andra är möjligheterna att utveckla och pröva sina egna styrkor otillräckliga, och för det tredje är informationen och erfarenheterna som ungdomarna har om arbetslivet relativt undermåliga. För att ha en möjlighet att välja rätt utbildning och göra hållbara karriärval, bör de unga ha en möjlighet att bilda sig en så klar bild som möjligt gällande vem de är, vad de vill göra med sina liv, och vad de vill arbeta med.

Många unga har svårt att föreställa sig vad man kan arbeta med då man studerar olika saker. Ungdomar känner dåligt till sysselsättningsläget för olika branscher, och få tar situationen på arbetsmarknaden i beaktande i det skedet då de väljer studieinriktning. Trots detta upplever ungdomarna att det är viktigt att möjligheterna för att få arbete är bra. I en undersökning som Studentum.fi har gjort under februari 2014 bland unga som söker utbildning efter grundskolan, visade resultaten att nästan hälften av de som svarat i undersökningen hade svag eller ingen kännedom om branschens sysselsättningsläge. En femtedel kände till att sysselsättningsläget är dåligt, men tänker trots det söka sig till den branschen. (Studentum.fi, 2014.)

Ifall ungdomarna redan i ett tidigt skede skulle ha en bättre bild av vad man kan arbeta med och hurdana möjligheter man har att få arbete inom de olika branscherna, skulle detta antagligen hjälpa dem att skapa en klarare bild av vad de vill arbeta med i framtiden och vad de ska studera för att nå dit. Gymnasierna borde i framtiden satsa mer på information om och samarbete med arbetslivet, och det skulle vara bra om också företag tog mera initiativ till att berätta om vad de olika branscherna kan erbjuda för arbete och vad man behöver för utbildningsbakgrund för de olika yrkena. (Studentum.fi, 2014.) Också Keskinen och Nyholm (2012) menar att skolans förhållande till arbetslivet skulle gå att utveckla på många olika vis.

Keskinen och Nyholms (2012) forskningsrapport visar också att oro och ängslan gällande framtiden har ökat hos ungdomarna i Helsingfors under de senaste tio åren. Unga är främst rädda för att arbetslöshet, att inte ha pengar, att mista någon närstående eller att själv bli svårt sjuk. En rädsla för att inte klara sig i framtiden eller att bli arbetslös var de två orosmoment som har ökat mest under de senaste tio åren, men också en rädsla för att bli utan studieplats eller inte ha pengar hade ökat markant. Rädslorna återspeglar situationen i vårt samhälle. För tio år sedan befann vi oss i en högkonjunktur, medan vi år 2011 då undersökningen utfördes befann oss i efterdyningarna av en lågkonjunktur. Under det senaste decenniet har terrordåd, krig, klimatförändringar, ekonomiska och politiska kriser varit aktuella och diskuterats flitigt i olika medier. Alla dessa händelser kan inverka på att ungdomarnas ängslan för framtiden har ökat.

Under de senaste tio åren har andelen elever som vill söka till universitet fortsatt öka, och gymnasiet ses som en mellanetapp för den här utbildningsplanen (Keskinen & Nyholm, 2012, Mattila & Suomen Lukiolaisten Liitto ry, 2008). Två tredjedelar av grundskoleeleverna önskar komma in på universitet, medan endast en knapp tredjedel i slutändan gör det. Yrkeshögskolornas popularitet har inte stigit, trots att många enligt statistiken kommer att hamna där då de inte får plats vid ett universitet. En liten ökning bland dem som inte tänker fortsätta studera efter gymnasiet har skett, men det är svårt att säga om detta beror på att studenterna inte vill vidareutbilda sig eller om det beror på att de inte vet vad de vill studera och därför inte säger något alls. Undersökningar visar också att Helsingfors utbildningsmöjligheter drar till sig unga från hela landet, medan ungdomarna i Helsingfors är relativt dåliga på att söka sig någon annanstans för att studera. (Keskinen & Nyholm, 2012.)

Konkurrensen om studieplatserna är hård, och ungdomarnas oro för att bli utan studieplats är befogad (Keskinen & Nyholm, 2012). År 2010 var det 82 836 sökande till universitet i Finland, varav 25 888 antogs, och 117 405 sökande till yrkeshögskolor, varav 44 068 antogs. Andelen sökande som var nya studenter, det vill säga studenter som utexaminerats under det senaste läsåret, var 17 998 till universiteten (varav 6 625 antogs) och 19 425 till yrkeshögskolor (varav 8 559 antogs). (Kumpulainen, 2012.) Det stora antalet sökande i jämförelse till antalet nybörjarplatser leder till att många ger upp, söker in flera gånger, eller kommer in någonstans där de egentligen inte vill vara. Det här inverkar på i vilken mån utbildningar avbryts, och att flera läser dubbelexamina. Regeringens målsättningar att få utbildade unga in på arbetsmarknaden så fort som möjligt lider i sin tur av detta. (Keskinen & Nyholm, 2012.)

De senaste åren har det diskuterats flitigt om hur man kan få människor att vara aktiva flera år i arbetslivet och pressen på att få studerande snabbare ut i arbetslivet har ökat (Wilo & Suomen lukiolaisten liitto ry, 2012). Det har redan skett en del förändringar, som exempelvis det att yrkeshögskolornas finansiering har ändrats så att den grundar sig på resultat, för att uppmuntra yrkeshögskolorna till effektiv och resultatrik verksamhet (Undervisnings- och kulturministeriet, 2013). Det här lägger press på att motivera alla som kommit in att bli utexaminerade så fort som möjligt, och undvika att de studerande avbryter sin examen.

För tillfället håller också en reform av högskolornas studerandantagning på att förberedas, för att göra inträdet till högskolestudier smidigare. Från och med hösten 2014 kommer en gemensam riksomfattande ansökning för samtliga högskolor att tas i bruk, och högskolorna kommer samtidigt att få möjlighet att reservera nybörjarplatser för dem som ansöker om sin första studieplats. Målet är att huvudantagningarna under år 2016 helt ska reserveras för dem som inte ännu har studierätt eller någon tidigare examen på motsvarande nivå, samtidigt som flexibla sätt att byta utbildning och söka en ny utbildning ska erbjudas. Syftet med detta är att sänka åldern då högskolestudierna inleds och fördela studieplatserna bättre än förut, för att snabba upp övergången från studierna till arbetslivet och höja sysselsättningsgraden. (Undervisnings- och kulturministeriet, 2014.) Dessa förändringar gör det mer kritiskt att hitta rätt utbildning från början och påverkar därför i högsta grad valet av fortsatta studier efter gymnasiet.

2.4. Den sociala bakgrundens inverkan

Föräldrarnas sociala bakgrund, utbildningsnivå, yrke och inkomstnivå korrelerar starkt med ungdomarnas livsstil, hobbyer, framtida möjligheter och deras utbildningsval och yrkesvägar (Keskinen & Nyholm, 2012; Silvennoinen, 2002, ss. 59-60). Därför kommer jag i det här kapitlet att beskriva den sociala bakgrundens inverkan på ungdomars möjligheter och utbildningsval.

Högt utbildade föräldrar lär sina barn både medvetet och omedvetet att bete sig på ett sätt som fungerar också i skolvärlden, och vägleder dem att göra sådana val som de anser att barnen har mest nytta av. Barnen lär sig hemifrån ett sätt som gör att de lättare kan ta till sig de möjligheter som skolan erbjuder. (Silvennoinen, 2002, ss. 55, 59-60.) Då eleverna kommer till skolan, tar de med sig attityder och beteendemönster som de lärt sig hemma. Skolan har inte möjlighet att anpassa sig till alla, utan betecknar istället eleverna som exempelvis bra eller dåliga, snälla eller bråkiga. (Antikainen, 1993, s. 50.) Lärare uppskattar då elever kan uttrycka sig språkligt, kommer punktligt till skolan, är prydligt klädda, intresserade och klarar av att bete sig enligt normen (Chiland 1990, 163 enligt Silvennoinen 2002, 59).

Ifall föräldrarna är högt utbildade och innehar höga positioner på sina arbeten är sannolikheten att barnen också utbildar sig betydligt större, medan barn vars båda föräldrar tillhör lägre sociala klasser och är låginkomsttagare löper större risk att lämna utbildningen efter grundskolan. En tredjedel av de barn vars båda föräldrar tillhör arbetarklassen lämnar sin utbildning vid grundskolenivå, medan bara fem procent av de barn vars båda föräldrar har höga positioner på sina arbeten inte fortsätter utbilda sig efter grundskolan. I familjer som har det svårt ekonomiskt kan det anses som en risk att ta en långvarig utbildning, istället för att så fort som möjligt börja arbeta. Att tjäna pengar och få arbetserfarenhet kan kännas som ett förståndigare och tryggare alternativ än att satsa på en dyr utbildning. (Silvennoinen, 2002, ss. 59-60.)

Socioekonomisk bakgrund mäts vanligtvis baserat på vårdnadshavarens sociala ställning, utbildning och inkomstnivå. Dessa uppgifter kan fås bland annat ur Statistikcentralens befolknings-, arbetsmarknads- och utbildningsstatistik. (Vanttaja, 2000.) Statistikcentralen använder sig av ett nationellt klassificeringssystem för att föra statistik över den finländska befolkningens yrken. Yrkesklassificeringen är baserad på den internationella

klassificeringsstandarden ISCO-88, utarbetad av International Labour Organization. Yrkena klassificeras enligt arbetsuppgifternas kvalitet och nivån på den yrkeskunskap som krävs. Den nationella klassificeringen av utbildning följer på samma sätt i huvudsak den internationella ISCED-klassificeringen, med sex relevanta utbildningsnivåer. (Tilastokeskus, 2012.)

I Finland har den socioekonomiska bakgrunden en relativt svag inverkan på elevernas kunnande. Sambandet mellan socioekonomisk status och läskunnighet undersöktes i PISA 2009. Resultatet visade att den socioekonomiska bakgrunden kan förknippas med läskunnighet i alla länder, men att skillnaderna var mindre i Finland än i de flesta övriga OECD länder. I Finland finansieras den officiella utbildningen på alla nivåer med hjälp av offentliga bidrag, vilket håller utgifterna för utbildningen på en rimlig nivå för studerandena och ger alla en möjlighet till utbildning. (Kumpulainen, 2012.) Utbildningspolitiken har ända sedan andra världskriget styrts av tanken på att utbildning främjar välmående och jämlikhet. Man har velat erbjuda möjligheten till lång och framgångsrik utbildning åt alla, oberoende av kön, tillgångar, social ställning och boendeort. Det här har småningom lett till ett mångsidigt utbildningssystem och relativt långa studier. (Vanttaja, 2000.)

Trots att utgångsläget för skolframgång och utbildning är relativt jämlikt i Finland, tyder undersökningar på att de som klarar sig bäst i skolan, och senare i livet får bra yrkespositioner och höga inkomster, oftare kommer från familjer med hög socioekonomisk ställning. Föräldrarnas socioekonomiska ställning påverkar de rationella val som barnet och dess föräldrar gör gällande utbildningen, då utbildningens fördelar och kostnader bedöms gentemot familjens socioekonomiska situation. Av de som klarar sig bra i skolan verkar de elever som kommer från bättre social bakgrund ha större sannolikhet att få hög inkomst senare i livet, och vid lågkonjunktur verkar främst de lägre resursgruppernas möjligheter försvagas. Ett nätverk av sociala kontakter, och målsättningar gällande utbildning och karriär, samt ekonomisk trygghet är faktorer som inverkar på jämlikheten i slutändan. (Vanttaja, 2000.)

2.5. Valmöjligheternas problematik

"Doubt is not a pleasant state but certainty is a ridiculous one."

- VOLTAIRE –

(Dawes, 1988.)

Vi lever i en värld där självständighet och frihet värderas högt, och ökade möjligheter till självbestämmande anses vara ett tecken på psykologiskt välbefinnande (Gilbert & Ebert, 2002; Schwartz, 2000). I dagens västerländska samhällen kan mängder av människor leva sina liv nästan exakt så som de vill, obundna av ekonomiska, materialistiska och kulturella begränsningar. Nästan vad som helst är möjligt då gränser som religion, etnicitet, kön, klass, och geografiskt läge tidigare har upprätthållit snabbt håller på att försvinna. Dagens ungdomar är inte längre bundna till att arbeta med de yrken som deras egna föräldrar hade, de kommer antagligen inte ens att vara bundna till att arbeta med samma yrke hela sitt liv, och är i dagens globaliserade värld inte heller bundna till att alltid arbeta på samma geografiska plats. (Schwartz, 2000.)

Materiellt sett erbjuder marknaden ett enormt utbud av produkter att välja mellan, utbudet och valmöjligheterna är helt enkelt oöverskådliga (Schwartz, 2000). Detta gäller även utbildningsalternativ och olika karriärvägar som finns att tillgå (Wilo & Suomen lukiolaisten liitto ry, 2012). Med all denna frihet och alla dessa valmöjligheter behöver människan aldrig nöja sig med en situation som inte är perfekt, och förväntningarna blir lätt orealistiska. Då möjligheterna och valfriheten överdrivs blir människor lätt missnöjdare med sin situation. (Schwartz, 2000.)

Människan kommer följaktligen att stå inför en mängd olika val i sitt liv. Valen man gör beror ofta på vad man anser viktigt i sin specifika situation, och hur man vill spela sina kort. Som studerande får man fundera på sina värderingar gällande studierna; är det viktigt att få bästa möjliga betyg, vill man förbereda sig för en karriär som är ekonomiskt lönsam, vill man bygga upp en karriär som är intellektuellt givande, eller är målsättningarna för studierna något helt annat. Samma typ av beslut står man inför då det gäller ens arbetspersonlighet, ens roll som familjemedlem och så vidare. De flesta människor är involverade i flera dylika situationer samtidigt, och får dagligen försöka fatta beslut kring de egna värderingarna och målsättningarna gällande varje roll och situation. I dagens värld anses det ofta vara helt och hållet upp till individen själv att välja hur denne vill leva sitt liv. (Schwartz, 2000.)

Allt det ovannämnda bildar en bakgrund och verklighet som i hög grad påverkar också gymnasieelevernas tankar, känslor och resonemang då de fattar stora beslut om sin framtid. Enligt Schwartz (2000) kan friheten och mängden valmöjligheter leda till att många har svårt att bestämma sig för vad de ska göra, och svårt att motivera varför de ska göra något visst. Valfriheten skapar en osäkerhet och ett missnöje i och med känslan av att man kunde ha gjort bättre.

Osäkerhet är någonting som många gruvar sig för. Osäkerhet är trots allt inte enbart någonting negativt. Utan osäkerhet skulle det inte finnas utrymme för valfrihet. Om man på förhand skulle veta hur allting kommer att utfalla, skulle det inte finnas några utmaningar, ingenting att hoppas på – livet skulle bli rätt enformigt. Vår möjlighet till valfrihet existerar bara på grund av att vi inte kan förutspå framtiden och veta exakt vad våra val ger för resultat i slutändan. (Dawes, 1988.)

Möjligheten att kunna förändra sina beslut och hålla alla valmöjligheter öppna anses ofta vara väldigt eftersträvänsvärt. Då valfriheten upplevs hotad är reaktionen oftast ilska och besvikenhets trots att man ofta mår bättre i en situation där man inte har så många valmöjligheter öppna. (Gilbert & Ebert, 2002; Schwartz, 2000.) Speciellt då det gäller stora beslut i livet och situationer då man upplever att man inte har tillräckligt med information vid tidpunkten för beslutet, som exempelvis situationen då man ska välja utbildning och karriärväg, kan det kännas viktigt att veta att man har möjligheten att ändra sig. Ibland kan föränderlighetens tillfredsställelse väga tyngre än dess negativa inverkan. (Gilbert & Ebert, 2002.) Många föredrar att fatta beslut som inte är oföränderliga, men inser inte att det kunde vara betydligt mer tillfredsställande med beslut som är permanenta, eftersom det är svårare att gilla en situation om man håller flera andra situationer som möjliga alternativ till den rådande. Det är oftast lättare att känna sig tillfreds med en situation efter att man har accepterat dess oföränderlighet och gjort den till sin egen. (Gilbert & Ebert, 2002; Schwartz, 2000.)

2.6. Studiehandledningens roll

Utbudet av utbildningsmöjligheter idag är enormt och ger ungdomar en väldig valfrihet. Mängden valmöjligheter gör det svårt att hitta sin väg och välja de studier som passar bäst för att man ska nå dit man vill. Beslutet gällande vad man vill göra med sitt liv är individens eget, men det är många saker som inverkar på det val som görs. Studiehandledningen är någonting som kan hjälpa studerandena att skapa en bild av vilka möjligheter de har efter gymnasiet. (Wilo & Suomen lukiolaisten liitto ry, 2012.) Eftersom studiehandledningen kan utgöra ett mycket viktigt stöd och skapa en grund för studerandena då de ska bygga upp sin framtid och göra val gällande fortsatt utbildning, kommer jag i det här kapitlet att beskriva hur studiehandledningen ser ut enligt läroplanen och lyfta fram lite aktuell forskning gällande studiehandledningen. Utöver studiehandledningen finns det många andra vägar där gymnasieeleverna kan hitta information som hjälper dem att välja studieinriktning efter gymnasiet, och därför kommer jag också att lyfta fram vad det finns för andra informationskanaler där gymnasieelever hittar information om fortsatta studier.

Enligt läroplanen för gymnasiet är studiehandledningens syfte att ”stödja de studerande i studierna under gymnasietiden och se till att de har tillräckligt med sådana kunskaper och färdigheter som de behöver vid övergången till fortsatta studier och arbetsliv” (Utbildningsstyrelsen, 2014, s.218). Handledningen ska bilda en helhet som stöder de studerande i olika skeden av deras studier och utveckla deras förmåga att göra val och fatta beslut kring deras utbildning och livsbana. Studiehandledaren har huvudansvaret för planeringen av studiehandledningen som helhet och för de praktiska arrangemangen av handledningen, men alla som hör till skolans lärarkår och handledningspersonal ska delta i handledningen. Läroanstalten bör fungera i samarbete med de studerandes vårdnadshavare, så att de studerande ges tillräckligt med stöd både gällande studierna och välbefinnandet. (Utbildningsstyrelsen, 2004.)

Studiehandledningen ska vara kontinuerlig under hela gymnasieutbildningen för att man ska kunna vägleda de studerande till realistiska studieval och följa upp deras framgångar. De ska få hjälp med att planera de fortsatta studierna och fatta beslut genom information om olika studiealternativ och yrkesval efter gymnasiet. De ska känna till de viktigaste ansökningsguiderna om fortsatt utbildning och yrkesval, och vägledas till att självständigt kunna söka fram fakta som finns tillgänglig och klara av att lägga upp sina individuella

studieprogram. I läroplanen finns två kurser i ämnet, varav den ena är obligatorisk och den andra är fördjupad. Utöver kurserna ska de studerande erbjudas handledning enskilt och i smågrupper. De studerande ska också ha möjlighet att bekanta sig med olika yrken och arbetslivet, samt lära sig att söka fram information om utbildningsmöjligheter och arbete utomlands. (Utbildningsstyrelsen, 2004.)

Trots att läroplanen lyfter fram vikten av studiehandledning för fortsatta studier, har undersökningar gällande abiturienternas erfarenheter och upplevelser av studiehandledningen i gymnasierna i Finland visat att de största bristerna med studiehandledningen gäller just information om fortsatta studier efter gymnasiet. Gymnasieeleverna önskar i huvudsak mera hjälp med sina kursval och planeringen av fortsatta studier. (Mattila & Suomen Lukiolaisten Liitto ry, 2008; Wilo & Suomen lukiolaisten liitto ry, 2012.) Överraskande många abiturienter anser att gymnasiets studiehandledning inte har påverkat deras planer gällande fortsättningen nämnvärt. I en undersökning som Suomen Lukiolaisten Liitto ry. utförde bland 1441 abiturienter våren 2012 svarade hela 53 % att studiehandledningen inte var särskilt viktig eller inte alls viktig för deras planer på fortsatt utbildning, och bara 11 % svarade att studiehandledningen varit väldigt viktig med tanke på deras planer på fortsatt utbildning. (Wilo & Suomen lukiolaisten liitto ry, 2012.) Studiehandledningens fokus i de finländska gymnasierna tycks ligga på att handleda eleverna genom gymnasiet. Finlands gymnasier håller hög standard jämfört med andra OECD länder då det gäller att utexamineras från gymnasiet inom utsatt tid. Hela 95 % av gymnasieeleverna i Finland utexamineras på tre år. (Kumpulainen, 2012; Mattila & Suomen Lukiolaisten Liitto ry, 2008.)

Utöver studiehandledningen finns det många andra informationskanaler via vilka gymnasieelever kan få information om fortsatta studier. Detta sker ofta i samarbete med studiehandledaren vid gymnasiet. De flesta universitet och yrkeshögskolor ordnar gärna besöksstillfällen för gymnasieelever då eleverna får en möjlighet att bekanta sig med campusområdena och studierna vid respektive högskola. Alternativt besöker universiteten och yrkeshögskolorna gymnasierna på överenskommen tid för att berätta närmare om studierna och ansökningen till den specifika högskolan. (Helsingfors universitet, 2014; Aalto-universitetet, 2014; Åbo Akademi, 2014; Arcada, 2014.)

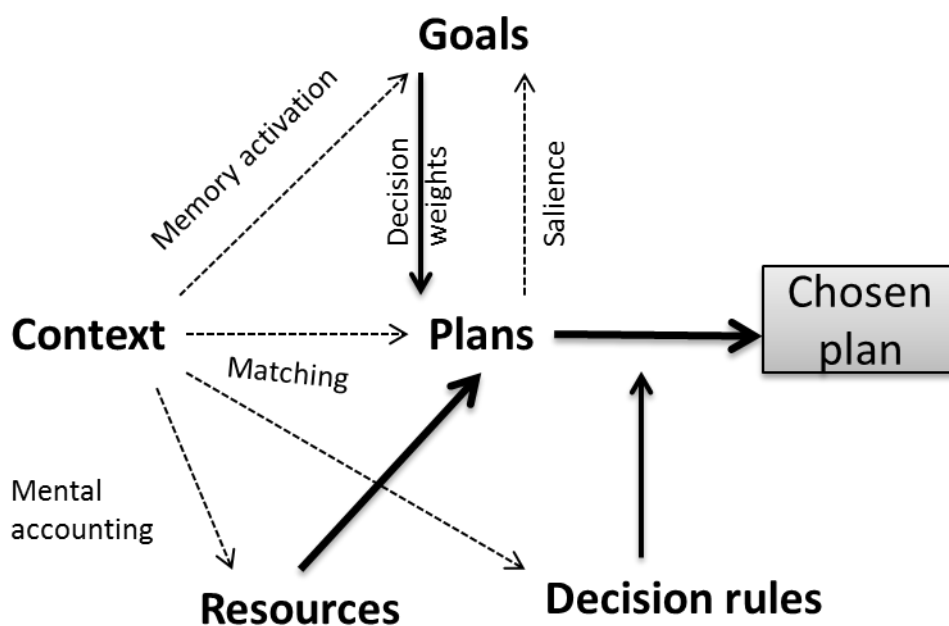
Många ämnesföreningar åker också gärna runt till gymnasier för att berätta mera om sin verksamhet och de ämnen de studerar, för att väcka intresse och locka abiturienter att söka

in till sina linjer och gå med i föreningarna (Juristklubben Codex r.f., 2014; Ämnesföreningen Stadga r.f., 2014). Det samma gäller nationerna, som årligen ordnar abi-turnéer till gymnasierna, exkursioner för gymnasieeleverna till universiteten, samt abi-sitsar, för att informera om vad man kan studera, berätta mera om nationsverksamheten och ge en inblick i hur studielivet kan se ut. Abiturienterna erbjuds på det här viset en möjlighet att träffa aktiva studerande och kan ställa frågor och få information om studierna. (Åbo Nation vid Helsingfors universitet, 2014; Vasa nation vid Helsingfors universitet, 2014.)

Alla ovan nämnda informations- och besökstillfällen är viktiga kanaler för närmare information om de utbildningsmöjligheter som finns. Andra mycket viktiga kanaler för information gällande fortsatt utbildning är läroanstalternas egna internet-sidor, studieguider och broschyrer. Också mässor och internet-sidor som koulutusnetti.fi och opintoluotsi.fi kan ge information och idéer om möjligheterna till fortsatt utbildning. (Wilo & Suomen lukiolaisten liitto ry, 2012.)

2.7. Strategiskt beslutsfattande

Som denna avhandlings teori hittills indikerat, så är det en mångfald olika faktorer som påverkar abiturienternas val och beslut gällande sina fortsatta studier. Med hjälp av Krantz och Kunreuthers (2007; s.158) modell illustreras några av de huvudsakliga kognitiva processer som involveras då man bygger upp ett beslut. Modellen åskådliggör strategiska processer för beslutsfattande, och har tagits med för att illustrera den komplicerade bakgrunden för valen, de medvetna och omedvetna faktorer som i hög grad påverkar besluten. De fyra helsvarta pilarna i modellen indikerar viktiga psykologiska funktioner, medan de fem streckade pilarna indikerar mekanismer i människans minne och varseblivning genom vilka kontexten påverkar planerna, målsättningarna, resurserna och reglerna för beslutsfattandet.



Modell för strategiskt beslutsfattande (Krantz & Kunreuther, 2007; s.158).

Målsättningar (goals) och individens subjektiva värderingar är beroende av kontexten (context). En viss kontext kan erbjuda möjligheter som inte är tänkbara i ett annat sammanhang. Hur viktiga specifika målsättningar ter sig varierar från individ till individ, men kontexten kan också tillfälligt påverka hur värdefullt ett mål förefaller, samt huruvida målet är möjligt att uppnå. Preferenser baserar sig för det mesta på den kontext där beslutet görs, och det kan kännas viktigt att förklara och rättfärdiga sina beslut både för sig själv och andra. (Krantz & Kunreuther, 2007; Scheuthle, Carabias-Hütter & Kaiser, 2005)

Kontexten påverkar i hög grad vad man har för förväntningar och målsättningar (Krantz & Kunreuther, 2007). Om man lever i en omgivning där exempelvis jurist räknas som ett fint yrke så kanske man själv drömmer om att bli det en dag. Ifall man känner någon som är jurist kanske steget mot drömmen är ännu kortare. Men ifall man lever i en omgivning där man aldrig har hört talas om jurister, så finns det inte tillgängligt i ens begreppsvärld och då kan det inte finnas som dröm eller mål heller. För gymnasieeleverna innebär alltså kontexten den omgivning de lever i och de förutsättningar som omgivningen och deras bakgrund ger dem. Gymnasieelevernas kontext utgörs bland annat av deras socioekonomiska bakgrund, familjen, vännerna och skolan.

Den streckade pilen mellan kontext och målsättningar (goals) representerar de minnen och tankar gällande kontexten som kan aktiveras relaterat till specifika målsättningar (memory activation). Den här pilen är ofta anknuten till känslomässiga målsättningar. (Krantz & Kunreuther, 2007.) Om till exempel ens äldre kusin hade höga ambitioner för att bli jurist, men av någon anledning inte klarade sig och blev deprimerad av situationen, kan detta påverka hur intresserad man själv är av juristutbildningen och huruvida man vågar söka sig dit. Ifall man själv har gjort ett val i en liknande situation förut, och gjort ett beslut som man senare fått ångra, så kan detta också leda till att en målsättning om att hellre undvika ånger i framtiden aktiveras (Krantz & Kunreuther, 2007).

Kontexten påverkar vilka planer (plans) som finns tillgängliga då man ska fatta ett beslut (Krantz & Kunreuther, 2007). Planerna består av de möjliga vägar man har för att nå sitt mål. Då gymnasieeleverna i Finland funderar kring fortsatt utbildning och framtida yrke, finns det en mängd olika vägar att gå. Om man till exempel vill arbeta med människorätsfrågor så finns det flera alternativa planer att välja mellan för att nå den drömmen. Man kan till exempel läsa juridik eller samhällsvetenskap, två helt olika utbildningar som leder en till ungefär samma mål.

Samtidigt ställer kontexten vissa regler för beslutsfattandet (decision rules) (Krantz & Kunreuther, 2007). Högskolorna i Finland har vissa nivåkrav för att man ska bli antagen till utbildningen, medan högskolor i andra länder kan ha annorlunda nivåkrav. I någon kontext kanske det är otänkbart för en kvinnlig student att söka sig till en viss utbildning. Ifall huvudantagningarna är reserverade endast för dem som inte ännu har studierätt eller någon tidigare examen på motsvarande nivå, eller studentens språkkunskaper exempelvis inte räcker till för att klara inträdesförhören, så påverkar det i högsta grad hur man har möjlighet att välja.

De streckade pilarna mellan kontext och planer (plans), samt mellan kontext och regler för beslutsfattande (decision rules), har att göra med människans minnesfunktioner och igenkännande (matching). Det här innebär att stimuli i en specifik situation alltid matchar med någonting som finns lagrat i minnet, vilket påverkar uppfattningen om vad man har att välja mellan. De här två pilarna representerar de kognitiva funktioner genom vilka individen varseblir de planer och regler som kontexten erbjuder för beslutsfattandet. (Krantz & Kunreuther, 2007.)

Varje individ har olika resurser (resources) att tillgå. Resurserna påverkar möjligheterna att nå dit man vill, målsättningarna (goals), och därför påverkar resurserna i hög grad hur man planerar (plans) att nå sina målsättningar. (Krantz & Kunreuther, 2007.) Det här kan för gymnasieeleven handla om ekonomiska resurser, fysiska resurser eller kunskapsmässiga resurser. Läroplanen i de finländska skolorna kan till exempel påverka elevernas kunskapsmässiga resurser inför fortsatt utbildning efter grundskolan och gymnasiet.

Den streckade pilen mellan kontext och resurser har att göra med vad man själv uppfattar att man har för resurser för att uppnå sina mål (mental accounting) (Krantz & Kunreuther, 2007). Här kan till exempel studiehandledningen ha en stor betydelse, ifall studiehandledningen kan få eleven att se vilka resurser denna har och vart den kan nå med de resurserna. En gymnasieelev som drömmer om att bli läkare kanske skippar sin dröm ifall denna inte upplever sig ha tillräckligt med kunskap eller inlärningskapacitet för att klara av inträdesförhören eller studierna som hör till läkarutbildningen. Eller så söker eleven förgäves in till läkarutbildningen trots att hon inte har vad som krävs för utbildningen eller yrket. Kontexten kan också göra olika resurser tillgängliga för beslutsfattandet, resurser som kanske inte kunde upptäckas i en annan kontext (Krantz & Kunreuther, 2007). I en kontext där utbildningen kostar mycket, kan detta påverka att eleven lämnar sin dröm och söker sig

någon annanstans, men ifall kontexten plötsligt erbjuder möjligheten att söka stipendier eller annat understöd för att finansiera utbildningen så kanske eleven kan söka dit hon vill ändå. I en kontext kanske elevens språkkunskaper är otillräckliga för läkaryrket, men i en annan kontext behärskar den samma kanske precis rätt språk.

Målsättningar (goals) och planer (plans) är centrala delar i modellen, och mellan dem bildas en loop, då de turvis påverkar varandra. Den svarta pilen som går från målsättningar till planer indikerar hur målsättningarna stöder planerna (decision weights). Det här handlar om hur sannolikt individen anser det vara att målsättningarna uppnås ifall man väljer att följa en specifik plan. (Krantz & Kunreuther, 2007.) Ifall eleven drömmer om ett yrke där man får uppträda, sjunga, dansa, utmana sig själv och vara social, så kanske teaterhögskolan känns som en utbildning som kan leda till att dessa mål verkligen uppfylls. Den streckade pilen som går tillbaka till målsättningar från planer (salience) representerar en återkopplingsprocess där målsättningen görs relevant och där man eventuellt upptäcker fler målsättningar som den valda planen kan hjälpa en att uppnå (Krantz & Kunreuther, 2007). Det här handlar om nya faktorer som kan framträda på vägen som påverkar beslutet positivt eller negativt. Det kan till exempel vara faktorer som hög lön, status och trivsamt arbetsmiljö, eller obekväma arbetstider och farliga arbetsförhållanden.

Då man fattar ett beslut väljer man en plan för hur man ska gå till väga (chosen plan), en strategi för hur man ska uppnå sitt mål. Modellen ovan utgör således en modell för strategiskt beslutsfattande. Modellen kunde fungera som ett verktyg vid studiehandledningen, som en ideal modell för att hjälpa studenterna att effektivisera beslutsfattandet då de väljer fortsatta studier efter gymnasiet. I den empiriska undersökningen kommer jag att stöda mig på modellen om strategiskt beslutsfattande, och försöka kartlägga i vilken mån de olika delarna i figuren påverkar abiturienternas val gällande fortsatta studier.

2.8. Sammanfattning av teoridel

Ungdomarna i dagens västerländska samhälle hör till en generation som är livsstilsorienterad, relativt välutbildad och duktig på att hantera tekniska hjälpmedel. Många unga är mer öppna för mångkulturalitet än vad tidigare generationer har varit, och det är vanligt att man åker utomlands för att studera eller arbeta. Det är vanligt att unga motiveras av karriärmöjligheter, men de är inte lika vana att följa auktoriteter som tidigare generationer har varit och värdesätter fritid samt sina personliga målsättningar högt.

Förändringar i arbetsmetoder, demografiska faktorer, teknologins utveckling, samhällets normer och globaliseringen är några av de faktorer som påverkar utvecklingen och möjligheterna på arbetsmarknaden. Kunskap och kommunikation har digitaliserats, arbetsplatser utvidgas och ny arbetskraft söks även internationellt, livslängden och den arbetsföra åldern stiger. Den snabbt föränderliga arbetsmarknaden gör att ungdomar i dag får vara förberedda på att ständigt fortbilda sig och eventuellt byta arbetsplats flera gånger under sitt liv.

Undersökning har visat att många ungdomar har svårt att föreställa sig vad man kan arbeta med då man studerar olika saker. Mera samarbete och information mellan gymnasierna och arbetslivet kunde vara en lösning. Unga upplever det viktigt att utbildningen leder till bra arbetsmöjligheter, men trots detta tar få situationen på arbetsmarknaden i beaktande då de väljer studieinriktning. Ungas planer är orealistiska i förhållande till hur de verkar uppfyllas i verkligheten, och konkurrensen om studieplatserna är hård. De nya högskolereformerna för att snabbare få utbildade unga ut i arbetslivet påverkar också valmöjligheterna.

Föräldrarnas socioekonomiska ställning korrelerar med ungdomarnas utbildningsval och framtida möjligheter. I Finland har dock den socioekonomiska bakgrunden en relativt svag inverkan på elevernas kunnande och möjligheter. Trots detta tyder forskning på att skillnader förekommer, och exempelvis vid lågkonjunktur verkar de lägre resursgruppernas möjligheter att hitta jobb och behålla sin arbetsplats försvagas mest.

Ungdomarna har ett enormt utbud av utbildningsalternativ och karriärvägar att tillgå i dagens västerländska samhällen. Valmöjligheterna kan göra att förväntningarna blir orealistiska, och det är svårt att bestämma sig för en sak och nöja sig med det. Då möjligheterna och valfriheten överdrivs blir människor lätt missnöjda med sin situation. Det kan kännas svårt

att välja en slutgiltig studieinriktning då det känns som att man inte har tillräckligt med information vid tidpunkten för beslutet.

Studiehandledningen kan utgöra ett mycket viktigt stöd och skapa en grund för studerandena då de ska bygga upp sin framtid och göra val gällande fortsatt utbildning. Studiehandledningen ska enligt läroplanen vara kontinuerlig under hela gymnasieutbildningen för att man ska kunna vägleda de studerande till realistiska studieval och följa upp deras framgångar. De studerande ska få hjälp med att planera de fortsatta studierna och fatta beslut genom information om olika studiealternativ och yrkesval efter gymnasiet. Undersökningar visar att gymnasieeleverna upplever att de via studiehandledningen borde få mera information om fortsatta studier efter gymnasiet, och de önskar mera hjälp med planeringen av fortsatta studier och kursval.

Då man fattar ett beslut väljer man en strategi för hur man ska uppnå sitt mål. Individens socioekonomiska bakgrund, familjen, vännerna och skolan bildar en kontext som påverkar individens förväntningar och målsättningar, samt vilka möjligheter som finns tillgängliga då ett beslut ska fattas. Varje individ har olika resurser att tillgå, och dessa påverkar möjligheterna att nå dit man vill. Målsättningar och planer påverkas också av hur individen själv upplever dem. I kapitel 2.7 finns en modell som illustrerar komplexiteten i strategiskt beslutfattande, och som kunde fungera som ett verktyg vid studiehandledningen för att effektivisera studenternas beslutsfattande då de väljer fortsatta studier efter gymnasiet.

3. Syfte och forskningsfrågor

Syftet med undersökningen är att kartlägga vilka faktorer som påverkar abiturienternas beslut gällande vad de vill göra efter gymnasiet. Jag vill ta reda på om abiturienterna har ett klart mål, och om de har en strategi för hur de ska nå den målsättningen. Jag vill även kartlägga vad som har påverkat abiturienternas målsättningar och deras tilltro till sina egna beslut. Samtidigt är syftet att undersöka om abiturienterna har resurser för att nå sina mål, samt att utreda hur man eventuellt kunde stöda gymnasieeleverna i sina beslut och hjälpa dem att hitta rätt studieinriktning eller yrkesväg direkt efter gymnasiet.

Undersökningens forskningsfrågor är följande:

1. Vilka faktorer upplever abiturienterna som viktiga då de skall fatta beslut om studie-/yrkesval?
2. Har abiturienterna en klar målformulering gällande sina framtida studier?
3. Har abiturienterna en strategi för hur de ska uppnå målet?
4. Har de tilltro till att de uppnår målen?
5. Vilka faktorer förklarar abiturienternas val?

De av ovanstående variabler där det är relevant kommer att undersökas med avseende på bakgrundsvariablerna kön, socioekonomisk bakgrund och medeltal på avgångsbetyg.

4. Undersökningens empiriska utförande

4.1. Metodologi

Jag valde att använda mig av en kvantitativ forskningsansats, eftersom jag ville göra en bredare undersökning med mätbara resultat som kan analyseras med statistiska metoder. En kvantitativ undersökning uppfyllde bäst avhandlingens syfte, då den gav möjlighet att skapa en helhetsbild av abiturienternas situation och hitta samband mellan de olika faktorer som påverkar deras val. (Heikkilä, 2008.) Datainsamlingen skedde med hjälp av ett elektroniskt frågeformulär som gjorts med det elektroniska programmet för internetblanketter, E-lomake.

Enligt Heikkilä (2008) är det avgörande för en lyckad undersökning att frågeformuläret är väl uppbyggt, att enkäterna når målgruppen och att forskaren lyckas locka så många informanter som möjligt att svara på undersökningen. Valet att använda ett elektroniskt frågeformulär för den här undersökningen var motiverat eftersom abiturienterna inte längre studerade vid tidpunkten för undersökningen, och därmed skulle gå att nå snabbast, enklast och mest kostnadseffektivt per e-post. Antagandet var att abiturienterna hade tillgång till datorer och kunde hantera dem, samt att de läste sin e-post regelbundet.

Undersökningens empiriska utförande beskrivs i nedanstående underkapitel. I kapitel 4.2 presenteras undersökningens avgränsning och valet av informanter. I kapitel 4.3 beskrivs frågeformulärets utformning och datainsamlingen i sin helhet. I kapitel 4.4 följer en utförlig beskrivning av undersökningens informanter. Analysmetoderna presenteras i kapitel 4.5 och till sist behandlas etiska aspekter i kapitel 4.6.

4.2. Val av informanter och avgränsning

År 2013 fanns det totalt 105 900 studerande i sammanlagt 415 gymnasier i Finland. Undervisningsspråket var svenska i 37 gymnasier. (Statistikcentralen, 2014.) Enligt Kumpulainen (2012) utgör de svenskspråkiga gymnasiestuderandena 6 % av alla gymnasiestuderande, vilket motsvarar knappt 6 500 svenskspråkiga studerande. Eftersom den här undersökningens syfte var att kartlägga vilka faktorer som påverkar abiturienternas val av studieinriktning efter gymnasiet, avgränsades samplet för den empiriska

undersökningen till abiturienterna år 2014. Jag intresserade mig främst för de svenskspråkiga gymnasierna, och valde därför att avgränsa samplet ytterligare till enbart finlandssvenska abiturienter. För att undersökningen inte skulle bli alltför omfattande avgränsades samplet därutöver till enbart huvudstadsregionen.

Avgränsningen skedde således med ett så kallat klusterurval. Hela populationen för undersökningen är abiturienterna år 2014 i Finland, och ur populationen valde jag ett kluster som består av huvudstadsregionens svenskspråkiga abiturienter. (Borg & Westerlund, 2012; 22-27; Nummenmaa, 2009, 28-29.)

Gymnasierna som tillfrågades om deltagande i undersökningen var Gymnasiet Lärkan, Gymnasiet Svenska normallyceum, Gymnasiet Grankulla samskola, Mattlidens gymnasium, Tölö gymnasium, Brändö gymnasium, Helsinge gymnasium, Kyrkslätt gymnasium och Sibbo gymnasium (Skolresurs, 2014). Jag hittade inga exakta uppgifter på hur många abiturienter det sammanlagt fanns i ovan nämnda gymnasier år 2014. Utgående från de elevantal som gymnasierna hade uppgett på sina respektive hemsidor, räknade jag med att det sammanlagt fanns knappt 2 500 studerande i dessa gymnasier. Enligt Yle Uutiset (2014) var antalet studenter våren 2014 i ovan nämnda gymnasier sammanlagt 684 stycken.

4.3. Insamling av material och frågeformulärets utformning

Tidpunkten för undersökningen bestämdes enligt tidpunkten för studentskrivningarna och den gemensamma ansökningen till högskolorna. Studentskrivningarna pågick 7.2 – 26.3.2014 (Studentexamensnämnden, 2014), och den gemensamma ansökningen till yrkeshögskolor och universitet pågick 3.3 – 1.4.2014 (Studieinfo.fi, 2014). Frågeformulären skulle skickas ut i början av april, då abiturienterna precis hade lagt studentskrivningarna och ansökningsprocesserna bakom sig och därmed redan valt vart de ansöker efter gymnasiet om de ansöker.

4.3.1. Frågeformuläret

Det elektroniska frågeformuläret byggdes upp på basen av undersökningens syfte och forskningsfrågor, med utgångspunkt dels i teoridelens litteratur och dels i tidigare

undersökningars frågor. Med hjälp av programmet E-lomake var det enkelt att bygga upp frågeformuläret och att göra analyser och grafer efteråt med hjälp av bland annat statistikprogrammet SPSS och kalkylprogrammet Excel. Dessutom hade informanterna möjlighet att svara på en tidpunkt som passade dem bäst inom ramen för undersökningens tidtabell.

Samtliga frågor i formuläret hade färdiga svarsalternativ, och därtill hade många frågor hade ett öppet kommentarsfält där informanterna hade möjlighet att skriva in ytterligare kommentarer, nämna något som inte fanns bland svarsalternativen eller precisera sina svar. De flesta frågornas svarsalternativ skulle bedömas enligt en skala med fyra alternativ, exempelvis ”mycket sannolikt”, ”ganska sannolikt”, ”lite sannolikt” och ”inte sannolikt”. Frågorna var medvetet uppbyggda så att man var tvungen att ta ställning och inte kunde välja det mellersta alternativet. Alla frågor hade trots det också ett ”vet inte”/”kan inte säga” - alternativ. Sammanlagt fanns det 21 frågeställningar eller påståenden med varierande antal svarsalternativ i formuläret. Målet var att undersöka flera saker med så få frågor som möjligt.

Frågeformuläret bestod av sammanlagt sju olika sidor, varav informanterna skulle svara på fem. Rubrikerna för sidorna i formuläret var: bakgrundsinformation, gymnasiet, planer för framtiden, jag söker studieplats i år, mellanår, jag vill inte studera vidare och studiehandledning. Beroende på hur informanterna svarade på sidan ”planer för framtiden” förflyttades de nästkommande i formuläret antingen till sidan ”jag söker studieplats i år”, sidan ”mellanår” eller sidan ”jag vill inte studera vidare”. Varje informant svarade alltså på frågorna endast på en av de tre sistnämnda sidorna. Den här uppbyggnaden gjordes för att formuläret skulle bli smidigare och kortare, och för att informanterna skulle få relevanta frågor och inte behöva svara på onödiga saker.

För att undvika internt bortfall, då man inte får svar på alla de ställda frågorna, var de flesta frågorna i frågeformuläret obligatoriska (Wallén, 1996). Det här ledde till att de som har svarat ganska långt har svarat på alla frågor i formuläret.

En överhängande risk med den här typen av enkätundersökning är att informanterna kan tolka frågorna i enkäten fel eller att forskaren tolkar informanternas svar fel, och att reliabiliteten och validiteten i undersökningen därmed blir lidande (Home & Solvang, 1997). För att undvika det här genomfördes en mindre pilotundersökning innan den egentliga undersökningen. Pilotundersökningen gjordes i mars-april 2014. De som svarade på pilotundersökningen hade möjlighet att skriva tilläggskommentarer efter varje sida i enkäten

för att enkelt kunna framföra tankar och feedback. Små justeringar gjordes i frågeformuläret efter pilotundersökningen.

För att ytterligare förbättra frågeformuläret och hitta rätt frågeställningar, träffade jag en gymnasiestudiehandledare för att gå igenom undersökningen och frågeformuläret. Tanken var att studiehandledarna är närmare insatta i abiturienternas vardag, och har synvinklar som jag kanske inte hade tänkt på. Mötet med studiehandledaren skedde i april 2014, och jag fick många bra idéer och tips, på basen av vilka jag sedan gjorde vidare justeringar och små tillägg i frågeformuläret.

4.3.2. Datainsamlingen

Jag började undersökningsprocessen med att kontakta studiehandledarna vid alla de gymnasier som skulle inkluderas i undersökningen med en e-postförfrågan (bilaga 2) för att utreda ifall jag kunde skicka ut mina frågeformulär via dem till abiturienterna. Samtliga studiehandledare visade intresse för min undersökning och flera svarade direkt att de gärna skickar ut mina frågeformulär per e-post till abiturienterna, medan några trodde att svarsprocenten kan bli låg då abiturienterna inte längre var i huset. Således stod det klart att enkäten kan skickas ut via studiehandledarna i respektive gymnasier. Då jag hade fått klartecken från studiehandledarna, återstod ännu att ansöka om forskningstillstånd för undersökningen. Den här processen tog lite längre än jag hade räknat med, och innan jag hade erhållit alla forskningslov och kunde öppna undersökningen var det redan maj. Därmed utfördes den empiriska undersökningen i maj 2014.

Jag skickade ut en e-postförfrågan innehållande en länk till frågeformuläret (se bilaga 4), som enkelt kunde vidarebefordras av studiehandledarna direkt åt abiturienterna. Efter en vecka kontrollerade jag vilka gymnasier jag hade börjat få svar ifrån, och påminde därefter två studiehandledare om att skicka ut enkäten, eftersom ingen av deras abiturienter ännu hade svarat. De lovade skicka ut e-postförfrågan på nytt. Efter åter en vecka skickade jag ut en till e-postförfrågan åt alla studiehandledare, där jag bad dem vidarebefordra en påminnelse om att delta i undersökningen åt alla abiturienter (se bilaga 5). Frågeformuläret stängdes sista juni 2014, eftersom abiturienterna efter detta redan började veta ifall de har kommit in till de studie- och arbetsplatser de eventuellt hade sökt. Alla svar som inkom gavs dock redan under maj månad.

Om man inte når eller får svar från alla individer i sitt sampel, kallas detta för externt bortfall. Bortfallet får inte vara för stort, och det är bra om man kan undersöka ifall det finns någon systematik i bortfallet. (Wallén, 1996) I den här undersökningen föll två av gymnasierna som skulle vara med helt bort ur undersökningen, Gymnasiet Grankulla samskola och Brändö gymnasium. Eftersom ingen elev från dessa skolor svarade, så antog jag att frågeformuläret aldrig nådde ända till eleverna. I teorin skulle sju av nio gymnasier i huvudstadsregionen ändå ha varit tillräckligt för ett tillförlitligt resultat.

Antalet informanter som sist och slutligen svarade på frågeformuläret var relativt få ($N = 81$). Eftersom frågeformuläret vidarebefordrades åt abiturienterna via studiehandledarna, fanns inga säkra uppgifter på hur många abiturienter undersökningen skickades till. Enligt Yle Uutiset (2014) var antalet studenter våren 2014 i de sju gymnasier som deltog i undersökningen sammanlagt 492 stycken. Jag använde mig av dessa uppgifter för att räkna ut undersökningens svarsprocent, som således blev 16.5 %.

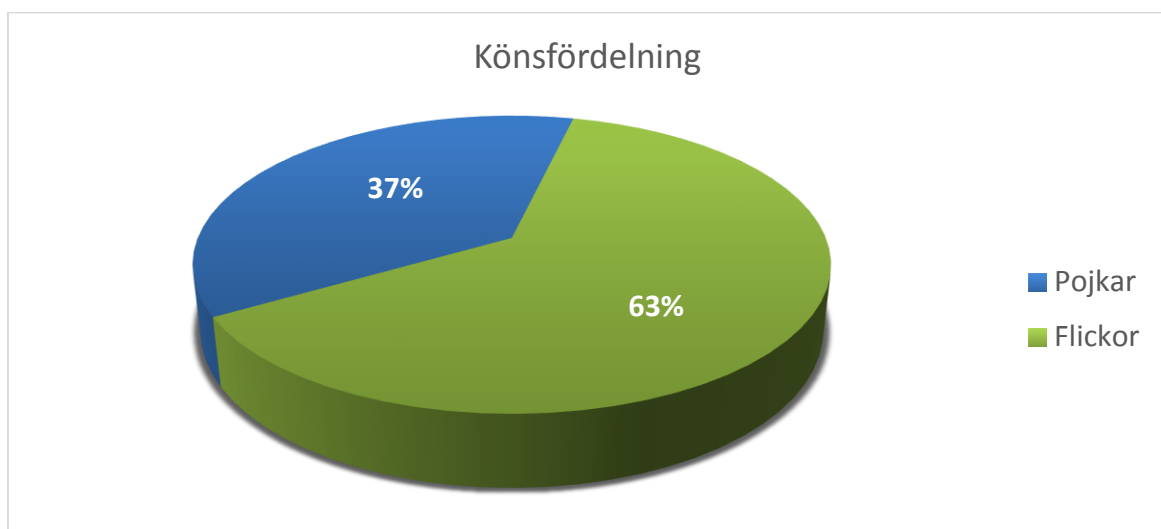
Enligt Heikkilä (2008) kräver en kvantitativ undersökning ett tillräckligt stort och representativt sampel. Eftersom svarsprocenten i den här undersökningen blev så låg blev resultaten inte tillräckligt representativa för att kunna generaliseras till alla abiturienter i huvudstadsregionen (Borg & Westerlund, 2012; Nummenmaa, 2009). Därför fick den här undersökningen bli en pilotstudie som förhoppningsvis kan ge tankar om vidare forskning (Heikkilä, 2008). Resultaten blev riktgivande och kan eventuellt redan ge användbara ledtrådar om hur man skulle kunna utveckla informationen och stödet för abiturienterna att hitta rätt väg då de söker sig vidare från gymnasiet. Bortfallet beskrivs i kapitel 4.4 och diskuteras vidare i kapitel 6.

4.4. Beskrivning av informanter

Informanterna ombads fylla i bakgrundsvariabler gällande kön, medeltal på avgångsbetyg och socioekonomisk ställning. Jag kommer i det här stycket att presentera informanterna utgående från resultaten av dessa frågor. För att kontrollera att undersökningen nått rätt målgrupp fanns det också några kontrollfrågor där informanterna fick fylla i om de var myndiga, abiturienter, och vilket gymnasium de skrev studenten från.

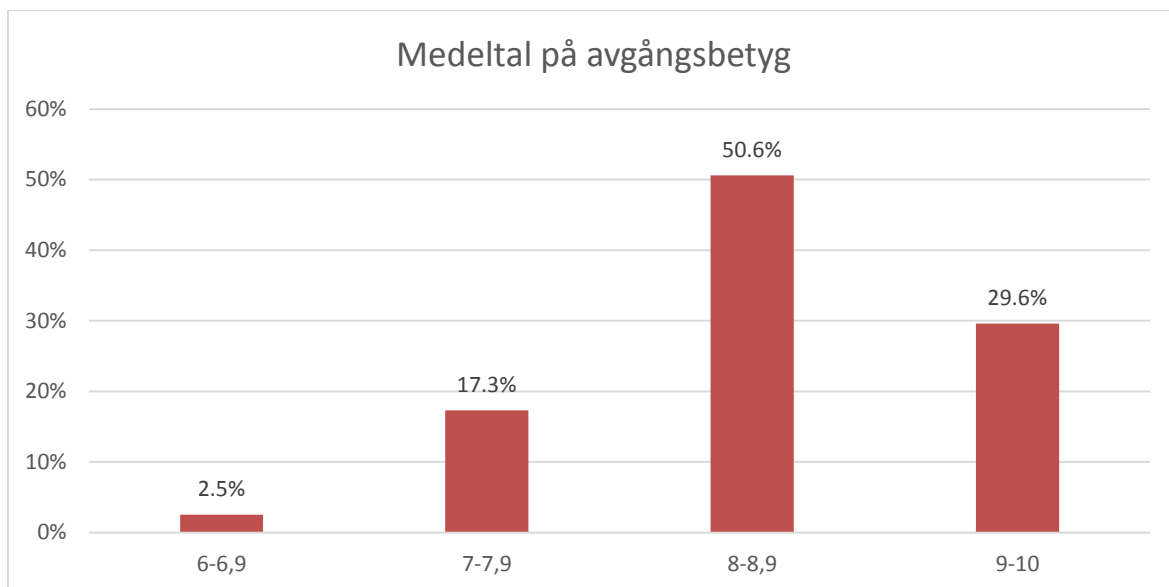
Jag behövde kunna kontrollera att samtliga informanter var myndiga och abiturienter, eftersom mitt forskningstillstånd inte utsträckte sig till att undersöka minderåriga, och jag kunde konstatera att samtliga informanter hade svarat att de var både myndiga och abiturienter. Med hjälp av frågan om vilket gymnasium informanterna har gått i kunde jag se att frågeformulären hade nått ut till de olika gymnasierna och kommit igång. Eftersom jag på så vis kunde se hur många som svarat i de olika gymnasierna, kunde jag se vart jag borde skicka påminnelser för att få en högre svarsprocent. Informationen om svarsprocenten i de olika gymnasierna och vilka svar som relaterar till vilka gymnasier är konfidentiell information och kommer på inget sätt att synas i resultatredovisningen.

Undersökningen besvarades av sammanlagt $N = 81$ informanter, varav $n = 51$ (63 %) stycken var flickor och $n = 30$ (37 %) stycken var pojkar (se Figur 1). Enligt Statistikcentralen (2014) var andelen kvinnliga studerande i de finländska gymnasierna 57 % år 2013. Det innebär att den här undersökningens könsfördelning är logisk då man jämför med könsfördelningen i gymnasierna överlag.



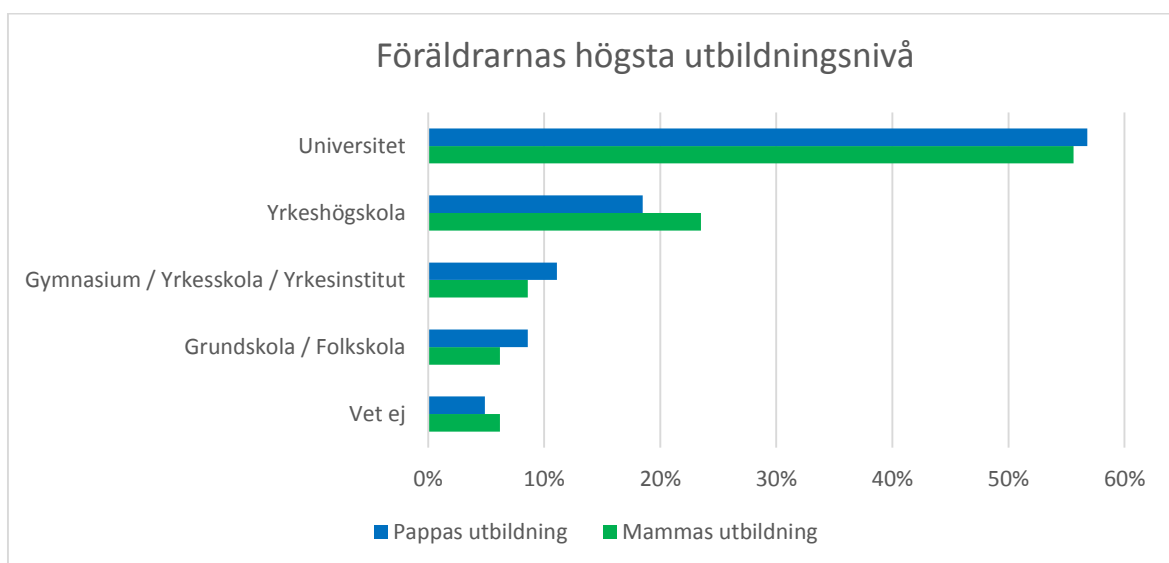
Figur 1 Informanternas könsfördelning ($N = 81$)

Informanterna ombads uppge medeltalet på sitt avgångsbetyg (se Figur 2), och instruerades att uppskatta medeltalet ifall de inte visste exakt. Avgångsbetygens medeltal varierade mellan min 6 och max 10, med medelvärdet $M = 8.3675$ och medianen $Md = 8.4$. Majoriteten av informanterna $n = 65$ (80.2 %) hade på avgångsbetyget ett medeltal på vitsord 8 eller högre, vilket innebär att variansen var ganska liten, informanterna var högt presterande abiturienter. Medeltalet på avgångsbetyget var lite högre för flickor ($M = 8.46$) än för pojkar ($M = 8.21$), men skillnaden var inte signifikant.



Figur 2 Medeltal på avgångsbetyg ($N = 81$)

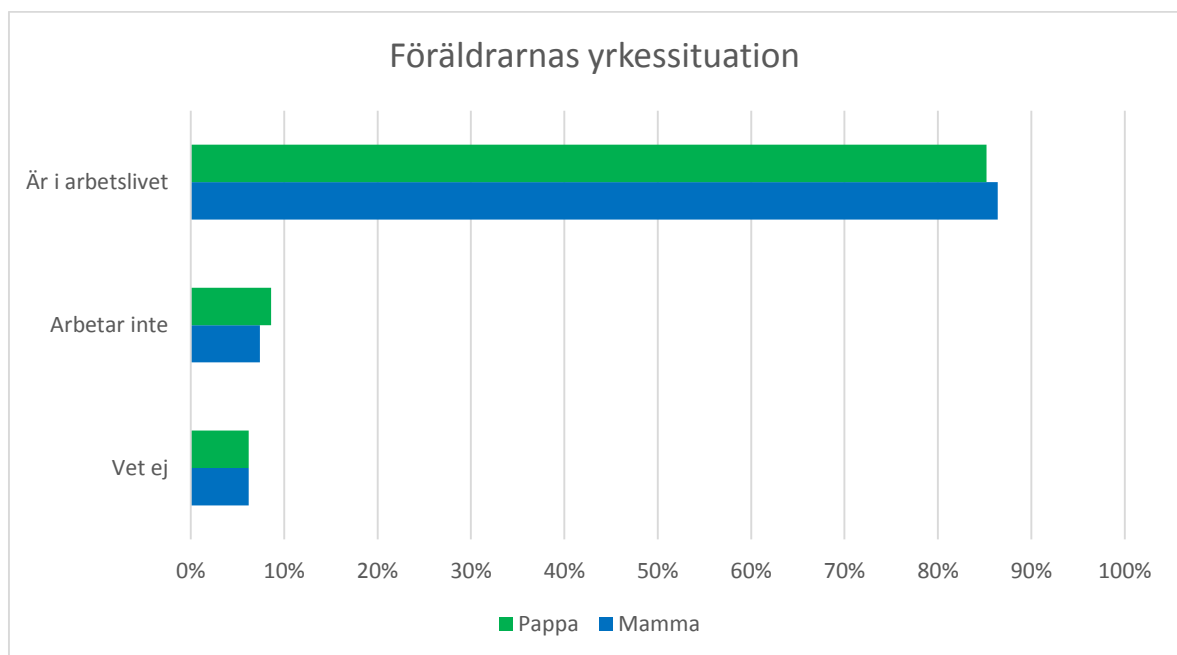
Informanterna ombads fylla i uppgifter om sina föräldrars utbildningsnivå och yrken. De här frågorna skulle ge intressant information om studenternas socioekonomiska bakgrund. Gällande utbildningsnivån (se Figur 3) visar resultatet att $n = 46$ (56.8 %) av informanternas pappor och $n = 45$ (55.6 %) av informanternas mammor har universitetsutbildning, medan $n = 15$ (18.5 %) av papporna och $n = 19$ (23.5 %) av mammorna har yrkeshögskoleutbildning. Av papporna har $n = 9$ (11.1 %) inte fortsatt studera efter gymnasie-/yrkesskolnivå, och motsvarande siffra för mammorna är $n = 7$ (8.6 %). Av papporna har $n = 7$ (8.6 %) inte studerat vidare efter grundskolenivå, av mammorna $n = 5$ (6.2 %). Några informanter har svarat att de inte känner till föräldrarnas utbildningsnivå.



Figur 3 Föräldrarnas högsta utbildningsnivå ($N = 81$)

För att kunna använda föräldrarnas utbildningsnivå som bakgrundsvariabel summerades variablerna enligt icke högskoleutbildade (grundskola och gymnasie-/yrkeshögskoleutbildning) och högskoleutbildade (universitet och yrkeshögskolor). Av papporna var $n = 16$ (19.8 %) icke högskoleutbildade och $n = 61$ (75.3 %) högskoleutbildade. Av mammorna var $n = 12$ (14.8 %) icke högskoleutbildade och $n = 64$ (79.0 %) högskoleutbildade. För att få en bakgrundsvariabel som ger uttryck för båda föräldrarnas utbildningsnivå summerades dessa variabler till en summavariabel med namn Socioekonomisk bakgrund. Den variabeln räknades ut på basen av om det fanns två högskoleutbildade föräldrar i familjen (fick värdet 3, $n = 55$), en högskoleutbildad förälder (fick värdet 2, $n = 15$) eller två icke högskoleutbildade föräldrar (fick värdet 1, $n = 9$). Ingen elev angav att det endast fanns en icke högskoleutbildad förälder.

Gällande föräldrarnas yrkessituation (se Figur 4) svarade informanterna att $n = 69$ (85.2 %) av papporna och $n = 70$ (86.4 %) av mammorna är i arbetslivet, medan $n = 7$ (8.6 %) av papporna och $n = 6$ (7.4 %) av mammorna inte arbetar för tillfället. Resten hade svarat att de inte känner till sina föräldrars arbetssituation.

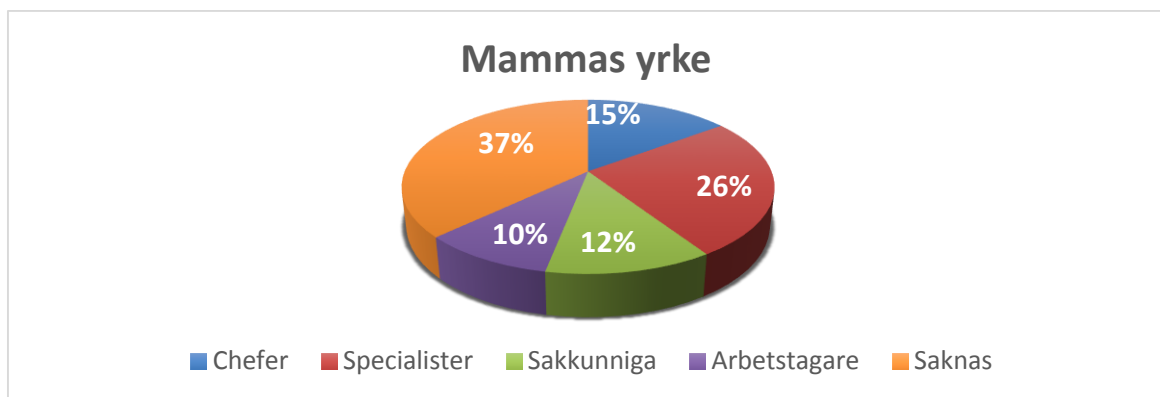


Figur 4 Föräldrarnas yrkessituation ($N = 81$)

Vid frågan om föräldrarnas yrkessituation fanns även en specificerande fråga där informanterna fick fylla i föräldrarnas yrkestitel ifall de kände till den. Resultatet klassificerades in i fem olika grupper, baserat på statistikcentralens yrkesklassificeringar (Tilastokeskus, 2012; Tilastokeskus, 2014). Grupperna som användes är chefer, specialister

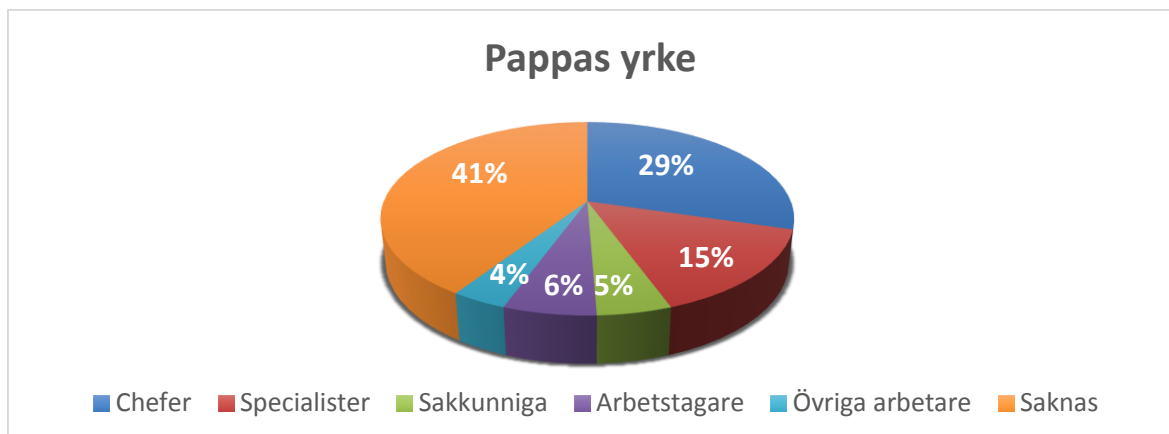
(ex. läkare), sakkunniga (ex. fysioterapeuter), arbetstagare och övriga arbetstagare. Statistikcentralen klassificerar yrken enligt nio olika nivåer, men på grund av att den här undersökningens sampel blev såpass litet föreföll det nödvändigt att slå ihop grupperna 4 (kontors- och kundbetjäningsarbete) och 5 (försäljnings- och vårdarbete) under rubriken arbetstagare, samt grupperna 6 (jordbrukare), 7 (byggarbetare), 8 (transportarbete) och 9 (övriga) under rubriken övriga arbetare. Eftersom en stor andel av informanterna inte kunde uppge sina föräldrars yrkestitlar, användes det här resultatet inte som bakgrundsvariabel, men åskådliggjordes ändå här med hjälp av två figurer (se Figur 5 och Figur 6).

Mammor som innehar en chefsposition var $n = 12$ (14.81%), specialister var $n = 21$, sakkunniga $n = 10$ (12.35%), arbetstagare $n = 8$ (9.88%) och övriga arbetare $n = 0$ (0.0%). En stor andel av informanterna $n = 30$ (37.04%) kunde inte uppge sin mammas yrkestitel.



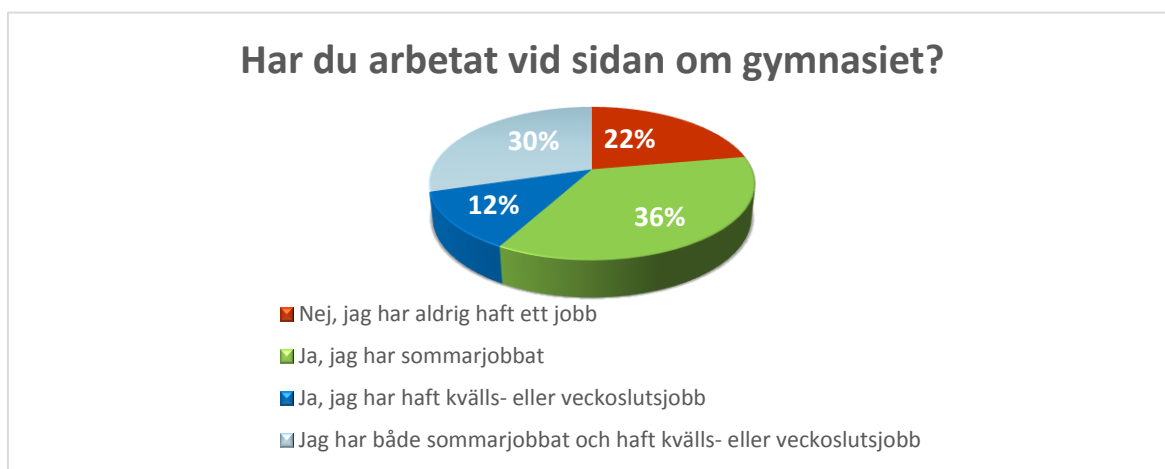
Figur 5 Mammas yrke enligt yrkesnivå ($N = 81$)

Pappor som innehar en chefsposition var $n = 24$ (29.63%), specialister var $n = 12$ (14.81 %), sakkunniga $n = 4$ (4.94%), arbetstagare $n = 5$ (6.17%) och övriga arbetare $n = 3$ (3.7%). En stor andel av informanterna $n = 33$ (40.74%) kunde inte uppge sin pappas yrkestitel.



Figur 6 Pappas yrke enligt yrkesnivå ($N = 81$)

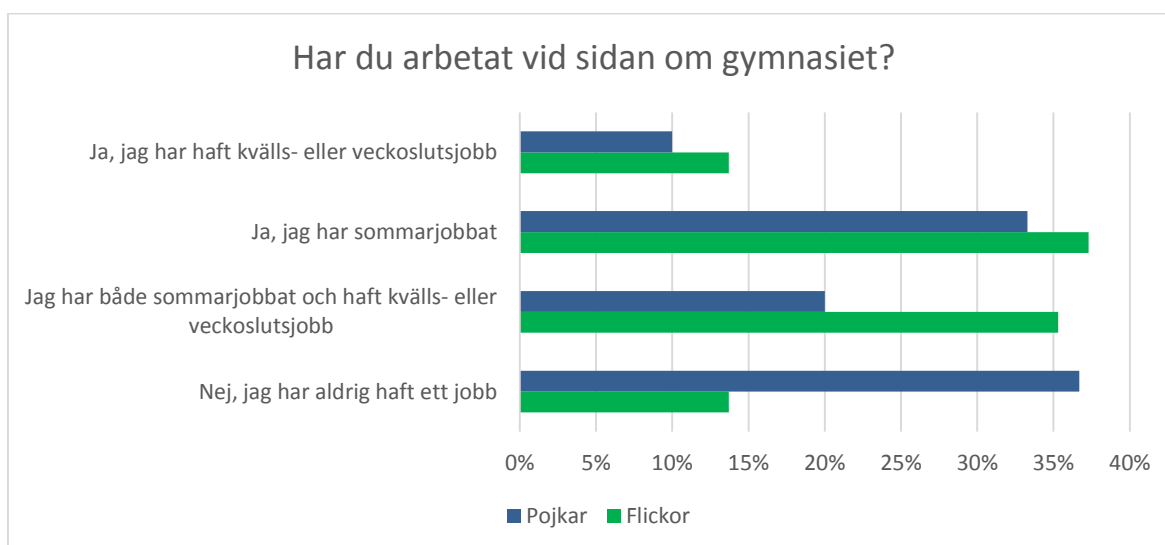
Informanterna fick också en fråga gällande deras egen arbetserfarenhet (se Figur 7). Arbetserfarenheten delas in i fyra grupper: sommarjobb, kvälls- eller veckoslutsjobb, både sommarjobb och kvälls- eller veckoslutsjobb samt ingen egentlig arbetserfarenhet.



Figur 7 Informanternas egen arbetserfarenhet ($N = 81$)

Av informanterna hade $n = 29$ (35.8%) sommarjobbat, $n = 24$ (29.6%) både sommarjobbat och kvälls-/veckoslutsjobbat, $n = 10$ (12.3%) kvälls- och veckoslutsjobbat och $n = 18$ (22.2%) aldrig haft ett jobb.

Flickorna ($M = 1.7$) hade något mera arbetserfarenhet pojkarna ($M = 1.1$), och skillnaden var signifikant $t(79) = 2.24$, $p < .05$ (se Figur 8). Det förekom inga signifikanta skillnader gällande arbetserfarenhet och socioekonomisk bakgrund.



Figur 8 Könsskillnader i informanternas arbetserfarenhet ($N = 81$)

4.5. Analysmetoder

För att analysera undersökningens resultat användes statistikprogrammet SPSS. Det var mycket enkelt att föra över materialet från det elektroniska frågeformuläret i E-lomake till SPSS. För att göra materialet lättare hanterligt i SPSS namngavs variablerna med korta och beskrivande namn. Några variabler slogs ihop till en nya variabler som omfattade de tidigare, och några kodades om för att bli användbara i analysen.

Variablerna beskrevs med frekvensfördelning, medelvärde, median, standardavvikelse, minimum- och maximumvärden. Analysen gjordes med parametriska analysmetoder som Student's t-test och One-Way ANOVA. Det var ett principbeslut att använda parametriska test, då testen är känsliga och samplet rätt litet. Dessa test är robusta, och fördelningen i materialet är normal eller nära normal. För att ytterligare åskådliggöra resultaten användes några citat från de öppna kommentarerna.

För att slå ihop stora antal variabler till ett mer överskådligt data användes faktoranalys, som beskrivs i detalj i kapitlen 5.1 och 5.2. Normaliteten för summavariablerna testades med Kolmogorov-Smirnov testet och Shapiro-Wilk testet.

Då faktoranalys används brukar man använda sig enbart av summavariablerna för att beskriva materialet. I den här undersökningens resultat hade de enskilda variablerna ett högt informationsvärde och beskrevs därför även skilt för sig med frekvensfördelning. Avsikten med faktoranalysen var att producera summavariabler som användes vid analysen av materialet.

För att undersöka vilka faktorer som förklarar informanternas målformulering gjordes en regressionsanalys, där målformuleringen var beroende variabel och några av summavariablerna från faktoranalysen oberoende variabler.

4.6. Etiska aspekter

Det finns flera olika etiska aspekter att ta hänsyn till vid vetenskaplig forskning. I den här avhandlingen har etiska riktlinjer och principer genomgående beaktats.

Det är viktigt att samtliga informanternas identitet respekteras och skyddas i forskningen, och att information som uppgetts i förtroende behandlas konfidentiellt. Forskaren får inte presentera information som gör informanterna igenkännbara. (Eskola & Suoranta, 1998; Heikkilä, 2008) Det var helt frivilligt att delta i den här undersökningen, och informanterna försäkrades på förhand om att det insamlade materialet behandlas konfidentiellt, och att alla deltagare förblir anonyma. Både studiehandledarna och informanterna var på förhand informerade om att ingen kommer att ha tillgång till någons enskilda svar. Detta redogjordes för skriftligt i e-postförfrågan som skickades ut (se Bilaga 2 och 4). Gymnasierna kommer inte heller att pekas ut skilt för sig.

Då undersökningen gjordes bland abiturienter i gymnasier krävdes forskningstillstånd som var ortspecifika. De forskningstillstånd jag nu erhöll gällde bara myndiga abiturienter, eftersom det skulle krävas godkännande av föräldrar för undersökning som gäller minderåriga. För att kontrollera att alla informanter var myndiga lades en kontrollfråga till i frågeformuläret där man skulle uppge om man var myndig eller inte.

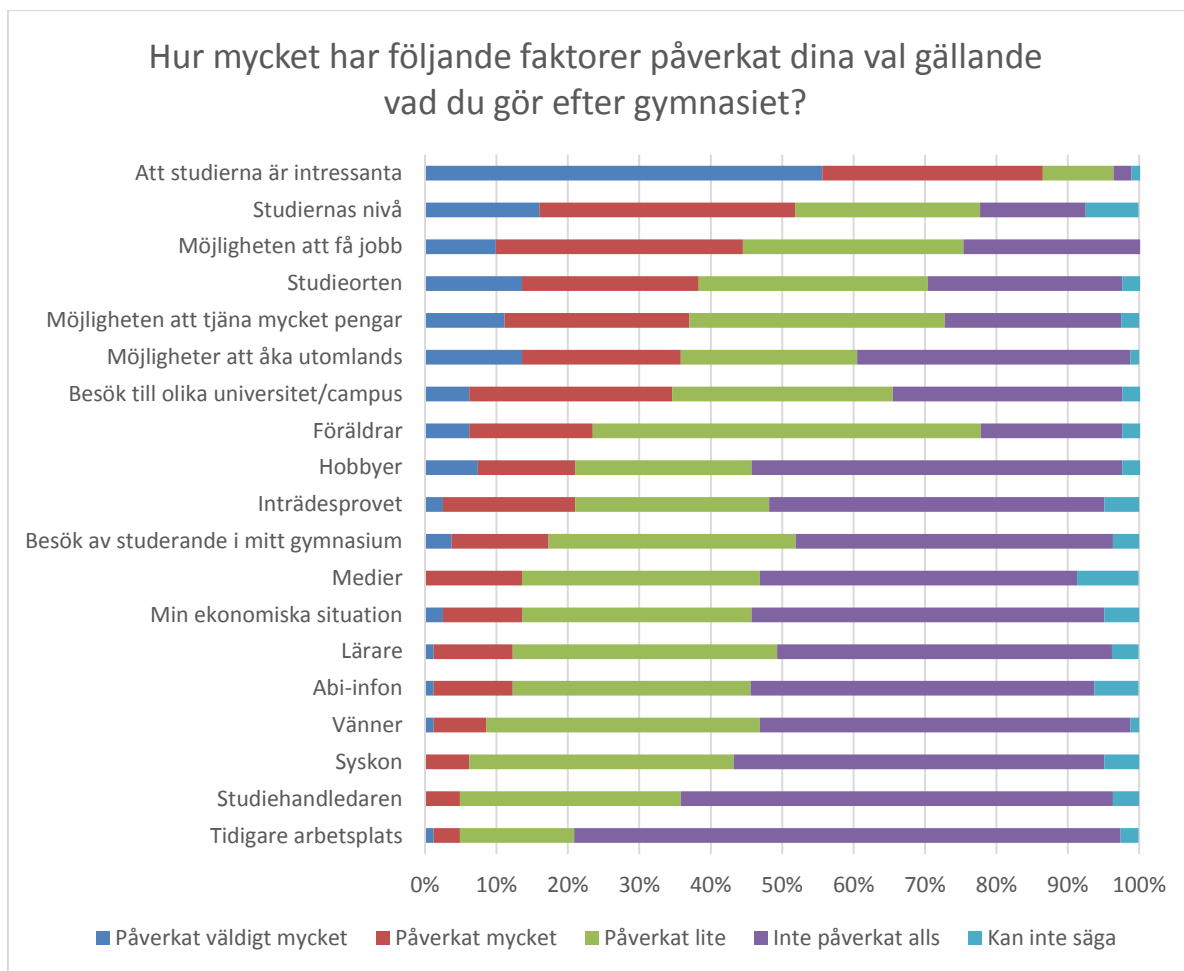
5. Resultatredovisning

I det här kapitlet redovisas undersökningens resultat i enlighet med forskningsfrågorna. För att ge kapitlet en klar struktur delades det in i fyra underkapitel på basen av forskningsfrågorna. Resultaten presenteras med hjälp av figurer och tabeller för att underlätta läsandet och tolkandet av materialet.

5.1. Vilka faktorer upplevs viktiga då abiturienterna skall fatta beslut om studie-/yrkesval?

Informanterna tillfrågades hur mycket vissa faktorer har påverkat valet gällande vad de gör efter gymnasiet. De givna svarsalternativen var studiehandledaren, tidigare arbetsplats, syskon, vänner, lärare, abi-infon, medier, min ekonomiska situation, besök av studerande i mitt gymnasium, inträdesprovet, hobbyer, föräldrar, besök till olika universitet/campus, möjligheter att åka utomlands, möjligheten att tjäna mycket pengar, studieorten, möjligheten att få jobb, studiernas nivå och att studierna är intressanta.

Resultatet visade (se Figur 9) att de sex faktorer som har påverkat mest är följande: att studierna är intressanta ($n = 45$ (55.6 %) påverkat väldigt mycket), studiernas nivå ($n = 13$ (16 %) påverkat väldigt mycket), studieorten ($n = 11$ (13.6 %) påverkat väldigt mycket), möjligheter att åka utomlands ($n = 11$ (13.6 %) påverkat väldigt mycket), möjligheten att tjäna mycket pengar ($n = 9$ (11.1 %) påverkat väldigt mycket) och möjligheten att få jobb ($n = 8$ (9.9 %) påverkat väldigt mycket). Att studierna är intressanta hade styrt informanternas val väldigt mycket. Sammanlagt hela $n = 70$ (86.5 %) av informanterna hade ansett att det har påverkat mycket eller väldigt mycket att studierna är intressanta. Figur 9 illustrerar hur mycket de enskilda faktorerna har påverkat informanternas val.



Figur 9 Hur mycket olika faktorer har påverkat valet gällande vad man gör efter gymnasiet ($N = 81$)

En viss inverkan på valet hade föräldrar ($n = 44$ (54.3 %) påverkat lite) och besök till olika universitet/campus ($n = 23$ (28.4 %) påverkat mycket, $n = 25$ (30.9 %) påverkat lite). En knapp inverkan hade inträdesprovet ($n = 60$ (74.1 %) påverkat lite eller inte alls), medier ($n = 63$ (77.7 %) påverkat lite eller inte alls), besök av studerande i gymnasiet ($n = 64$ (79 %) påverkat lite eller inte alls), abi-infon ($n = 66$ (81.4 %) påverkat lite eller inte alls), den ekonomiska situationen ($n = 66$ (81.5 %) påverkat lite eller inte alls) och lärare ($n = 68$ (83.9 %) påverkat lite eller inte alls).

Hobbyer hade för en stor del inte påverkat alls $n = 42$ (51.9%), men för andra haft en relativt stor inverkan $n = 17$ (21 %) påverkat mycket eller väldigt mycket. Enligt resultatet hade syskon ($n = 30$ (37.0 %) påverkat lite, $n = 42$ (51.9 %) inte påverkat alls) och vänner ($n = 31$ (38.3 %) påverkat lite, $n = 42$ (51.9 %) inte påverkat alls) inte påverkat valet särskilt mycket. De två faktorer som hade påverkat valet minst var tidigare arbetsplatser ($n = 62$ (76.5 %) inte påverkat alls) och studiehandledaren ($n = 49$ (60.5 %) inte påverkat alls). Endast $n = 4$

(4.9%) av informanterna har svarat att tidigare arbetsplatser och studiehandledaren hade påverkat valet mycket eller väldigt mycket.

För att behandla det stora antalet variabler i frågan om vad som har påverkat valen gällande vad man gör efter gymnasiet utfördes en faktoranalys (se Tabell 1). Materialets lämplighet för en faktoranalys konstaterades först med hjälp av korrelationsmatrisen, som hade ett tillräckligt stort antal värden som avvek från noll mer än +/- .30. Även Kaiser-Meyer-Olkins Test (KMO =.680) och Bartlett's sfäriskhets-test ($p < .000$) talade för korrelationsmatrisens lämplighet till faktoranalysen.

Tabell 1 Slutgiltig faktorlösning, påverkan på val

	Faktorer			
	F 1	F 2	F 3	F 4
Hur mycket har besök till olika universitet/campus påverkat valet?	.670			
Hur mycket har studiehandledaren påverkat valet?	.608			
Hur mycket har besök av studerande i gymnasiet påverkat valet?	.586			
Hur mycket har syskon påverkat valet?	.502			
Hur mycket har vänner påverkat valet?	.492			
Hur mycket har abi-infon påverkat valet?	.474			
Hur mycket har studieorten påverkat valet?	.447			
Hur mycket har inträdesprovet påverkat valet?	.428			
Hur mycket har möjligheten att tjäna mycket pengar påverkat valet?		.798		
Hur mycket har föräldrar påverkat valet?		.650		
Hur mycket har möjligheten att få jobb påverkat valet?		.626		
Hur mycket har medier påverkat valet?		.586		
Hur mycket har studiernas nivå påverkat valet?		.495		
Hur mycket har hobbyer påverkat valet?			.401	
Hur mycket har möjligheter att åka utomlands påverkat valet?			.437	
Hur mycket har att studierna är intressanta påverkat valet?			.775	
Hur mycket har lärare påverkat valet?			.713	
Hur mycket har din ekonomiska situation påverkat valet?				.666
Hur mycket har tidigare arbetsplats påverkat valet?				.566

Principal Component Analysis, Promax rotation

Principal Component metoden användes eftersom det i detta fall inte gällde validering av mätinstrument, utan enbart behov att reducera antalet variabler till färre komponenter.

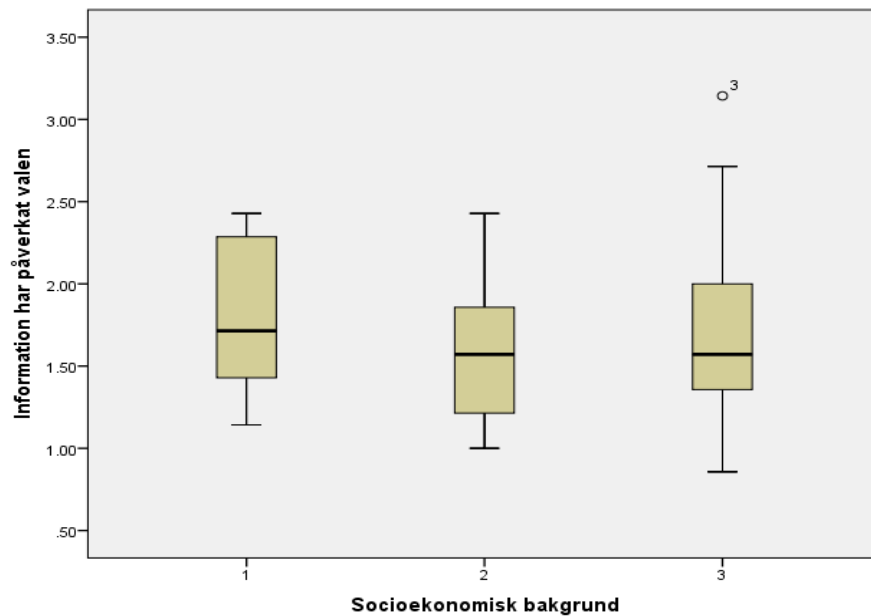
Variablernas kommunalitet undersöktes med hjälp av Principal Component Analysis - extraktionsmetoden, och de varierade mellan .495 och .804. Enligt Kaisers kriterier ($\text{Eigenvalue} > 1.00$) skulle man få sju faktorer ur materialet, som tillsammans skulle förklara 67 % av variablernas varians. Efter nya försök erhöles den slutliga faktorlösningen med hjälp av att använda Promax rotation och bestämma antalet faktorer till 4 stycken. Den här faktoranalysen förklarade 48 % av variablernas varians. Laddningens minimivärde var .40.

Faktorerna namngavs enligt följande F 1 = Information, F 2 = Ambition, F 3 = Passion och F 4 = Bakgrundsfaktorer. På basen av faktoranalysen gjordes summavariabler vars reliabiliteter var $\alpha = .703$ för information, $\alpha = .755$ för ambition, $\alpha = .435$ för passion och $\alpha = .260$ för bakgrundsfaktorer. Summavariablernas minimivärde var 0 och maximivärde var 4. Ju högre värde, desto större påverkan har det som mäts i variabeln. Summavariabel Bakgrundsfaktorerers reliabilitet var så låg att den inte användes i vidare analyser. Den låga reliabiliteten kan bero på att variablernas varians var väldigt låg eftersom de flesta hade svarat med svarsalternativ 1 (inte påverkat alls).

Lägst påverkan på informanternas val hade informationen ($M = 1.7$, $s = .48$), lite högre påverkan på valet hade ambitionen ($M = 2.1$, $s = .69$) och högst påverkan på valet hade passionen ($M = 2.2$, $s = .57$). Variablernas normalitet testades med hjälp av Kolmogorov-Smirnov testet och Shapiro-Wilk testet. Båda testen visade att fördelningen var normal eller nära normal. Det här innebär att H_0 gäller, det vill säga normalfördelningen skiljer sig inte från den teoretiska vilket gjorde att fortsatt analys utfördes med parametriska test.

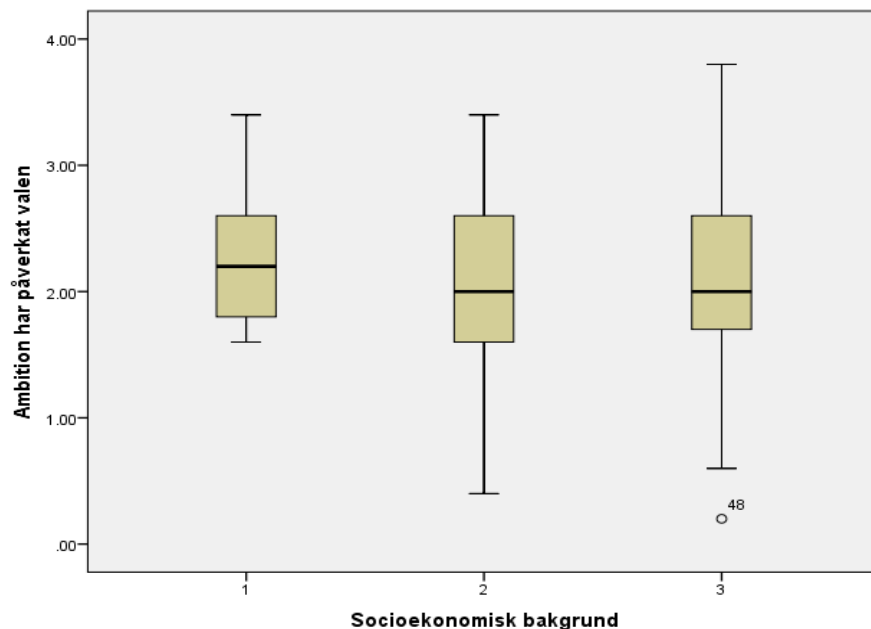
Informationen hade påverkat valet aningen mera för flickor ($M = 1.7$, $s = .49$) än för pojkar ($M = 1.6$, $s = .46$), men skillnaden var inte statistiskt signifikant. Även ambitionen hade påverkat valet aningen mera för flickor ($M = 2.1$, $s = .72$) än för pojkar ($M = 2.0$, $s = .63$), men skillnaden var inte statistiskt signifikant. Passionen hade påverkat valet väldigt lika för flickor ($M = 2.2$, $s = .62$) och för pojkar ($M = 2.2$, $s = .49$).

Gällande den socioekonomiska bakgrundens inverkan hade informationen påverkat valet mest för de informanter som hade två icke högskoleutbildade föräldrar ($M = 1.8$, $s = .49$), jämfört med de som hade en högutbildad förälder ($M = 1.6$, $s = .43$) och de som hade två högutbildade föräldrar ($M = 1.7$, $s = .50$). Skillnaderna var dock inte statistiskt signifikanta, se Figur 10.



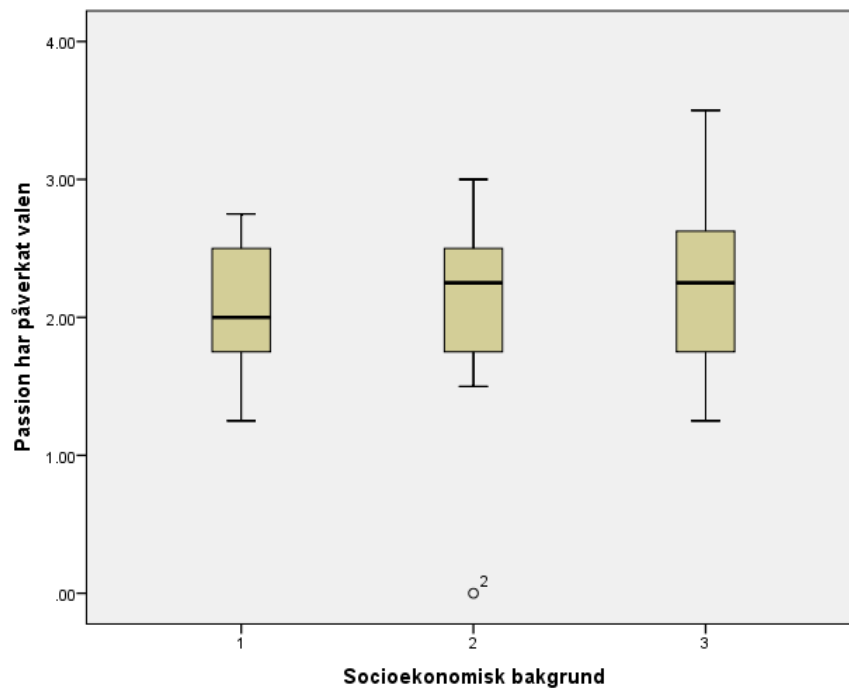
Figur 10 Boxplot för informationens påverkan på valet enligt socioekonomisk bakgrund

Den socioekonomiska bakgrundens inverkan på ambitionens påverkan på valet var störst för de informanter som hade två icke högskoleutbildade föräldrar ($M = 2.3$, $s = .60$), jämfört med de som hade en högskoleutbildad förälder ($M = 2.0$, $s = .81$) och de som hade två högskoleutbildade föräldrar ($M = 2.1$, $s = .67$). Skillnaderna var inte statistiskt signifikanta, se Figur 11.



Figur 11 Boxplot för ambitionens påverkan på valet enligt socioekonomisk bakgrund

Passionens påverkan på valet var störst för de informanter som hade två högskoleutbildade föräldrar ($M = 2.3$, $s = .53$), jämfört med de som hade en högskoleutbildad förälder ($M = 2.1$, $s = .74$) och de som hade två icke högskoleutbildade föräldrar ($M = 2.1$, $s = .50$). Skillnaderna var inte statistiskt signifikanta, se Figur 12.

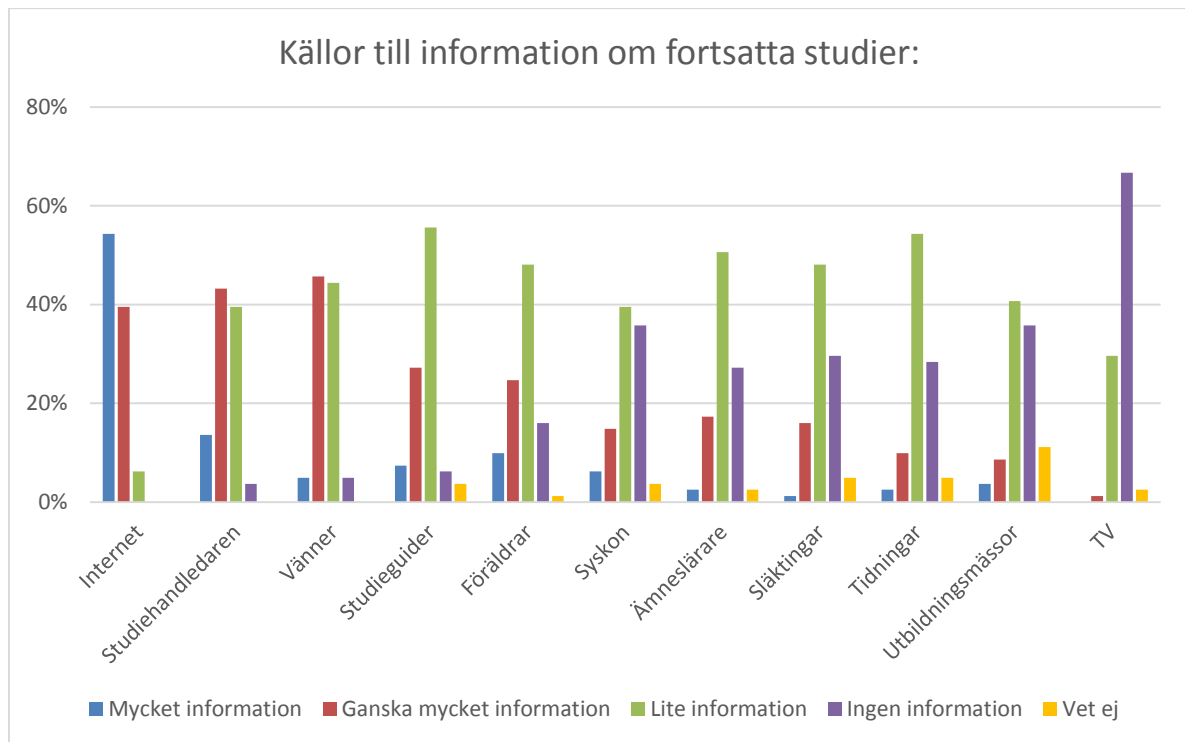


Figur 12 Boxplot för passionens påverkan på valet enligt socioekonomisk bakgrund

5.1.1. Källor till information om fortsatta studier

Informanterna ombads bedöma hur mycket information om fortsatta studier de har fått via olika medier, gymnasiet och människor i sin omgivning. De givna svarsalternativen var studiehandledaren, ämneslärare, studieguider, utbildningsmässor, Internet, tidningar, TV, vänner, föräldrar, syskon och släktingar.

Resultatet i figuren nedan (se Figur 13) har ordnats i storleksordning enligt hur stor andel som hade svarat att de fått mycket och ganska mycket information om fortsatta studier via de olika alternativen. Samtidigt kan man lätt urskilja hur stor procent av informanterna som svarat att de inte fått någon information alls om fortsatta studier via de olika alternativen.



Figur 13 Källor till information om fortsatta studier ($N = 81$)

Internet är en källa som hela $n = 44$ (54.3 %) av informanterna anser att de fått mycket information om fortsatta studier via, och $n = 32$ (39.5 %) att de fått ganska mycket information via. Studiehandledaren kommer på andra plats då $n = 11$ (13.6 %) av informanterna svarat att de fått mycket information och $n = 35$ (43.2 %) att de fått ganska mycket information om fortsatta studier via studiehandledaren. Vänner kommer på en tredjeplats, då $n = 4$ (4.9 %) har svarat att de fått mycket information och $n = 37$ (45.7 %) att de fått ganska mycket information av sina vänner.

Studieguiden och föräldrar står egentligen på delad fjärde plats. För båda alternativen har $n = 28$ (34.6 %) av informanterna sagt att de har fått mycket eller ganska mycket information. Då det gäller information via föräldrar har dock $n = 13$ (16 %) svarat att de inte har fått någon information om fortsatta studier den vägen.

Då det gäller syskon, ämneslärare och släktingar har en större procent av informanterna (runt 30 %) valt att de inte har fått någon information om fortsatta studier via dessa tre alternativ, än den andel av informanterna (runt 20 %) som har valt att de fått mycket eller ganska mycket information via något av dessa tre alternativ.

Bara drygt $n = 10$ (12 %) av informanterna har svarat att de fått mycket eller ganska mycket information om fortsatta studier både då det gäller utbildningsmässor och tidningar. Runt 30 % har svarat att de inte har fått någon information alls den vägen, tidningar $n = 23$ (28.4%) och utbildningsmässor $n = 29$ (35.8%). TV kommer på absolut sista plats, då hela $n = 54$ (66.7 %) av informanterna har sagt att de inte fått någon information den vägen. Någon sorts information kan ändå fås via TV, eftersom $n = 24$ (29.6 %) har svarat att de fått lite information den vägen.

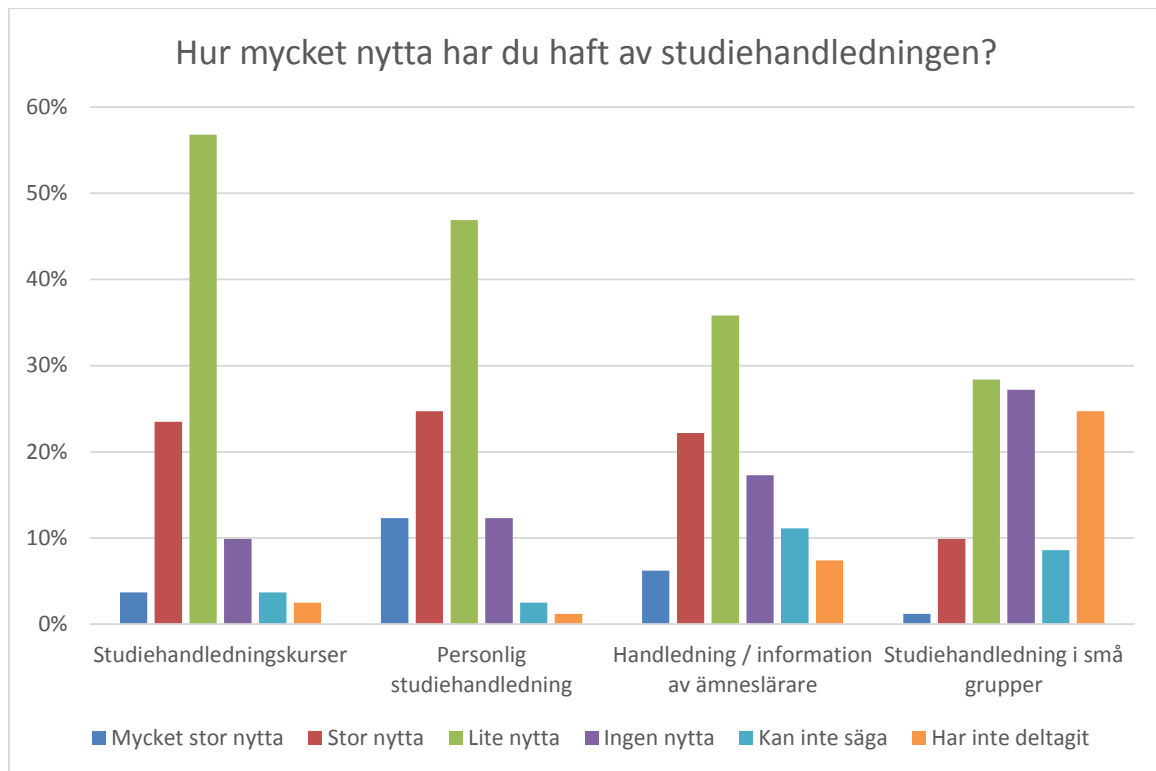
5.1.2. Studiehandledningens inverkan på beslutet om studie-/yrkesval

Informanterna fick ta ställning till hur mycket nytta de har haft av studiehandledningen. Det som utvärderades var olika former av studiehandledning som enligt läroplanen ska erbjudas åt studerandena. Dessa var studiehandledningskurser, studiehandledning i små grupper, personlig studiehandledning och handledning/information av ämneslärare.

Resultatet visade (se Figur 14) att $n = 3$ (3.7 %) av informanterna ansåg att de hade haft mycket stor nytta av studiehandledningskurserna, medan $n = 19$ (23.5 %) av informanterna anser att de haft stor nytta av dem, och $n = 46$ (56.8 %) anser att de hade haft åtminstone lite nytta av kurserna. En liten del, $n = 8$ (9.9 %) av informanterna, ansåg att de inte hade haft någon nytta alls av kurserna, medan $n = 5$ (6.2 %) inte kunde bedöma nyttan eller inte hade deltagit i kurserna.

Personlig handledning bedömde $n = 10$ (12.3 %) av informanterna att de hade haft mycket stor nytta av, och $n = 20$ (24.7 %) att de hade haft stor nytta av den, medan $n = 38$ (46.9 %) sade att de hade haft lite nytta av den. En liten andel, $n = 10$ (12.3 %) av informanterna sade att de inte hade haft någon nytta av personlig handledning, medan $n = 3$ (3.7 %) inte hade kunnat bedöma nyttan eller inte hade deltagit.

Studiehandledning i små grupper sade $n = 20$ (24.7 %) att de inte hade deltagit i. En knapp tredjedel, $n = 23$ (28.4 %) av informanterna, hade svarat att de hade haft endast lite nytta av studiehandledning i små grupper, medan $n = 22$ (27.2%) hade svarat att de inte hade haft någon nytta alls av detta.



Figur 14 Upplevd nytta av studiehandledningen (N = 81)

Handledning eller information av ämneslärare sade $n = 5$ (6.2 %) av informanterna att de haft mycket stor nytta av, $n = 18$ (22.2 %) att de har haft stor nytta av, och $n = 29$ (35.8 %) att de haft lite nytta av. Samtidigt ansåg $n = 14$ (17.3 %) av informanterna att de inte hade haft någon nytta av handledning eller information av ämneslärare, $n = 9$ (11.1 %) att de inte kunde bedöma nyttan, och $n = 6$ (7.4 %) att de inte hade deltagit i dylikt.

Som tilläggsfråga till frågan om hur mycket nytta man har haft av studiehandledningen, fick informanterna en öppen fråga där de själva fick skriva ner vad det beror på om man upplevde att man haft lite eller ingen nytta av studiehandledningen. Svaren varierade mellan fem olika teman:

Att man redan vetat vart man ville

"När man vet vart man vill söka, behöver man inte höra alla andra alternativ." (flicka A)

Att informationen kommit för sent

"Att man först hade det seriöst under sista året, och just vid de tiderna man skulle ansöka till skolor. Kunde ha getts vid ett mycket tidigare skede." (flicka B)

Att informationen varit för snäv

"Det är inte lätt att genom studiehandledning ge tillräckligt med information." (pojke A)

Att man saknat mer personlig handledning

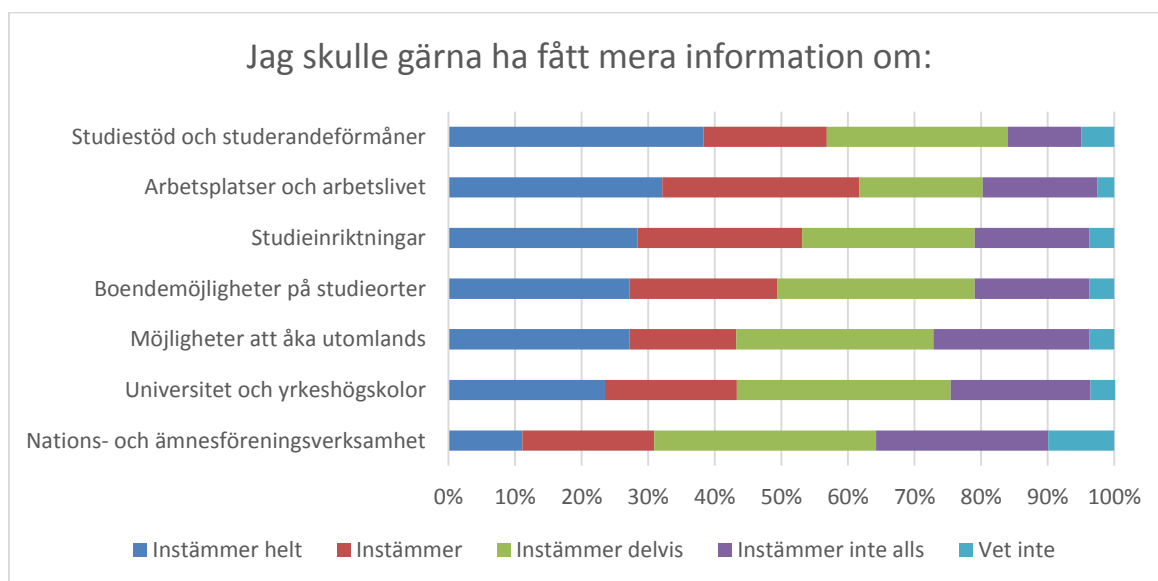
"ingen personlig träff med studiehandledaren då man kunde tala om just ens egna intressen" (flicka C) & *"Koncentreras mest på ämnen som alla redan känner till, juri/medi"* (flicka D)

Missnöje med studiehandledningen eller studiehandledningstimmarna över lag

"Det beror på studiehandledarens knappa kunskaper om fortsatta studier." (flicka E) & *"Stökiga lektioner"* (flicka F) & *"bortkollrande studiehandledare"* (pojke B)

Relaterat till studiehandledningen fick informanterna också svara på vilka saker de gärna skulle ha fått mera information om. Det fanns sju färdiga svarsalternativ.

Resultatet visade (se Figur 15) att en väldigt stor andel, $n = 50$ (61.7 %) av informanterna, skulle ha önskat mera information om arbetsplatser och arbetslivet (32.1 % instämmer helt, 29.6 % instämmer). En någorlunda stor andel, $n = 14$ (17.3 %) av informanterna, hade inte önskat mera information om arbetsplatser och arbetslivet.



Figur 15 Vad abiturienterna saknat information om under studiehandledningen ($N = 81$)

Över hälften, $n = 46$ (56.8 %) av informanterna, skulle gärna ha fått mera information om studiestöd och studerandeförmåner (38.3 % instämmer helt, 18.5 % instämmer). En liten andel, $n = 9$ (11.1 %) av informanterna, har inte saknat information om detta. Över hälften av informanterna, $n = 43$ (53.1 %), har svarat att de gärna skulle ha fått mer information om studieinriktningar (28.4 % instämmer helt, 24.7 % instämmer). Samtidigt har $n = 14$ (17.3 %) inte önskat mer information om studieinriktningar.

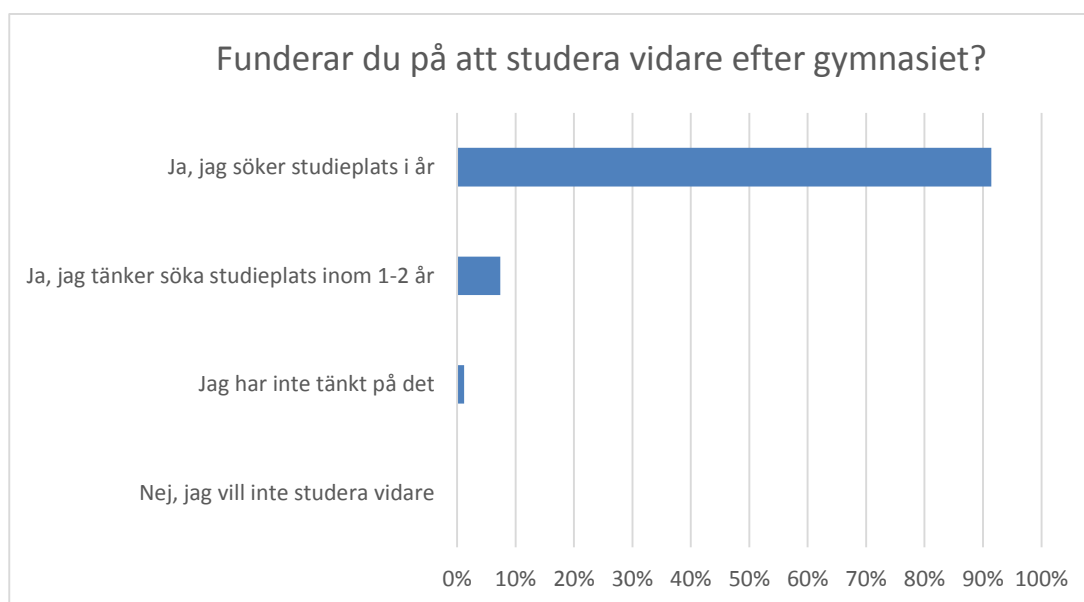
Knappt hälften, $n = 40$ (49.4 %) av informanterna, har önskat mera information om boendemöjligheter på studieorten (27.2 % instämmer helt, 22.2 % instämmer), medan $n = 14$ (17.3 %) inte har önskat mera information om boendemöjligheter.

Information om möjligheter att åka utomlands samt närmare information om universitet och yrkeshögskolor skulle drygt 43 % av informanterna gärna ha fått mera av. Runt 22 % av informanterna var dock nöjda med mängden information om detta. Nations- och ämnesföreningsverksamhet har en knapp tredjedel, $n = 25$ (30.9 %) av informanterna, sagt att de gärna skulle ha fått mera information om (11.1 % instämmer helt, 19.8 % instämmer). Samtidigt har $n = 21$ (25.9 %) av informanterna svarat att de inte skulle ha behövt mera information om detta, och $n = 8$ (9.9 %) har svarat att de inte vet om de skulle ha velat ha mer information här.

5.2. Har abiturienterna en klar målformulering och tilltro till det egna beslutet?

En av frågorna som ställdes gällande informanternas planer för framtiden var om de funderar på att studera vidare efter gymnasiet. Informanterna gavs här fyra svarsalternativ: ”Ja, jag söker studieplats i år”, ”Ja, jag tänker söka studieplats inom 1-2 år”, ”Jag har inte tänkt på det” och ”Nej, jag vill inte studera vidare”. Svaret man angav påverkade efterföljande frågor i frågeformuläret för att informanterna skulle få frågor som var relevanta för dem och därmed inte behöva svara på ett onödigt långt och tidskrävande frågeformulär.

Resultatet visade (se Figur 16) att en klar majoritet av abiturienterna, $n = 74$ (91.4 %), söker studieplats direkt. En liten andel, $n = 6$ (7.4 %), tänkte sig att söka studieplats inom 1-2 år. En försvinnande liten procent, $n = 1$ (1.2 %), har svarat att de inte hade tänkt på vidare studier, och ingen hade svarat att de inte vill studera vidare. På grund av att resultatet hade fördelat sig så att numerus för övriga svarsalternativ än ”ja, jag söker studieplats i år” var så små, gjordes ingen vidare analys på resultatet.

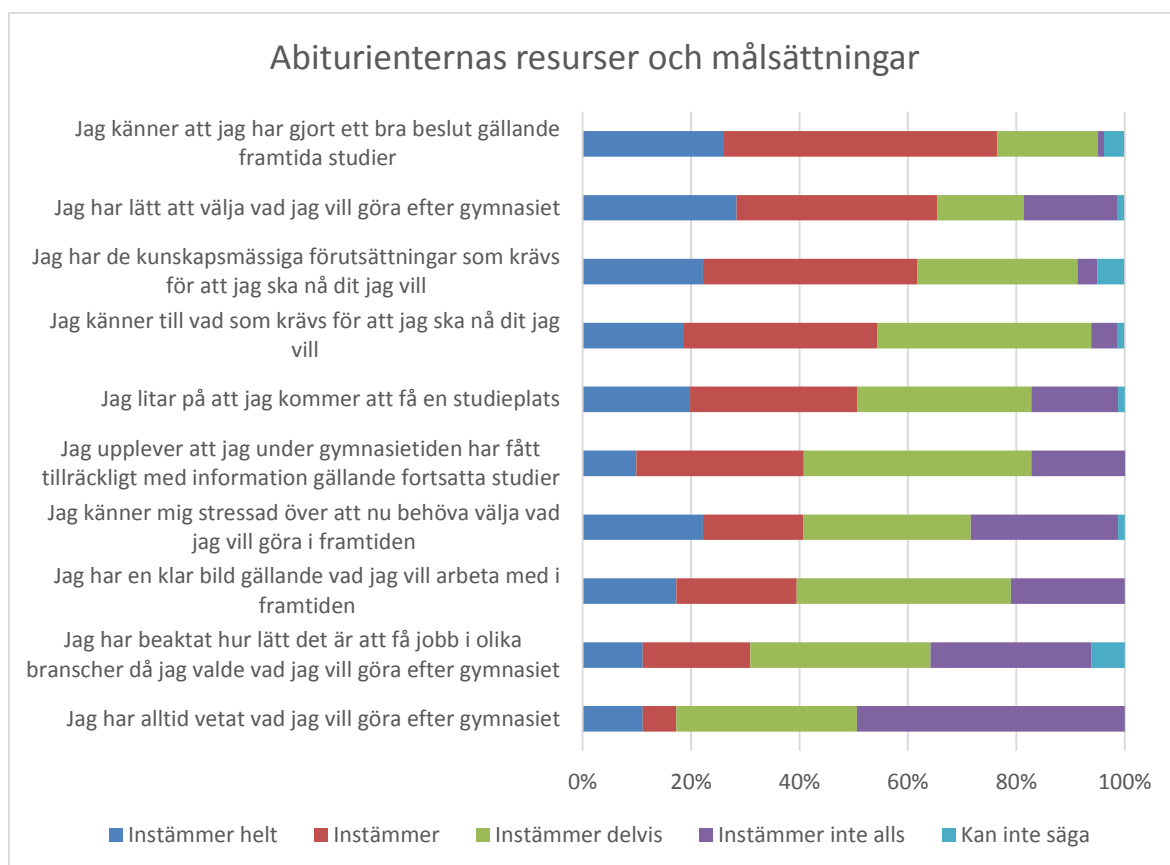


Figur 16 Abiturienternas tankar om att studera vidare efter gymnasiet ($N = 81$)

Bland de öppna kommentarerna till den ovan nämnda frågan hade flera skrivit att de söker in nu, men antagligen skjuter upp studiestarten med ett år för att hålla ett mellanår av olika

orsaker. Några hade kommenterat att de är osäkra på om de kommer in dit de söker nu, och att de söker på nytt nästa år ifall de inte kommer in. Det fanns också kommentarer om att de söker in både i Finland och utomlands.

Gällande sina planer för framtiden ombads informanterna också svara på tio påståenden, gällande resurser och målsättningar. Resultatet visade (se Figur 17) att $n = 62$ (76.5 %) av informanterna kände att de hade gjort ett bra beslut gällande framtida studier, $n = 53$ (65.4 %) av informanterna tyckte att de hade lätt att välja vad de ville göra efter gymnasiet och att $n = 41$ (50.7 %) litade på att de kommer att få en studieplats. Det var $n = 44$ (54.3 %) av informanterna som ansåg att de känner till vad som krävs för att nå dit de vill, och $n = 50$ (61.7 %) som ansåg att de har de kunskapsmässiga förutsättningar som krävs för att de ska nå dit de vill. Några få, $n = 14$ (17.3 %) av informanterna svarade att de alltid har vetat vad de vill göra efter gymnasiet.



Figur 17 Abiturienternas resurser och målsättningar ($N = 81$)

Gällande påståendet om informanterna upplevde att de under gymnasietiden hade fått tillräckligt med information gällande fortsatta studier svarade $n = 33$ (40.8 %) att de hade fått tillräckligt med information, medan $n = 34$ (42.0 %) instämde bara delvis och $n = 14$ (17.3 %) upplevde att de inte hade fått tillräckligt information.

En stor andel, $n = 33$ (40.7 %) uppgav att de känner sig stressade över att nu behöva välja vad de ska göra i framtiden. Ganska många, $n = 17$ (21.0 %) tyckte att de inte har en klar bild av vad de vill arbeta med i framtiden, och en knapp tredjedel, $n = 24$ (29.6 %) uppgav att de inte hade beaktat hur lätt det är att få jobb i olika branscher då de gjorde sitt val.

För att behandla det stora antalet variabler då informanterna fick svara på påståenden om sina resurser och målsättningar för framtiden utfördes en faktoranalys (se Tabell 2). Materialets lämplighet för en faktoranalys konstaterades först med hjälp av korrelationsmatrisen, som hade ett tillräckligt stort antal värden som avvek från noll mer än $\pm .30$. Även Kaiser-Meyer-Olkins Test ($KMO = .792$) och Bartlett's sfäriskhets-test ($p < .000$) talade för korrelationsmatrisens lämplighet till faktoranalysen.

Tabell 2 Slutgiltig faktorlösning, målformulering och tilltro till beslutet

	Faktorer	
	F 1	F 2
Jag har alltid vetat vad jag vill göra efter gymnasiet	.850	
Jag har lätt att välja vad jag vill göra efter gymnasiet	.778	
Jag har en klar bild gällande vad jag vill arbeta med i framtiden	.770	
Jag känner till vad som krävs för att jag ska nå dit jag vill	.751	
Det stressar mig inte att nu välja vad jag vill göra i framtiden	.717	
Jag känner att jag har gjort ett bra beslut gällande framtida studier	.538	
Jag litar på att jag kommer att få en studieplats		.880
Jag har de kunskapsmässiga förutsättningar som krävs för att jag ska nå dit jag vill		.800
Jag upplever att jag under gymnasietiden har fått tillräckligt med information gällande		.578
Jag har beaktat hur lätt det är att få jobb i olika branscher då jag valde vad jag vill göra		

Principal Component Analysis, Direct Oblimin rotation

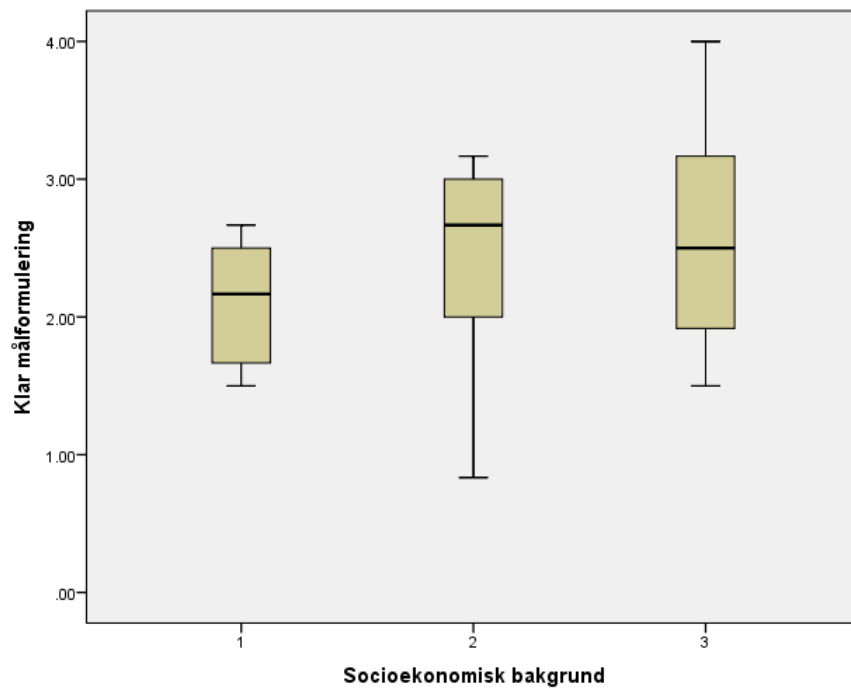
Variablernas kommunalitet undersöktes med hjälp av Principal Component Analysis – extraktionsmetoden, och de varierade mellan .483 och .796. Enligt Kaisers kriterier ($\text{Eigenvalue} > 1.00$) skulle man få tre faktorer ur materialet, som tillsammans skulle förklara 65 % av variablernas varians. Efter nya försök erhöles den slutliga faktorlösningen med hjälp av att använda Direct Oblimin (0) rotation och bestämma antalet faktorer till 2 stycken. Den här faktoranalysen förklarade 55 % av variablernas varians. Laddningens minimivärde var .40.

Faktorerna namngavs enligt följande F 1 = Klar målformulering och F 2 = Tilltro till det egna beslutet. Summavariablernas minimivärde var 0 och maximivärde var 4. Ju högre värde, desto mera inverkar det som mäts på variabeln. På basen av faktoranalysen gjordes summavariabler vars reliabiliteter var $\alpha = .851$ för Klar målformulering och $\alpha = .662$ för Tilltro till det egna beslutet.

Medeltalet för variablerna klar målformulering $M = 2.5$ ($s = .76$) och tilltro till det egna beslutet $M = 2.5$ ($s = .75$) var väldigt lika. Variablernas normalitet testades med hjälp av Kolmogorov-Smirnov testet och Shapiro-Wilk testet. Båda testen visade att fördelningen var normal. Det här innebär att H_0 gäller, det vill säga normalfördelningen skiljer sig inte från den teoretiska vilket gjorde att fortsatt analys utfördes med parametriska test.

Pojkarna ($M = 2.6$, $s = .80$) hade något klarare målformulering än flickorna ($M = 2.4$, $s = .74$), men skillnaden var inte statistiskt signifikant. Nivån på tilltron till det egna beslutet hos flickorna ($M = 2.3$) var lägre än hos pojkarna ($M = 2.8$) och skillnaden var signifikant, $t(79) = -3.1$, $p < .01$.

Den socioekonomiska bakgrundens inverkan på hur klar målformulering informanterna hade, visade att målformuleringen var oklarast för de informanter som hade två icke högskoleutbildade föräldrar ($M = 2.1$, $s = .45$), lite klarare för de som hade en högskoleutbildad förälder ($M = 2.4$, $s = .74$) och klarast för de som hade två högskoleutbildade föräldrar ($M = 2.6$, $s = .77$). Skillnaderna var dock inte statistiskt signifikanta, se Figur 18.

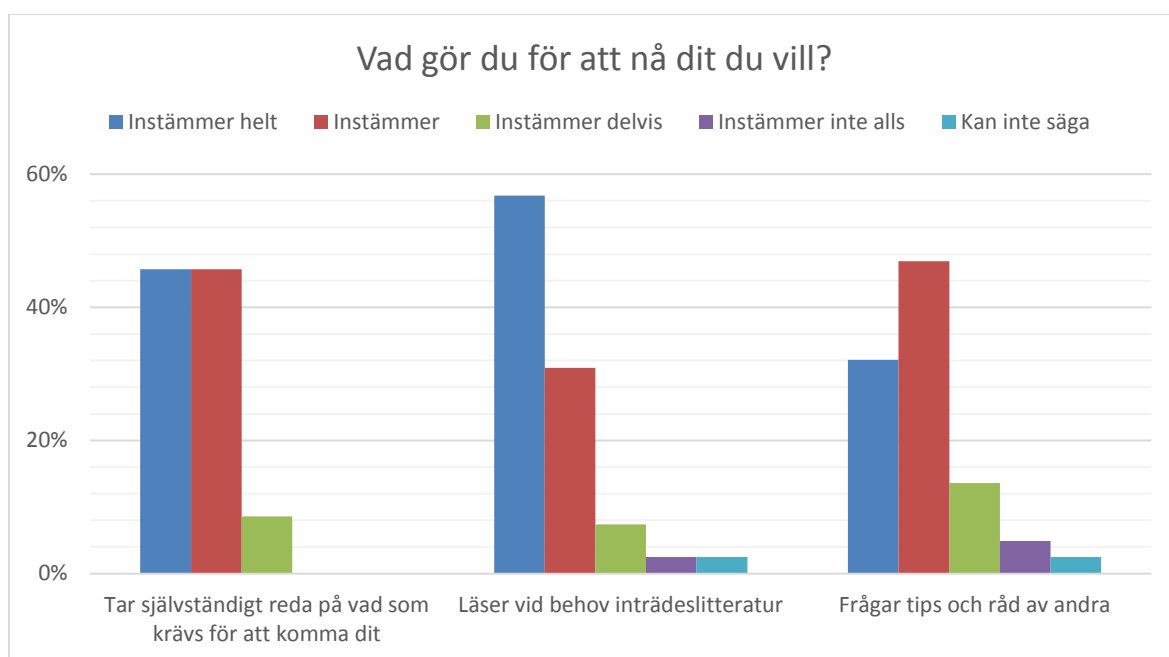


Figur 18 Boxplot för den socioekonomiska bakgrundens inverkan på klar målformulering

Gällande den socioekonomiska bakgrundens inverkan på informanternas tilltro till det egna beslutet var tilltron starkast för de informanter som hade två högskoleutbildade föräldrar ($M = 2.7$, $s = .72$), jämfört med de som hade en högskoleutbildad förälder ($M = 2.2$, $s = .73$) och de som hade två icke högskoleutbildade föräldrar ($M = 2.1$, $s = .87$). Skillnaderna var statistiskt signifikanta $F(2, 76) = 3.3$, $p < .05$.

5.3. Har abiturienterna en strategi för hur de ska uppnå målet?

I undersökningen fanns en fråga, i samband med planer för framtiden, gällande vad informanterna gör för att nå dit de vill. Resultatet visade (se Figur 19) att $n = 74$ (91.4 %) av informanterna självständigt tar reda på vad som krävs för att komma dit de vill (45.7 % instämmer helt, 45.7 % instämmer). Så lite som $n = 7$ (8.6 %) instämde bara delvis med att de självständigt tar reda på vad som krävs, och ingen hade svarat att den inte självständigt tar reda på vad som krävs för att den ska nå dit den vill.



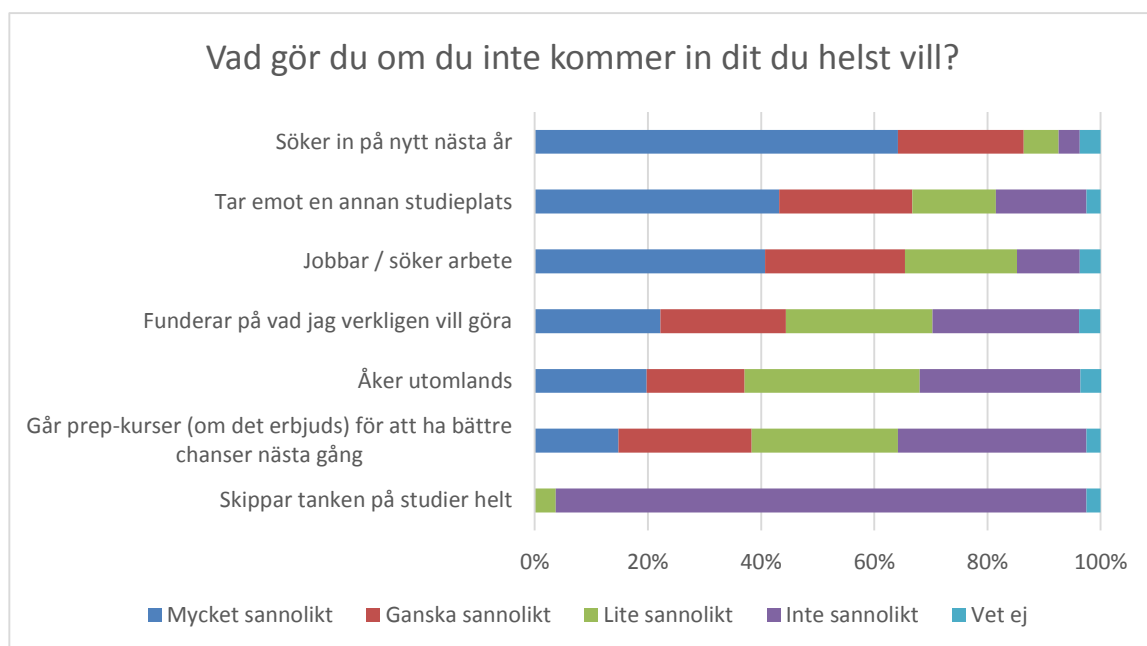
Figur 19 Metoder för att nå dit man vill efter gymnasiet ($N = 81$)

Majoriteten, $n = 71$ (87.7 %) av informanterna, var inställda på att läsa inträdeslitteratur enligt behov (56.8 % instämmer helt, 30.9 % instämmer). Några få, $n = 2$ (2.5%), hade svarat att de inte kommer att läsa inträdeslitteratur, eller att de inte kunde bedöma om de kommer att göra det, $n = 2$ (2.5%) kan inte säga.

En stor del av informanterna, $n = 64$ (79 %), hade svarat att de frågar tips och råd av andra för hur de ska gå tillväga för att nå dit de vill (32.1 % instämmer helt, 46.9 % instämmer). En liten andel, $n = 4$ (4.9 %), hade svarat att de inte kommer att fråga tips och råd av andra, medan $n = 2$ (2.5 %) hade valt att inte bedöma om de kommer att göra det.

Informanterna fick svara på några påståenden gällande vad de gör ifall de inte kommer in dit de helst vill. Utöver de givna påståendena fanns ett kommentarsfält där informanterna kunde fylla i eventuella andra alternativ.

Resultatet visade (se Figur 20) att majoriteten av informanterna, $n = 70$ (86.4 %), tänkte sig att söka in på nytt nästa år ifall de inte kommer in på första försöket (64.2 % mycket sannolikt, 22.2 % ganska sannolikt). En liten andel, $n = 3$ (3.7%), sade att det inte är sannolikt att de söker in på nytt nästa år om de inte kommer in nu, och en lika stor andel, $n = 3$ (3.7 %) kunde inte bedöma om de tänkte sig att söka in på nytt om ett år. Att gå prep-kurser för att ha bättre chanser att komma in vid nästa försök hade $n = 12$ (14.8 %) av informanterna ansett vara mycket sannolikt och $n = 19$ (23.5 %) ansett vara ganska sannolikt. En tredjedel av informanterna, $n = 27$ (33.3 %), hade däremot inte ansett det vara sannolikt att de skulle gå prep-kurser för att ha bättre chanser nästa gång de söker in.



Figur 20 Alternativ sysselsättning om man inte kommer in dit man helst vill efter gymnasiet ($N = 81$)

Över hälften, $n = 54$ (66.7 %), såg det som relativt sannolikt att de tar emot en annan studieplats om de inte kommer in nu (43.2 % mycket sannolikt, 23.5 % ganska sannolikt). Det var ändå $n = 13$ (16 %) som inte ansåg det vara sannolikt att de tar emot en annan studieplats om de inte kommer in dit de helst nu vill. Samtidigt såg en stor andel av informanterna, $n = 53$ (65.4 %), det som relativt sannolikt att de kommer att arbeta eller söka

arbete om de inte kommer in dit de helst vill just nu (40.7 % mycket sannolikt, 24.7 % ganska sannolikt). En liten andel, $n = 9$ (11.1 %), ansåg det inte vara sannolikt att de skulle arbeta istället om de inte kommer in dit de nu helst vill, medan $n = 3$ (3.7 %) inte visste om de kommer att göra det.

Ungefär en fjärdedel av informanterna, $n = 21$ (25.9 %), hade valt att det inte är sannolikt att de funderar över vad de verkligen vill om de inte kommer in dit de helst vill, medan en knapp fjärdedel av informanterna, $n = 18$ (22.2 %), hade valt att det är mycket sannolikt att de funderar över vad de verkligen vill göra. En klar majoritet, $n = 76$ (93.8 %) av informanterna, hade svarat att det inte är sannolikt att de skippar tanken på studier helt ifall de inte kommer in dit de helst vill. Ingen hade²

valt att det skulle vara mycket sannolikt eller ens ganska sannolikt att de skippar tanken på studier² helt ifall de inte kommer in dit de helst vill.

De som har valt att det är mycket sannolikt att de åker utomlands är $n = 16$ (19.8 %), och de som har valt att det är ganska sannolikt att de åker utomlands är $n = 14$ (17.3 %). De som har svarat att det inte är sannolikt att de åker utomlands om de inte kommer in dit de vill är $n = 23$ (28.4 %) av informanterna.

Bland de öppna kommentarerna var det några som funderade på att söka in till folkhögskola ifall de inte nu kommer in dit de helst vill, och så fanns det tankar om att prep-kurser borde vara gratis för alla.

5.4. Vilka faktorer förklarar abiturienternas val?

För att undersöka vilka faktorer som förklarar informanternas val och målformulering gjordes en regressionsanalys (se Tabell 3). Klar målformulering användes som beroende variabel eftersom detta är undersökningens outcome. De oberoende variablerna sattes in i följande block: första blocket utgjordes av variablerna kön och socioekonomisk bakgrund, andra blocket utgjordes av variablerna information, ambition, passion och betyg, och det tredje blocket utgjordes av tilltro till det egna beslutet. Tillsammans förklarade dessa variabler 28.2 % av målformuleringens varians. Kön, socioekonomisk bakgrund, passion och betyg hade ingen signifikant inverkan så de föll bort. Signifikanta prediktorer var information, ambition och tilltro till det egna beslutet.

Tabell 3 Regressionsanalys med klar målformulering som beroende variabel för informanterna ($R^2=0.282$, $R^2_{adj}=0.214$)

					Korrelation		
Variabler	<i>B</i>	β	<i>t</i>	Sig.	Zero-order	Partial	Part
Information	-.364	-.228	-2.125	.037	-.215	-.241	-.211
Ambition	.283	.255	2.358	.021	.192	.266	.234
Tilltro till beslut	.368	.363	3.118	.003	.409	.343	.309

Resultatet visar att ju klarare målformulering, desto mindre har informationen påverkat (zero-order = -.215). Det negativa sambandet tyder på att ju mera information, desto oklarare målformulering. Ju klarare målformulering, desto högre ambition (zero-order = .192). Ju klarare målformulering, desto högre tilltro (zero-order = .409). Tilltron och målformuleringen förklarar varandra starkt. Det egna förklaringsvärdet för tilltron till det egna beslutet är 9.6 %.

Toleransen uppgick i nästan 1, så ingen störande multikollinearitet mellan prediktorerna förekom.

6. Diskussion och slutsatser

I den här avhandlingen har jag undersökt beslutsprocessen bakom abiturienternas val av studieinriktning efter gymnasiet. Jag har analyserat vilka faktorer som upplevs viktiga då abiturienterna ska fatta beslutet om studieinriktning/yrkesval, om de har en klar målformulering och tilltro till det egna beslutet, om de har en strategi för att uppnå målet, samt vilka faktorer som förklarar abiturienternas målformulering. Studien har genomförts för att kartlägga vad som påverkar abiturienternas beslut och utreda hur man eventuellt kunde stöda gymnasieeleverna att hitta rätt studieinriktning eller yrkesväg direkt efter gymnasiet. De senaste årens diskussioner kring förkortade studietider och ökad press på att komma in i arbetslivet så fort som möjligt, samt min egen bakgrund med erfarenhet av att ha svårt att välja inriktning har legat som grund för inspirationen till avhandlingen.

För att sätta in läsaren i ämnet presenterades en teoretisk bakgrund i kapitel 2. Där beskrevs millennium-generationen, deras möjligheter på arbetsmarknaden, deras förväntningar i förhållande till verkligheten och den sociala bakgrundens inverkan, valmöjligheternas problematik, studiehandledningens roll och en modell om strategiskt beslutsfattande. Syftet för undersökningen och forskningsfrågorna presenterades i kapitel 3. Undersökningens empiriska utförande beskrevs i detalj i kapitel 4 och resultaten redovisades i kapitel 5.

Den här avhandlingen utgör en pilotstudie i ämnet, och kan förhoppningsvis leda till vidare och mer grundläggande forskning på området. Utifrån resultaten i den här undersökningen kan man inte dra allmänna slutsatser som skulle gälla alla abiturienter i Finland, men resultaten är riktgivande och kan fungera som grund då man bygger upp fortsatt forskning.

De tre största källorna till information om fortsatta studier var enligt den här undersökningen Internet, studiehandledaren och vänner. Drygt hälften av informanterna skulle gärna ha fått mer information om studieinriktningar via studiehandledningen, och nästan 20 % upplevde att de inte hade fått tillräckligt med information om fortsatta studier efter gymnasiet. Det här stämmer överens med resultat från tidigare forskning (Mattila & Suomen Lukiolaisten Liitto ry, 2008; Wilo & Suomen lukiolaisten liitto ry, 2012) som också visat att gymnasieelever önskar mera information och hjälp med planering gällande studier efter gymnasiet. Studiehandledningens fokus kanske ligger mera på själva gymnasiestudierna (Kumpulainen, 2012; Mattila & Suomen Lukiolaisten Liitto ry, 2008.), även om de studerande enligt läroplanen också ska få hjälp med att planera fortsatta studier, vägledas att självständigt hitta

relevant information och lära känna de viktigaste ansökningsguiderna (Utbildningsstyrelsen, 2004). Eftersom pressen på att få studerande snabbare ut i arbetslivet har ökat de senaste åren (Wilo & Suomen lukiolaisten liitto ry, 2012) kanske studiehandledningens roll som informationskanal och stöd i processen att hitta rätt studieinriktning och yrkesväg efter gymnasiet måste öka.

En intressant observation var att trots att informanterna ansåg sig ha fått väldigt mycket information om fortsatta studier via studiehandledningen, så menade de att studiehandledaren inte hade påverkat deras beslut nämnvärt. Detta tyder på att studiehandledningen är en mycket viktig informationskanal, men att abiturienterna kanske sedan upplever att de har format beslutet själva och att beslutet har påverkats av en mångfald andra faktorer omkring dem.

Runt 30 % av informanterna hade uppgett att de haft stor nytta av den information de fått via ämneslärare. Enligt läroplanen ska alla som hör till skolans lärarkår och handledningspersonal delta i studiehandledningen (Utbildningsstyrelsen, 2004) och ovan nämnda resultat vittnar om att ämneslärarna verkligen också är en betydande del av studiehandledningen i gymnasierna. Personlig studiehandledning har informanterna upplevt som väldigt nyttig, eftersom de då har haft möjlighet att behandla sina personliga intresseområden och funderingar. Mera personlig handledning önskades. Resultatet visade tydligt att också studiehandledningskurserna är mycket viktiga, då man når man ut till alla elever på en gång med den information som presenteras där.

En del av informanterna upplevde att de hade fått information om vidare studier lite för sent, först under det sista gymnasieåret. Samtidigt fanns det kommentarer om att informationen var lite för snäv, och lite för knapp. Någon hade nämnt att det främst är större helheter som behandlas under studiehandledningskurserna, som exempelvis juridiska fakulteten medicinska fakulteten, teknologiska högskolan eller Hanken Svenska handelshögskolan. Enligt Keskinen & Nyholm (2012) beror ungdomarnas svårigheter att göra varaktiga beslut gällande den egna utbildningen och karriären på att de inte har tillräckligt med möjligheter att finna sin egen identitet och vad de vill göra med sina liv i ett tillräckligt tidigt skede. Här kunde kanske diskuteras om studiehandledningen i gymnasierna verkligen borde lyfta fram information om vidare studier i ett mycket tidigare skede.

Runt hälften av informanterna skulle gärna också ha fått mera information om studerandeförmåner, studiestöd, boende på studieorten och möjligheter att åka utomlands. Det här är

ett intressant resultat som tyder på att intresse och kunskapstörst gällande de kommande studierna och framtiden finns, men det kan diskuteras vems uppgift det är att ge information om dessa saker och i vilken kvantitet. Det mesta klarnar antagligen då man väl börjar studera, men det är självklart bra om redan studiehandledaren i gymnasiet kan hjälpa abiturienterna att hitta nödvändig information så att de vågar ta steget vidare till högskolorna. All information kan underlätta eller påverka det beslut abiturienterna fattar.

Knappt två tredjedelar av informanterna skulle ha önskat mera information om arbetsplatser och arbetslivet, vilket tyder på att här finns ett mycket stort behov. Drygt 20 % av informanterna hade uppgett att de inte har en klar bild av vad de vill arbeta med i framtiden. Keskinen & Nyholm (2012) konstaterade i sin forskningsrapport för en omfattande undersökning om ungdomar i Helsingfors att informationen och erfarenheterna som ungdomarna har om arbetslivet är relativt undermåliga. För att de unga ska ha en möjlighet att bilda sig en så klar bild som möjligt om vad de vill arbeta med, ha en möjlighet att välja rätt utbildning och göra hållbara karriärval, behöver ungdomarna helt enkelt mer information. Det har också i tidigare forskningsrapporter (Keskinen & Nyholm, 2012; Studentum.fi, 2014) diskuterats att gymnasierna i framtiden borde satsa mer på information om arbetsplatser och att samarbetet med arbetslivet skulle gå att utveckla på många olika sätt. Allting tyder på att många unga har svårt att föreställa sig vad man kan arbeta med då man studerar olika saker, och det skulle vara bra om företag kunde komma in och berätta om vad om vad de olika branscherna kan erbjuda för arbete och vad man behöver för utbildningsbakgrund för de olika yrkena (Studentum.fi, 2014). Jag tror att det skulle hjälpa många att välja rätt studieinriktning från början om de bättre kände till vad man kan arbeta med i praktiken sedan. Då pressen ökar på att få ut studerande snabbare i arbetslivet, börjar det kännas relevant att finna tid på gymnasienivå att förbereda eleverna för sina framtida studier och karriärvägar.

Nästan en tredjedel av informanterna inte hade beaktat sysselsättningsläget vid valet av studier. Också tidigare forskning (Studentum.fi, 2014) har visat att ungdomar har svag kännedom om sysselsättningsläget i olika branscher, och att få tar situationen på arbetsmarknaden i beaktande då de väljer studieinriktning. Det här är också ett tecken på undermåliga kunskaper gällande arbetslivet överlag.

Det var också mycket intressant att runt 40 % av informanterna inte kunde uppge sina föräldrars yrkestitlar. Det här innebär en betydande andel abiturienter som inte känner till

vad deras föräldrar arbetar med, och förde tankarna till föräldrarnas roll i sammanhanget. Arbetet är inte nödvändigtvis något föräldrarna talar så mycket om hemma, och eventuellt skulle det vara bra om ungdomarna visste lite mera om vad föräldrarna gör på jobbet. Om abiturienterna inte känner till sina föräldrars yrkestitlar och hur deras arbete och vardag på jobbet ter sig, förblir arbetslivet väldigt abstrakt för dem. Kanske studiehandledningen kunde stöda det här exempelvis genom att ge i uppgift åt studenterna att intervjua sina föräldrar gällande vad de egentligen gör på jobbet?

Den här undersökningens resultat stärker teorin om att ifall föräldrarna är högt utbildade är sannolikheten att deras barn också utbildar sig högre (Silvennoinen, 2002), då majoriteten av informanterna hade högskoleutbildade föräldrar och över 90 % hade svarat att de söker studieplats direkt efter gymnasiet och lika många hade svarat att de sannolikt inte ger upp tanken på studier ifall de inte kommer in direkt.

Tilltron till det egna beslutet var relativt hög bland informanterna. Runt 50 % litade på att de kommer att få en studieplats, och runt 60 % ansåg att de har de kunskapsmässiga förutsättningar som krävs för att de ska nå dit de vill. Tilltron till det egna beslutet var något högre hos pojkar, och här var skillnaden signifikant. Det här är ett intressant resultat som kan ha någonting med jämlikhet och normer i samhället att göra, och skulle vara intressant att forska närmare kring. Håller detta resultat i en bredare undersökning och vad beror det på?

Den socioekonomiska bakgrunden hade högre inverkan på tilltron till det egna beslutet för de informanter som hade två högskoleutbildade föräldrar, än för dem som hade en eller ingen högskoleutbildad förälder, och det här var också en signifikant skillnad. Enligt Silvennoinen (2002) vägleder föräldrar som själva är högt utbildade sina barn att klara sig i skolvärlden och fatta beslut som de har nytta av. Eventuellt stärks barnens självförtroende och tilltro då det går bra från början. En medvetenhet om att de som har en högre social bakgrund och skolframgång med stor sannolikhet klarar sig bra också senare i livet (Vanttaja, 2000) kan eventuellt också stärka tilltron till de egna besluten.

Den socioekonomiska bakgrunden tenderade också att öka målformuleringen, då de som hade två högskoleutbildade föräldrar hade en klarare målformulering än de som hade en eller ingen högskoleutbildad förälder. Målformuleringen innefattade att man visste vad man vill göra efter gymnasiet och hade lätt att välja, kände att man hade gjort ett bra beslut och var medveten om vad som krävs för att nå dit man ville. Skillnaderna var inte signifikanta, men

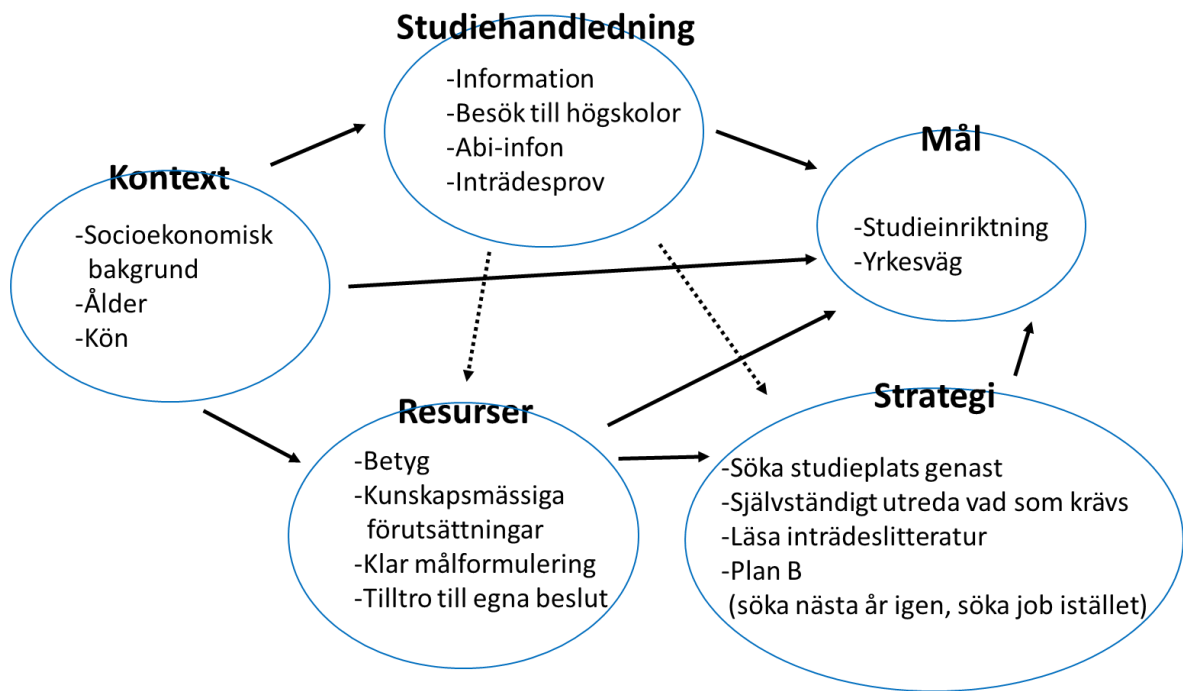
går i linje med Silvennoinens (2002) teori om att högre utbildade föräldrar vägleder sina barn till högskolevärlden, samt med Vanttajas (2000) teori om att föräldrarnas socioekonomiska ställning påverkar de rationella val som barnet gör gällande utbildningen.

Tilltron till det egna beslutet och klar målformulering visade sig förklara varandra starkt. De som hade en klar målformulering har haft mindre nytta av studiehandledning och information. En klar målformulering innebar också högre ambition, det vill säga att arbetsmöjligheter, inkomstmöjligheter och studiernas nivå påverkade beslutet i högre grad. Ju klarare målformulering informanterna hade desto högre tilltro till sina beslut hade de. Samtidigt visade det sig att ju mera information informanterna hade, desto oklarare var målformuleringen. Den här avhandlingens teoretiska bakgrund stärker detta utfall då Keskinen & Nyholm (2012) talar om att det är lättare att välja utbildning om man har klart för sig vem man är, vad man vill göra med sitt liv och vad man vill arbeta med. Alltför mycket valmöjligheter och stor valfrihet kan leda till svårigheter att bestämma sig för vad man ska göra (Schwartz, 2000).

Några andra mycket intressanta tendenser i resultatet var att både informationsvariabeln och ambitionsvariabeln hade påverkat beslutet mest för dem som hade två icke högskoleutbildade föräldrar, jämfört med dem som hade en eller två högskoleutbildade föräldrar. Informationsvariabeln innefattade studiehandledning, besök till universitet, abi-info och inträdesprov. Ambitionsvariabeln innefattade möjlighet att få jobb, möjlighet till hög inkomst och studiernas nivå. Däremot hade passionsvariabeln påverkat beslutet mest för dem som hade två högskoleutbildade föräldrar, jämfört med dem som hade en eller ingen högskoleutbildad förälder. I passionsvariabeln ingick faktorer som möjlighet att åka utomlands, hobbyers inverkan och det att studierna är intressanta. Inga av dessa skillnader var signifikanta, men är trots det mycket intressanta ledtrådar som kan utgöra en grund för vidare forskning.

Som det har framkommit i diskussionen var socioekonomisk bakgrund en svagt signifikant variabel i något skede av analysen, vilket tyder på att variablerna korrelerar med varandra i ett komplicerat samspel. Beslutsprocessen är mångfasetterad, och den här undersökningens resultat korrelerar med Krantz och Kuhnreuters (2007) modell om strategiskt beslutsfattande, se sidan 18. Kontextuella faktorer som socioekonomisk bakgrund, kön, ålder, personlighet påverkar målsättningen direkt (eng. moderators). Sedan finns en mängd saker som påverkar indirekt, som exempelvis studiehandledning, information, resurser och

strategier (eng. mediators). I Figur 21 visualiseras beslutsprocessens komplexitet baserat på undersökningens resultat. Figuren åskådliggör hur de olika faktorerna påverkar varandra i ett mycket mångfasetterat och komplicerat samspel. Figuren kan jämföras med och implementeras i Krantz och Kuhnreuters (2007) modell på sidan 18.



Figur 21 Beslutsprocessens komplexitet

6.1. Kritisk granskning av den empiriska undersökningen

Ett krav en lyckad undersökning med mätbara resultat är att undersökningen har validitet. Validiteten innebär att man mäter det man ska mäta och att inget irrelevant påverkar resultatet, mätinstrumentet ska inte ge några systematiska fel. Det här kan man tillgodose genom att tydligt definiera begrepp, noggrann planering av undersökningen, samt genom att bilda en klar uppfattning om bakgrundsfaktorer och orsak-verkan-relationer. (Heikkilä, 2008; Wallén, 1996) Reliabilitet innebär att mätinstrumentet är pålitligt, så att en upprepad undersökning skulle ge samma resultat. Mätinstrumentet får med andra ord inte ge

slumpmässiga fel. (Heikkilä, 2008; Wallén, 1996) I det här kapitlet kommer jag kritiskt att granska den empiriska undersökningens validitet och reliabilitet.

En kvantitativ forskningsansats ger möjlighet att göra en bred undersökning med mätbara resultat som kan analyseras med statistiska metoder. Eftersom jag ville skapa en helhetsbild av abiturienternas situation och de faktorer som påverkar deras val var en kvalitativ forskningsansats en lämplig metod för ändamålet. (Heikkilä, 2008.) Det systematiska urvalet som gjordes då jag valde att göra undersökningen enbart bland huvudstadsregionens svenskspråkiga abiturienter, innebär dock en risk för snedvridning och gör undersökningens sampel såpass snävt att man får vara försiktig med att generalisera resultaten till alla svenskspråkiga gymnasier i Finland eller till de finskspråkiga gymnasierna (Borg & Westerlund, 2012; Nummenmaa, 2009).

Den övervägande majoriteten av informanterna uppgav att de hade över 8 i medeltal på sina betyg, samtidigt som undersökningens svarsprocent blev väldigt låg. Det här innebär att ett urvalsfel har skett då det främst var högpresterande elever som svarade på undersökningen. Om de som inte har svarat på undersökningen bildar en grupp som skiljer sig från de som har svarat innebär deras uteblivna svar en risk för snedvridna resultat (Borg & Westerlund, 2012). Därför har en bortfallsanalys gjorts och jag har redovisat det jag vet om personerna som inte svarat och beaktat urvalsfelet vid analysen. Ifall frågeformuläret hade fyllts i under exempelvis en studiehandledningstimme i gymnasierna skulle svarsprocenten antagligen ha ökat och variationen ha varit större. Resultatet visar också att alla har ganska hög och lika socioekonomisk bakgrund, vilket också har en viss inverkar på resultaten. Variationen skulle eventuellt vara större också om undersökningen hade gjorts på olika områden i Finland. Exempelvis så hade nästan alla svarat att de vill studera vidare, och det skulle vara intressant att veta om en bredare undersökning hade gett motsvarande resultat.

Det fanns frågor i frågeformuläret som informanterna helt klart inte hade kunskap om, och då har det partiella bortfallet då informanterna inte kunnat ta ställning till frågan, blivit relativt stort. Det skulle eventuellt ha gått att minska risken för dylikt bortfall genom att ännu noggrannare utarbeta och testa frågeformuläret, eller delvis använda sig av andra forskningsmetoder för att få svar på det som abiturienterna inte själva kände till. (Borg & Westerlund, 2012; 27.) Föräldrarnas socioekonomiska ställning till exempel skulle bäst ha erhållits någon annan tillförlitligare väg än via abiturienterna.

Tidtabellen för undersökningens olika skeden är också avgörande för en lyckad forskningsprocess (Heikkilä, 2008, s. 32). Valet att skicka ut frågeformulären efter studentskrivningarna och den gemensamma ansökningen till yrkeshögskolor och universitet gjordes dels med tanken att abiturienterna skulle ha gjort sina val gällande den närmaste framtiden och dels med tanken att de då skulle ha mera tid att delta i undersökningen. Jag räknade med att abiturienterna skulle ha bäst tid att svara på mina frågeformulär då de precis har lagt studentskrivningarna bakom sig, och att de under våren och försommaren skulle läsa sin e-post regelbundet för att få veta ifall de kommit in till studieplatser och sommarjobb och dylikt. Tanken var att abiturienterna då har hunnit fatta beslut som kanske inte var klara innan studentskrivningarna började. Ifall abiturienterna hade fått svara på undersökningen till exempel under en studiehandledningstimme, redan innan studentskrivningarna, skulle svarsprocenten antagligen ha blivit högre.

Användningen av ett elektroniskt frågeformulär var tidseffektivt och enkelt, men då frågeformulären skickades ut per e-post via studiehandledarna i respektive gymnasier hade jag inte själv någon möjlighet att kontrollera vem som i själva verket har svarat på undersökningen. Med tanke på att urvalet var noggrant definierat och jag ville att undersökningen skulle besvaras endast av myndiga abiturienter skulle det ha varit en fördel att kunna kontrollera informanternas identitet. Genom att utföra undersökningen under studiehandledningstimmar i gymnasierna skulle jag ha haft bättre möjligheter att kontrollera och övervaka vem som fyller i formulären.

Det elektroniska frågeformuläret som användes var lätt att fylla i och det gick behändigt att flytta över svaren till SPSS och Excel för analys. För att undvika internt bortfall, då man inte får svar på alla de ställda frågorna, var de flesta frågorna i frågeformuläret obligatoriska (Wallén, 1996; 63). Det gick med andra ord inte att gå vidare i formuläret innan alla obligatoriska frågor var ifyllda. Eventuellt kunde svarsprocenten ha blivit högre om frågorna hade varit frivilliga så att det hade varit möjligt att hoppa över oklara eller jobbiga frågor.

Med hjälp av ett noggrant utformat frågeformulär försökte jag se till att undersökningen skulle hålla hög reliabilitet och validitet. Frågorna i formuläret baserades på relevant litteratur, tidigare forskning och ett möte med en studiehandledare som hade närmare insyn i abiturienternas vardag. Frågeformuläret prövades på förhand av min egen handledare, den ovan nämnda studiehandledaren och i en mindre pilotundersökning (Home & Solvang, 1997). För en reliabel undersökning är det viktigt att forskaren är objektiv och att

forskningsfrågorna är ställda ur ett objektiva perspektiv. Med hjälp av förhandsundersökningen granskades frågeformuläret av flera olika människor, och på det här sättet kunde frågeformuläret utvecklas och utarbetas till så objektiva som möjligt. (Heikkilä, 2008, ss. 31-32.)

Trots arbetet med att noggrant utarbeta frågeformuläret, uppdagades några begränsningar och brister i formuläret då den egentliga undersökningen gjordes. Efteråt tänkt var det exempelvis inte klokt att informanterna på basen av frågan under fliken ”planer för framtiden” förflyttades i formuläret till de särskilda frågor som fanns under flikarna ”jag söker studieplats i år”, ”mellanår” eller ”jag vill inte studera vidare”. Frågeformuläret lyckades på det här viset inte fånga upp de som tänkte hålla mellanår, eftersom många svarade att de söker studieplats i år men kommenterade att de kanske trots det håller mellanår. Därmed nådde inte frågorna som var avsedda för dem som tänkte hålla mellanår alla dem som i verkligheten funderade på ett mellanår. Frågeformulärets uppbyggnad var till för att göra formuläret smidigare och kortare, och undvika att informanterna behöver svara på onödiga frågor, men nu blev istället en del av resultatet borta och orsakerna till att en del väljer att hålla mellanår förblir oklara.

Innehållsvaliditeten i undersökningens resultat är hög, det vill säga att undersökningen mäter det den beskrivs göra. Faktoranalysen gav bra summavariabler. Deras reliabilitet mättes med Cronbach's alpha, och förklaringsvärdet var bra. Summavariabeln Passion låg under det önskvärda $\alpha = .60$ men det var motiverat att ta med ifrågavarande summavariabel i analysen ändå eftersom det fanns så få variabler. Den låga reliabiliteten kan bero på att variablernas varians var väldigt låg eftersom de flesta hade svarat med svarsalternativ 1 (inte påverkat alls).

Det vanliga tillvägagångssättet vid redovisningen av resultat med faktoranalys, är att enbart beskriva resultatet med faktoranalysen, och utelämna beskrivning av de enskilda variablerna. Jag valde dock att utöver faktoranalysen också åskådliggöra de enskilda variablerna i en figur, eftersom jag tyckte att figuren var mycket beskrivande och lyfte fram viktig information om hur mycket de enskilda variablerna har påverkat informanternas val gällande vad man gör efter gymnasiet.

I regressionsanalysen stärks tillförlitligheten av R^2 , som visade på en tämligen god förklaringsgrad på drygt 28 %. Det här betyder att det finns en hel del oförklarad varians också, men en stor bit förklaras. Ytterligare stärks tillförlitligheten av att toleransen var

närmare 1 vilket innebär att det inte förekom multikollinearitet mellan de oberoende variablerna.

6.2. Förslag på vidare forskning

Resultaten i den här studien ger mycket tankar kring fortsatt forskning. Då svarsprocenten blev så låg, skulle det redan vara mycket intressant att göra om undersökningen i hopp om högre svarsprocent. Det skulle också vara intressant att utvidga undersökningen att gälla alla svenskspråkiga gymnasier i Finland, eller bredda de ytterligare att gälla både de finsk- och svenskspråkiga gymnasierna i landet.

Det skulle ha varit mycket intressant att lyckas kartlägga orsaker till att abiturienterna väljer att hålla mellanår efter gymnasiet. Det här föll tyvärr helt bort ur den här undersökningen, delvis på grund av en otydlig fråga gällande framtidsplaner i frågeformuläret och delvis på grund av den låga svarsprocenten. Det skulle samtidigt ha varit intressant att få en uppfattning om hur de nya utbildningsreformerna påverkar attityden till mellanår, vågar abiturienterna ta emot en alternativ studieplats eller håller de hellre mellanår ifall de inte kommer in direkt?

En hel del intressanta tendenser som skulle vara intressanta att undersöka närmare förekom i resultatet. Sambanden och skillnaderna var inte signifikanta, eventuellt beroende på den låga svarsprocenten och det snedvridna urvalet. Socioekonomisk bakgrund var en svagt signifikant variabel i något skede av analysen, vilket tyder på att den korrelerade med de övriga variablerna i ett komplicerat samspel. Nu verkade det som att en högre socioekonomisk bakgrund ökade informanternas målformulering och passionsvariabelns inverkan på beslutet, medan en lägre socioekonomisk bakgrund ökade informationsvariabelns och ambitionsvariabelns inverkan på beslutet. Det här skulle vara mycket spännande att undersöka vidare.

Pojkar visade sig ha mera tilltro till sina beslut än vad flickor hade, och orsakerna till det här skulle också vara intressant att undersöka närmare. I övrigt verkade pojkar och flickor vara väldigt jämställda, och det skulle vara intressant att jämföra detta även regionalt.

Det var väldigt många informanter som inte kunde uppge sina föräldrars yrkestitlar. Det är förstås värt att tänka på bakomliggande orsaker till det här och betydelsen av detta, men för framtida forskning rekommenderar jag att man söker upp liknande information andra vägar för att få tillförlitliga och användbara resultat.

7. Källförteckning

- Aalto-universitetet. (2014). Studier och program: För studiehandledare. Hämtat 13 mars 2014 från Aalto-universitetet:
http://www.aalto.fi/sv/studies/about/for_study_advisors/
- Antikainen, A. (1993). *Kasvatus, Koulutus ja yhteiskunta*. Porvoo: WSOY.
- Arcada. (2014). Studiebesök: Träffa Arcada. Hämtat 13 mars 2014 från Arcada:
<http://www.arcada.fi/sv/traffa-arcada-0>
- Borg, E. & Westerlund, J. (2012). *Statistik för beteendevetare* (3. uppl.). Malmö: Liber.
- Cennamo, L., & Gardner, D. (2008). Generational differences in work values, outcomes and person-organisation values fit. *Journal of Managerial Psychology*, 23, 891-906.
- Crumpacker, M., & Crumpacker, J. M. (2007). Succession Planning and Generational Stereotypes: Should HR Consider Age-Based Values and Attitudes a Relevant Factor or a Passing Fad? *Public Personnel Management*, 36, 349-369.
- Dawes, R. D. (1988). *Rational Choice in an Uncertain World*. Orlando, Florida: Harcourt Brace Jovanovich.
- Deal, J. J., Altman, D. G., & Rogelberg, S. G. (2010). Millennials at Work: What We Know and What We Need to Do (If Anything). *Journal of Business and Psychology*, 25, 191-199.
- Dries, N., Pepermans, R., & De Kerpel, E. (2008). Exploring four generations' beliefs about career. Is satisfied the new successful? *Journal of Managerial Psychology*, 23, 907-928.
- Dwyer, P., Smith, G., Tyler, D., & Wyn, J. (2003). *Life-Patterns, Career Outcomes and Adult Choices*. Youth Research Centre, University of Melbourne.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

- Gilbert, D.T., & Ebert, J.E.J. (2002). Decisions and Revisions: The Affective Forecasting of Changeable Outcomes. *Journal of personality and Social Psychology*, 82, 503-514.
- Gratton, L. (2011). Workplace 2025- What will it look like? *Organizational Dynamics*, 40, 246-254.
- Hagström, T., & Gamberale, F. (1995). Young people's work motivation and value orientation. *Journal of Adolescence*, 18, 475-490.
- Heikkilä, T. (2008). *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita Prima
- Helsingfors universitet. (2014). För studiehandledare: Bekanta dig med universitetet. Hämtat 13 mars 2014 från Helsingfors universitet:
<http://www.helsinki.fi/studiehandledare/>
- Home, I. M. & Solvang, B. K. (1997). *Forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Juristklubben Codex r.f. (2014). Informationstillfällen. Hämtat 13 mars 2014 från Juristklubben Codex r.f.:
<http://www.codex.fi/informationstillfallen>
- Keskinen, V. & Nyholm, A.S. (2012). *Nuoret Helsingissä 2011: Vapaalla, koulussa, vaikuttamassa*. Helsingin kaupungin tilastokeskus, Helsinki: Edita Prima Oy.
Hämtad 12 mars 2014 från:
http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/Nuoret_Helsingissa_2011/index.html.
- Krantz, D.H., & Kunreuther, H.C. (2007). Goals and plans in decision making. *Judgement and Decision Making*, 2, 137-168.
- Kumpulainen, T. (2012). *Koulutuksen tilastollinen vuosikirja 2011 – Årsbok för utbildningsstatistik 2011*. Opetushallitus/Utbildningsstyrelsen. Edita Prima Oy.
Hämtad 19 mars 2014 från:
http://www.oph.fi/download/141011_Koulutuksen_tilastollinen_vuosikirja_2011.pdf
- Loughlin, C., & Barling, J. (2001). Young workers' work values, attitudes and behaviours. *Journal of Occupational Psychology*, 74, 543-558.

- Mattila, A. & Suomen Lukiolaisten Liitto ry. (2008). *Kokemuksia lukion opinto-ohjauksesta – selvitys 2008*. Singsby: Ykkös-Offset. Hämtad 20 mars 2014 från: http://www.lukio.fi/site/assets/files/6119/kokemuksia_lukion_opinto-ohjauksesta_selvitys_2008.pdf
- Nummenmaa, L. (2009). *Käyttätymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.
- Oliver, D. (2006). An Expectation of Continued Success: The Work Attitudes of Generation Y. *Labour & Industry*, 17, 61-84.
- PricewaterhouseCoopers. (2011). Millennials at work- Reshaping the workplace. Hämtat 24 mars 2014 från PricewaterhouseCoopers: <http://www.pwc.com/gx/en/financial-services/publications/assets/pwc-millennials-at-work.pdf>.
- Scheuthle, H., Carabias-Hütter, V., & Kaiser, F.G. (2005). The Motivational and Instantaneous Behavior Effects of Contexts: Steps Toward a Theory of Goal-Directed Behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 35, 2076-2093.
- Schwartz, B. (2000). Self-Determination: The Tyranny of Freedom. *American Psychologist*, 55, 79-88.
- Silvennoinen, H. (2002). *Koulutus marginalisaation hallintana*. Helsinki: Gaudeamus.
- Skolresurs. (2014). Svenskspråkiga gymnasier i Finland. Hämtat 11 februari 2014 från Skolresurs: <http://www.skolresurs.fi/files/Gymnasier.pdf>
- Statistikcentralen. (2007). Befolkningsutvecklingen i det självständiga Finland - från decennier av tillväxt mot ett grånande samhälle. Hämtat 21 mars 2014 från Statistikcentralen: http://www.stat.fi/tup/suomi90/joulukuu_sv.html
- Statistikcentralen. (2014). Antalet studerande i gymnasieutbildning minskade ytterligare. Hämtat 23 september 2014 från Statistikcentralen: http://www.tilastokeskus.fi/til/lop/2013/lop_2013_2014-06-12_tie_001_sv.html
- Studentexamensnämnden. (2014). Studentexamen i Finland. Hämtat 11 februari 2014 från Studentexamensnämnden:

<http://www.ylioppilastutkinto.fi/se/studentexamen/tidtabeller/13-aikataulut/165-varen-2014-provdagarna>

Studentum.fi. (2014). *Nuoret huolissaan korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksesta.*

Helsinki: Studentum Oy. Hämtad 19 mars 2014 från:

http://studentumpdf.s3.amazonaws.com/pdf/studentum.fi/Tutkimusraportti_2014.pdf

Studieinfo.fi. (2014). Skall du söka till yrkeshögskola eller universitet? Hämtat 11 februari 2014 från Studieinfo.fi:

<https://opintopolku.fi/wp/sv/>.

Tilastokeskus. (2012). Ammattiluokitus ammattitaidon tason kuvaajana. Hämtat 23 september 2014 från Tilastokeskus:

http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-12-12_007.html?s=1

Tilastokeskus. (2014). Ammattiluokitus 2010 – Luokitusavain. Hämtat 23 september 2014 från Tilastokeskus:

http://tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/ammatti/001-2010/luokitusavain_2.html

Twenge, J. M., Campbell, S. M., Hoffman, B. J., & Lance, C. E. (2010). Generational Differences in Work Values: Leisure and Extrinsic Values Increasing, Social and Intrinsic Values Decreasing. *Journal of Management*, 36, 1117-1142.

Undervisnings- och kulturministeriet. (2013). Pressmeddelande - Yrkeshögskolornas finansiering ändras så att den grundar sig på resultat. Hämtad 21 mars 2014 från Undervisnings- och kulturministeriet:

http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2013/11/amk_rahoitus.html?lang=sv&extra_locale=sv

Undervisnings- och kulturministeriet. (2014). Lagstiftningsprojekt: Reform av högskolornas studerandeantagning. Hämtad 21 mars 2014 från Undervisnings- och kulturministeriet:

http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/opiskelija_valinnat/?lang=sv

Utbildningsstyrelsen. (2004.) *Grunderna för gymnasiets läroplan 2003. Grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för ungdomar.* Vammala: Vammalan kirjapaino.

- Vanttaja, M. (2000). Koulumenestyjien kotitausta, sosioekonominen asema ja tulotaso. *Yhteiskuntapolitiikka*, 65, 35-45.
- Vasa nation vid Helsingfors universitet. (2014). Abisida. Hämtat 13 mars 2014 från Vasa nation vid Helsingfors universitet:
<http://vasa.nation.fi/abisida>
- Wallén, G. (1996). *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Wilo, M. & Suomen Lukiolaisten Liitto ry. (2012). *Jännän äärellä – Selvitys abiturienttien jatko-opintoihin ohjauksesta*. Korsholms Tryckeri Ab. Hämtad 20 mars 2014 från:
<http://www.lukio.fi/site/assets/files/6119/sll-jannan-aarella-web.pdf>
- Wong, M., Gardiner, E., Lang, W., & Coulon, L. (2008). Generational differences in personality and motivation: Do they exist and what are the implications for the workplace? *Journal of Managerial Psychology*, 23, 878-890.
- Yle Uutiset. (2014). Uudenmaan uudet ylioppilaat. Hämtat 23 september 2014 från Yle Uutiset:
http://yle.fi/uutiset/uudenmaan_uudet_ylioppilaat/7242018
- Zemke, R., Raines, C., & Filipczak, B. (2000). *Generations at work : Managing the clash of Veterans, Boomers, Xers, and Nexters in your workplace*. Washington, DC: American Management Association.
- Åbo Akademi. (2014). Sök till ÅA: För studiehandledare. Hämtat 13 mars 2014 från Åbo Akademi:
<http://www.abo.fi/ansok/studiehandledaresok>
- Åbo Nation vid Helsingfors universitet. (2014). Funktionärernas ansvarsområden: Tutorutskottet. Hämtat 13 mars 2014 från Åbo Nation vid Helsingfors universitet:
http://www.abonation.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=76&Itemid=90
- Ämnesföreningen Stadga r.f. (2014). Abitörsverksamhet. Hämtat 13 mars 2014 från Ämnesföreningen Stadga r.f.:
<http://www.stadga.com/index.php/verksamhet/abitorsverksamhet>

8. Bilagor

Bilaga 1. Frågeformulär

Det här är en undersökning om vad som påverkar **abiturienters** val av fortsatta studier efter gymnasiet. Med hjälp av DINA åsikter hoppas jag på att få reda på vilka faktorer som påverkar beslutet man gör, och öka förståelsen för hur man bäst skulle kunna stöda gymnasieelever att hitta rätt i djungeln av valmöjligheter som finns.

Undersökningen **berör alla abin som fyllt 18 år** - jag hoppas att du fyller i enkäten också om du inte vet vad du vill göra, ska gå armén eller om du inte tänker studera vidare mera - **allas svar är mycket viktiga**. I bästa fall hjälper det dig själv att fundera över frågorna i enkäten, och jag hoppas på att undersökningens resultat ska kunna vara till hjälp för framtida studerande.

Om du får ett felmeddelande eller inte kommer vidare i blanketten, kolla då att du besvarat alla frågor. Alla frågor är obligatoriska, utom textfälten för kommentarer/övrigt/annat. Enkäten är sammanlagt 5 sidor lång, tack för att du orkar fylla i ända till slut!

Tack på förhand, dina svar är värdefulla!

Med framtiden i dina egna händer

Det insamlade materialet behandlas helt konfidentiellt - alla deltagare förblir anonyma. Svaren kan inte kopplas ihop med din person och ingen kommer att ha tillgång till någons individuella svar.

Alla frågor utom textfälten för kommentarer/övrigt/annat är obligatoriska. Man kommer inte vidare i blanketten utan att kryssa för något på alla rader.

Efter flera av frågorna finns ett litet orange frågetecken - genom att föra markören över frågetecknet får du närmare instruktioner eller tilläggsinformation om frågan.

Bakgrundsinformation

Kön

☐ Kvinna

☐ Man

Jag är

Ja Nej

myndig (18 år eller äldre) ☒ ☐

abiturient ☒ ☐

Gymnasium ?

- ☐ Brändö gymnasium
- ☐ Gymnasiet Grankulla samskola
- ☐ Gymnasiet Lärkan
- ☐ Gymnasiet Svenska normallyceum
- ☐ Helsinge gymnasium
- ☐ Kyrksläatts gymnasium
- ☐ Mattlidens gymnasium
- ☐ Sibbo gymnasium
- ☐ Tölö gymnasium

Har du arbetat vid sidan om gymnasiestudierna?

- ☐ Ja, jag har sommarjobbat
- ☐ Ja, jag har haft kvälls- eller veckoslutsjobb
- ☐ Nej, jag har aldrig haft ett jobb

Om ja, vad ha du jobbat med?

Föräldrarnas utbildning ?

	Grundskola / Folkskola	Yrkesskola / yrkesinstitut	Gymnasium	Yrkeshögskola	Universitet	Vet ej
Mammas utbildning	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Pappas utbildning	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input checked="" type="radio"/>

Föräldrarnas yrken / titlar ?

	Vet ej	Arbetar inte	Är i arbetslivet	Titel
Mammas yrke / titel	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="text"/>
Pappas yrke / titel	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="text"/>

Gymnasiet

Vilka ämnen har du fokuserat på i gymnasiet? ?

- ☐ Modersmål och litteratur
- ☐ Det andra inhemska språket
- ☐ Främmande språk, lång lärokurs
- ☐ Främmande språk, kort lärokurs
- ☐ Matematik, lång lärokurs
- ☐ Matematik, kort lärokurs
- ☐ Biologi
- ☐ Geografi
- ☐ Fysik
- ☐ Kemi
- ☐ Religion
- ☐ Livsåskådningskunskap
- ☐ Filosofi
- ☐ Historia
- ☐ Samhällslära
- ☐ Psykologi
- ☐ Musik
- ☐ Bildkonst
- ☐ Gymnastik
- ☐ Hälsokunskap

Annat, vad?

Varför har du valt att fokusera på just de ämnena?

	Instämmer helt	Instämmer	Instämmer delvis	Instämmer inte alls	Vet inte
Tyckte att ämnena var intressanta	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Mina vänner läste samma ämnen	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Jag tror att jag kommer att behöva ämnena för vidare studier / jobb	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Annat, vad?

Vad har du för medeltal på ditt avgångsbetyg?

(uppskatta ifall du inte vet exakt)

Hur stor nytta tror du att du kommer att ha av de ämnen du skrev i studentskrivningarna, då du söker dig vidare efter gymnasiet?

	Skrev inte ämnet	Mycket stor nytta	Stor nytta	Lite nytta	Ingen nytta	Vet inte
Modersmålet	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Det andra inhemska språket	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Engelska	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Tyska	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Franska	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Spanska	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Ryska	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Italienska	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Biologi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Geografi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Fysik	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kemi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Matematik, lång lärokurs	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Matematik, kort lärokurs	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Religion	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Livsåskådningskunskap	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Filosofi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Historia	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Samhällslära	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Psykologi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Hälsokunskap	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Varför tror du att du har nytta av att ha skrivit de här ämnena i studentexamen?

	Instämmer helt	Instämmer	Instämmer delvis	Instämmer inte alls	Vet inte
De ger mig poäng då jag söker studieplats	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
De ger mig kunskap som behövs vid inträdesförhör	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
De är allmänbildande	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Jag kommer att ha nytta av dem i kommande studier	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Jag kommer att ha nytta av dem i arbetslivet	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Annat, vad?

Planer för framtiden

Fortsatt utbildning

Funderar
du på att
studera
vidare efter
gymnasiet?

- ☐ Ja, jag söker studieplats i år
- ☐ Ja, jag tänker söka studieplats inom 1-2 år
- ☐ Jag har inte tänkt på det
- ☐ Nej, jag vill inte studera vidare

Kommentarer

Hur mycket har följande faktorer påverkat dina val gällande vad du gör efter gymnasiet?

	Påverkat våldigt mycket	Påverkat mycket	Påverkat lite	Inte påverkat alls	Kan inte säga
Vänner	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Föräldrar	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Syskon	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Studiehandledaren	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Lärare	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Studieorten	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Hobbyer	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Tidigare arbetsplats	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Medier	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Möjligheten att få jobb	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Inträdesprovet	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Möjligheter att åka utomlands	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Att studierna är intressanta	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Möjligheten att tjäna mycket pengar	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Studiernas nivå	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Min ekonomiska situation	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Abi-infon	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Besök till olika universitet/campus	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Besök av studerande i mitt gymnasium	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Övrigt ?

Svara på följande påståenden:

	Instäm mer helt	Instäm mer	Instäm mer delvis	Instäm mer inte alls	Kan inte säga
Jag har alltid vetat vad jag vill göra efter gymnasiet	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Jag har svårt att välja vad jag vill göra efter gymnasiet då det finns så många alternativ	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Jag litar på att jag kommer att få en studieplats	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Jag känner att jag har gjort ett bra beslut gällande framtida studier	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Jag upplever att jag under gymnasietiden har fått tillräckligt med information gällande fortsatta studier	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Jag har de kunskapsmässiga förutsättningar som krävs för att jag ska nå dit jag vill	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Jag har en klar bild gällande vad jag vill arbeta med i framtiden	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Jag känner till vad som krävs för att jag ska nå dit jag vill	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Jag har beaktat hur lätt det är att få jobb i olika brancher då jag valde vad jag vill göra efter gymnasiet	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Jag känner mig stressad över att nu behöva välja vad jag vill göra i framtiden	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Kommentarer

Vad gör du för att nå dit du vill?

	Instämmer helt	Instämmer	Instämmer delvis	Instämmer inte alls	Kan inte säga
Tar självständigt reda på vad som krävs för att komma dit	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Läser vid behov inträdeslitteratur	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Frågar tips och råd av andra	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Annat, vad? [?](#)

(Alt.1) Jag söker studieplats i år

Om du söker studieplats i år, uppge dina topp-tre alternativ här ?

(Ange högskola/läroinrättning och vilken linje/inriktning du vill till)

1	<input type="text"/>
2	<input type="text"/>
3	<input type="text"/>

Vad gör du om du inte kommer in dit du helst vill?

	Mycket sannolik t	Ganska sannolik t	Lite sannoli kt	Inte sannol ikt	Vet ej
Tar emot en annan studieplats	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Söker in på nytt nästa år	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Jobbar / söker arbete	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Skippar tanken på studier helt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Funderar på vad jag verkligen vill göra	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Åker utomlands	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Går prep-kurser (om det erbjuds) för att ha bättre chanser nästa gång	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Annat, vad? ?

(Alt.2) Mellanår

Om du valt att hålla mellanår nu, varför vill du göra det? ?

- ☐ Jag behöver fundera på vad jag vill göra
- ☐ Jag vill söka in på nytt om ett år, inte nöja mig med alternativ B
- ☐ Jag vill arbeta för att tjäna pengar innan studierna
- ☐ Jag vill arbeta för att få lite arbetserfarenhet innan studierna
- ☐ Jag är skoltrött / orkar inte börja studera direkt
- ☐ Jag ser en chans att ha tid att resa eller bara göra vad jag vill innan jag fortsätter
- ☐ Jag har inte bråttom att studera vidare
- ☐ Jag ska gå armén
- ☐ Jag tänker inte hålla mellanår
- ☐ Inget av ovanstående alternativ passar in på mig

Annat, vad? ?

Uppge tre utbildningar du tror att du kommer att söka in till då det blir aktuellt att studera vidare ?

(Ange högskola/läroinrättning och vilken linje/inriktning du vill till)

1	<input type="text"/>
2	<input type="text"/>
3	<input type="text"/>

Vad gör du om du inte kommer in dit du helst vill?

	Mycket sannolikt	Ganska sannolikt	Lite sannolikt	Inte sannolikt	Vet ej
Tar emot en annan studieplats	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Söker in på nytt följande år	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Jobbar / söker arbete	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Skippar tanken på studier helt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Funderar på vad jag verkligen vill göra	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Åker utomlands

☐☐☐☐☐

Går prep-kurser (om det erbjuds)
för att ha bättre chanser nästa gång

☐☐☐☐☐

Annat, vad? ?

(Alt.3) Jag vill inte studera vidare

Om du inte har tänkt studera vidare mera, vad har du tänkt göra efter gymnasiet?

	Mycket sannolikt	Ganska sannolikt	Lite sannolikt	Inte sannolikt	Vet inte
Jobba / söka arbete	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Starta eget företag	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Resa	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Bara ta det lugnt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Annat, vad? ?

Studiehandledning

Hur mycket nytta har du haft av studiehandledningen?

	Mycket stor nytta	Stor nytta	Lite nytta	Ingen nytta	Kan inte säga	Har inte deltagit
Studiehandledningskurser	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Personlig studiehandledning	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Studiehandledning i små grupper	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Handledning / information av ämneslärare	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Om du har haft lite eller ingen nytta av studiehandledningen, vad beror det på? [?](#)

Jag skulle gärna ha fått mera information om:

	Instämmer helt	Instämmer	Instämmer delvis	Instämmer inte alls	Vet inte
Universitet och yrkeshögskolor	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Studieinriktningar	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Möjligheter att åka utomlands	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Arbetsplatser och arbetslivet	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Studiestöd och studerandeförmåner	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Nations- och ämnesföreningsverksamhet	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Boendemöjligheter på studieorter	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Annat, vad? ?

Hur mycket information om fortsatta studier har du fått via

	mycket	ganska mycket	lite	ingenting	vet ej
studieguider	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Internet	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
tidningar	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
TV	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
utbildningsmässor	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
studiehandledaren	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
ämneslärare	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
vänner	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
föräldrar	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
syskon	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
släktingar	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Ytterligare kommentarer ?

Bilaga 2. E-postförfrågan 1 - studiehandledare

Ämne: Pro gradu undersökning bland årets abiturienter

Jag studerar allmän- och vuxenpedagogik vid Helsingfors universitet och gör min Pro gradu avhandling om beslutsprocessen bakom abiturienters val av studieinriktning efter gymnasiet. Syftet med avhandlingen är att ta reda på vilka faktorer som påverkar abiturienternas beslut då de väljer studieinriktning eller yrkesväg efter gymnasiet, och att utreda hur man eventuellt kunde stöda gymnasieeleverna att hitta rätt i det skedet. Min förhoppning är att forskningsresultaten kan klargöra vad det är som påverkar valet av vidare studier eller yrkesväg efter gymnasiet, och öka förståelsen för hur man bäst kan hjälpa studenterna att hitta rätt i djungeln av valmöjligheter.

Undersökningen kommer högst sannolikt att göras med elektroniska frågeformulär, som jag tänkte skicka ut per e-post i början av april 2014.

Nu undrar jag om ni kan tänka er att hjälpa mig med undersökningen genom att vidarebefordra min förfrågan åt abiturienterna i ert gymnasium? Det tar bara några minuter för dem att fylla i formuläret, och det skulle vara till stor hjälp om jag kunde nå så många abiturienter i huvudstadsregionen som möjligt.

Det insamlade materialet behandlas helt konfidentiellt, och alla deltagare förblir anonyma.

Jag hoppas ni kan hjälpa mig, och delar gärna med mig av resultaten senare ifall ni blev intresserade!

Med vänlig hälsning,

Emma Fabricius

Beteendevetenskapliga fakulteten

Helsingfors Universitet

Emma Fabricius, pedagogik studerande

emma.fabricius@helsinki.fi 045-6784442

**Pedagogiska institutionen
Beteendevetenskapliga fakulteten**

PB 9 (Brobergsterrassen 5A, 3:e vån.), 00014 Helsingfors universitet
Tel. (09) 191 20 555, www.helsinki.fi/pedagogik

Bilaga 3. Kontaktuppgifter till gymnasierna

Gymnasiet Lärkan ca 390 studerande (<http://www.hel.fi/hki/larkan/sv/Etusivu>) 27.2.14

Studiehandledare Carina Järf-Ringbom
tfn 09 310 86626, 050 361 2545
carina.jarf-ringbom(at)edu.hel.fi

Gymnasiet Svenska normallyceum ca 270 studerande
(<http://www.hel.fi/hki/norsen/sv/Etusivu>) 27.2.14

Studiehandledare Tom Nystedt
Tfn 09 310 82179, 0401596821
tom.nystedt@edu.hel.fi

Gymnasiet Grankulla samskola ca 250 elever (<http://www.ggs.fi/>) 27.2.14

Studiehandledare Antonia Lindqvist
tfn 050-505 8315
antonia.lindqvist@edu.grankulla.fi

Mattlidens gymnasium ca 400 elever + 150 på IB
(<http://www.mattliden.fi/gym/index.php/sv/mattlidens-gymnasium>) 27.2.14

Studiehandledare Mikael Eriksson
tfn 09 816 430 52 eller 046-877 18 16
mikael.eriksson@mattliden.fi

Studiehandledare Anna Quagraine
tfn 09 816 848 69 eller 043-824 95 67
anna.quagraine@mattliden.fi

Tölö gymnasium ca 150 elever (<http://www.hel.fi/hki/tologymnasium/sv/Etusivu>) 27.2.14

Studiehandledare Tea Eriksson
tfn 040 334 9144
tea.eriksson(snabel-a)edu.hel.fi

Brändö gymnasium ca 400 studerande (<http://www.hel.fi/hki/Brg/sv/Etusivu>) 27.2.14

Studiehandledare Pia Winell
tfn 040 336 2298
pia.winell(a)edu.hel.fi

Studiehandledare Carita Ekholm
tfn 040 336 2311
carita.ekholm(a)edu.hel.fi

Helsinge gymnasium ca 150 studerande

(http://www.vantaa.fi/fi/opetus_ja_kasvatus/lukiokoulutus/lukiot_ja_lukioiden_kotisivut/helsinge_gymnasium) (<http://www.helsingegymnasium.fi/arskalender/personal>) 5.5.2014

Studiehandledare Mirkka Ukkonen

tfn 09 83923020

mirkka.ukkonen@vantaa.fi

Kyrksläatts gymnasium http://www.kyrkslatt.fi/prime_421.aspx 5.5.2014

Studiehandledare Eva Lindberg

tfn 040-126 9378

eva.lindberg@kyrkslatt.fi

Sibbo gymnasium ca 150 studerande

http://www.sipoo.fi/fi/palvelut/koulutuspalvelut/lukiokoulutus/sibbo_gymnasium 5.5.2014

Studiehandledare Stefan Biedermann

tfn 09-2353 7113

stefan.biedermann@sibbo.fi

Bilaga 4. E-postförfrågan 1 - abiturienterna

Ämne: VIKTIGT - Vad ska du göra efter gymnasiet?

Det här är en undersökning om vad som påverkar **abiturenters** val av fortsatta studier efter gymnasiet. Med hjälp av DINA åsikter hoppas jag på att få reda på vilka faktorer som påverkar beslutet man gör, och öka förståelsen för hur man bäst skulle kunna stöda gymnasieelever att hitta rätt i djungeln av valmöjligheter som finns.

Undersökningen **berör alla abin** som fyllt 18 år - jag hoppas att du fyller i enkäten också om du inte vet vad du vill göra, ska gå armén eller om du inte tänker studera vidare mera - **allas svar är mycket viktiga**. I bästa fall hjälper det dig själv att fundera över frågorna i enkäten, och jag hoppas på att undersökningens resultat ska kunna vara till hjälp för framtida studerande.

Frågeformuläret hittar du HÄR.

Det tar högst femton minuter att fylla i formuläret.

Jag som står bakom undersökningen studerar allmän- och vuxenpedagogik vid Helsingfors universitet och undersökningen görs för min Pro Gradu – avhandling. Dina svar behövs med andra ord för att jag ska bli färdig. Det insamlade materialet behandlas helt konfidentiellt, och **alla deltagare förblir anonyma**. Ingen kommer att ha tillgång till någons enskilda svar. Det är helt frivilligt att delta i undersökningen, men ju fler svar desto bättre resultat :)

Ha en skön sommar och njut av friheten!

Hälsningar,

Emma Fabricius

Beteendevetenskapliga fakulteten

Helsingfors Universitet

Emma Fabricius, pedagogik studerande

emma.fabricius@helsinki.fi

Pedagogiska institutionen
Beteendevetenskapliga fakulteten

PB 9 (Brobergsterrassen 5A, 3:e vån.), 00014 Helsingfors universitet
Tel. (09) 191 20 555, www.helsinki.fi/pedagogik

Bilaga 5. E-postförfrågan 2

Hej,

Undersökningen har kommit bra igång, och jag har fått en hel del svar redan - så tusen tack för din hjälp så här långt. Jag funderar ifall du skulle kunna skicka ut en påminnelse nu för att eventuellt få ännu fler svar in?

Jag kommer att låta undersökningen vara öppen ett bra tag till, då jag räknar med att abina läser sin e-post under försommaren då de väntar på besked om studieplatser, arbetsplatser och annat.

Det går bra att vidarebefordra e-post meddelandet under.

Vänliga hälsningar,
Emma Fabricius

Hej,

Om du ännu inte har svarat på den här undersökningen, gör det nu!

Det här är en undersökning om vad som påverkar **abiturienters** val av fortsatta studier efter gymnasiet. Med hjälp av DINA åsikter hoppas jag på att få reda på vilka faktorer som påverkar beslutet man gör, och öka förståelsen för hur man bäst skulle kunna stöda gymnasieelever att hitta rätt i djungeln av valmöjligheter som finns.

Undersökningen **berör alla abin** som fyllt 18 år - jag hoppas att du fyller i enkäten också om du inte vet vad du vill göra, ska gå armén eller om du inte tänker studera vidare mera - **allas svar är mycket viktiga**. I bästa fall hjälper det dig själv att fundera över frågorna i enkäten, och jag hoppas på att undersökningens resultat ska kunna vara till hjälp för framtida studerande.

Frågeformuläret hittar du här: <https://elomake.helsinki.fi/lomakkeet/50812/lomake.html>

Det tar högst femton minuter att fylla i formuläret.

Jag som står bakom undersökningen studerar allmän- och vuxenpedagogik vid Helsingfors universitet och undersökningen görs för min Pro Gradu – avhandling. Dina svar behövs med andra ord för att jag ska bli färdig. Det insamlade materialet behandlas helt konfidentiellt,

och **alla deltagare förblir anonyma**. Ingen kommer att ha tillgång till någons enskilda svar.
Det är helt frivilligt att delta i undersökningen, men ju fler svar desto bättre resultat :)

Tack för att du hjälper mig med min gradu!

Hälsningar,
Emma Fabricius

Beteendevetenskapliga fakulteten
Helsingfors Universitet

Emma Fabricius, pedagogik studerande

emma.fabricius@helsinki.fi

Pedagogiska institutionen
Beteendevetenskapliga fakulteten

PB 9 (Brobergsterrassen 5A, 3:e vån.), 00014 Helsingfors universitet
Tel. (09) 191 20 555, www.helsinki.fi/pedagogik